

KOZMA ANDOR

TURÁN

ŐSREGE

BUDAPEST

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KIADÁSA

1922

669587

TURÁN

ŐSREGE

ÍRTA

KOZMA ANDOR

**MTA
KIK**

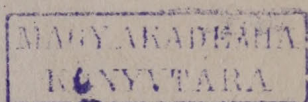
0 00004 07906 4

BUDAPEST

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KIADÁSA

1922

253650

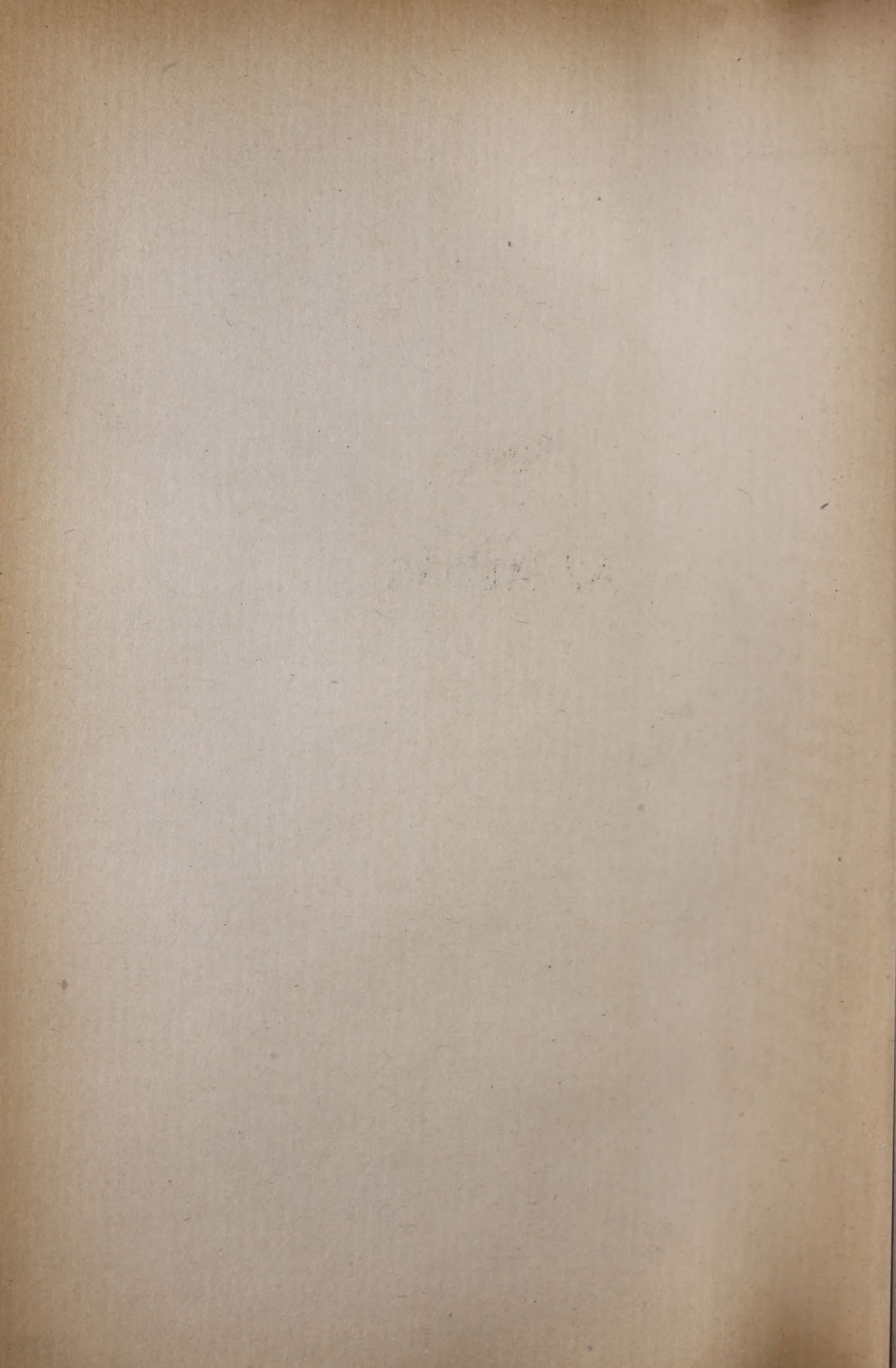

Hornyánszky Viktor m. kir. udvari könyvnyomdája, Budapest.

I. RÉSZ

AZ ÁLDÁS

I.

A Z É G I Ő S.

Minden turánok apja Túr,
A földön az első ős nagyúr,
Ki onnan, hol az óczeán
Vizén kel Hajnal, a nap-leány,
El addig, hol az asszonyúl
Nagy bíborbércz mögé vonúl, —
A tengertől az Uralig
Korlátatlan uralkodik:
Ha száguld hétesztendeig,
Nem járta még be földeit.

Túr apja a híres égi Ős,
Ki az Idővel egy idős,
Mert azzal ikrül lk vagy Ég,
Uk ős istentől szülte rég.
Uk az örök erő, az ok,
A felfoghatlan vég-titok,
A végtelenség veleje,
Teremtő, hajtó ereje,
Ki mindig volt, van és leszén,
De soha még nem látta szem.

Ukot előbb ködtengerül
Csak zűrzavar vevé körül:
Az űrben ingó végtelen,
A melyben egy a négy elem.
Sötétbe volt az veszve még,
De Uk hatott, és lett — az Ég.
És mind kigyúlt és mind ragyog,
A nap, a hold, a csillagok,
S mit mind e fény betündökölt,
Alant világos lett a föld.

S már zsong a földi holt anyag,
Csirázik bőven benne mag;
Mind fényre tör, rügyezni kezd —
Az égiek csak nézik ezt.
S lesz magból maghozó virág,
A holtbul élő szép világ:
Erdőn vadak, vízben halak,
Fészkel madár a lomb alatt,
S míg ez a fellegig csapong,
A rögbé búvik a vakond.

S egyszerre — Uk tudná miképp! —
Van földi testű lelki nép,
Mely alkot, irt és alakít,
Tanyát ver, épít, helytt lakik,
A lába porban, ám deli
Testét magasba emeli,
Szeme sugárzó és merész,
Fejét fenhordva égbe néz,
Agyában gondolat terem,
Szívében termő szerelem.

Az égi istenek kara,
Láthatlan Uk fényudvara,
Már aggva nézi e csodát,
Mert nőttön nő az mind tovább
Szép, szép, de féltik űk maguk',
Határt ha nem szab ennek Uk.
Ha égbe nőnek földi fák,
Az emberé lesz a világ!...
De Uk sugalva küld vigaszt
S Idő, leánya, érti azt.

A földet — ez így hirdeti —
Kertül adá Uk ő neki.
Ott úgy fog kertészkedni ő,
Hogy égbe nem nő, a mi nő.
Mi ott a felhőt verdesi,
Ő irgalmatlan elnyesi.
Ő ott ezentúl körbe jár:
S lesz napra éj, tavaszra nyár,
A nyárra ősz, az őszre tél —
S mind meghal egyszer, a ki él.

S a hogy fogadta az égi nő,
Lőn földi törvény az idő:
A múlhatatlan elmulás,
Az elmulásból újulás,
A magvetésből aratás,
A bölcsődalból siratás...
Őh, változatlan változat!
Ha üdvösség, ha kárhozat,
Körben futásod bármi gyors,
Örökkön egy a földi sors.

De Őst, az Idővel egy ikert,
 Vonzá nagyon a földi kert;
 Mint felhő leste évekig,
 Testvére mint kertészkedik.
 Majd egy turult, a mely az ég
 Határaig emelkedék,
 Istenkezével megragadt,
 Így szerze szárnyat s tollakat —
 S turulként öltve alakot.
 Idő kertjébe lecsapott.

Diszkontösében látta azt,
 Épp ott találta a tavaszt.
 Virágban álló csudafák,
 Sziromesőjük hullaták;
 A lombra esti csend üle,
 Nászdalra kelt a fülmile;
 Az emberek leányai,
 Az est e lenge árnyai,
 Mosolygva hallgaták a dalt
 És sóhajtoztak, hogy kihalt.

De mire feltűnt már a hold,
 Minden leánynak párja volt.
 S mely nyikkanás, mely sípfúvás? —
 Vig tánczzenét kezd egy dudás.
 S lejt holdvilágos rét gyepén
 Sok szép leány, sok szép legény . . .
 Ős ül turulként bércti fán
 S azt látja, a mit rég kíván,
 A mi öröknél édesebb,
 A végtelenben a végeset.

A tünde létben a gyönyört,
A fényt, mely ír az árnyba kört:
Csak ezredrésznyi pillanat
Míg egy-egy ponton áthalad,
S a fénykör mégis egy egész
S a mire eltűnt, mása kész...
Ki nem fogyók e fénykörök,
A földi élet így örök —
Ős elmereng, rá éj terül,
S határoz: él, hal emberül.

II.

TÚR SZÜLETÉSE.

A mint a hajnal felpirul,
Már légben úszik a nagy turul.
Leng lassudan, fenségesen,
Nem néz a légbe, az égre sem,
Csupán a föld felé figyel,
De nem a vadász-sas kedvivel.
És mind alább ereszkedőn
Már látja árnyát a mezőn
S amott, egy kútfős sziklaszál
Tövébe, csendesen leszáll.

Ős, gondosan tekintve szét,
Lehántja szárnyát s tollmezét;
Azt kőüregbe rejti be
S lenéz a víz fénytükribe.
A képben, a kit abba' lát,
Mint embert látja önmagát.
Alakja, arcza mind övé,
De testül állott együvé;
Mert földi porban a ki jár,
Ha isten is, csak szép király.

Csak Ős testvére az Idő
Maradhat itt is égi nő;
Ki nem alakban jött ide,
De szétoszolt a semmibe
S mint mindenben győző erő,
Örök törvényül tört elő;
Anyagtalan s az anyagon
Feltétlen úr és hatalom;
Jelentől gyorsan ellohol,
Volt, lesz, de térben nincs sehol.

Ős tudja ezt s nincs gondja rá,
Nem testvért látni szállt alá,
Csak új világot, életet,
Mit szebbé a testvére tett.
Ős már a földön harmatos
Mezőket emberül tapos;
Ujong virágos fák alatt,
S hogy egy nagy erdőn áthalad,
Hol mind zenélve zeng a galy,
Belőle is kitör a dal.

Nem szó e dal, csak hangvihar,
Mely boldog szívből felrival:
Szilaj, duhaj ihaj-tyuhaj,
Visszhangverő vidám kaczaj,
Túlzengi a madárhadat,
Őzet riaszt és dúvadat —
És rebben milliónyi szárny,
Cserjés recseg, suhan sok árny
Nagy roppanás — elhallgat Ős,
Egy medve ront rá, bős, erős.

Két lábra áll a bestia,
 Átkapja Uk ügyes fia;
 Forognak, mint a birkózók,
 De roppan ujra a bozót —
 S már itt a nőstény medve is,
 Már talpa sujt, — Uk, most segíts!
 Ős úgy pördíti a hímet,
 Hogy párja azt legyinti meg;
 Elbódul az, ereje fogy,
 Gerincze-törten összerogy.

Vad félszre válván vak dühe,
 Fut, búvik a másik a sűrűbe.
 Ott hagyja hűtlen a himét,
 Egy perczig Ős ezt nézi még;
 Hogy vállon sebzé őt a vad,
 Mit bánja! — arra mit sem ad.
 Kevély, hogy első emberi
 Érzéseit megismeri:
 A szánalmat s a diadalt —
 S folytatja útját és a dalt.

Az erdő véget ér odább,
 Terjeng azon túl messzi láp.
 Czölöp beverve abba sok,
 Azokon hidlás és lakok.
 Vagy száz silányabb, egy remek —
 Így laknak, ím, az emberek;
 Sok egyszerűn, egy nagyszerűn,
 S ki és bejárnak egy bürűn.
 Ama remekben, a főhelyen,
 Ott lakhatik a fejedelem.

Hol a bűrűre lejt a part
 Ős bátran lépve arra tart.
 Talál néhány járókelőt,
 Ki mind nagyon csodálja őt.
 Szelíd, halászi, szőke nép:
 Férfia karcsu, nője szép;
 De Ősnek fürtje fekete,
 Fenséges arcza, termete,
 Nézése égi fénysugár,
 S a föld színén suhanva jár.

A bűrűn egy-két őrlegény
 — Réz csillog dárdáik hegyén —
 Elébe áll, de fél, dadog.
 Ős szól: „Turul király vagyok!”...
 A jámbor őrség leborúl:
 „Kegyelmezz felség, nagy Turul!”...
 Ős nyájasan, biztatva int
 S azok felállván, szól megint:
 „Hol van a társam, Láp király? —“
 A válasz: az halászni jár.

Tovább megy Ős: „bevárom őt” —
 S már ott van a legjobb ház előtt.
 A padkán egy szép szende szűz
 Hálószeret gyalomba fűz.
 Dolgára néző szeme kék,
 Ős azt hiszi: szebb mint az ég!
 S aranyhajának szálai
 A nap legszebb sugárai.
 Most összenéznek, — vallomás
 Nem kelle köztük soha más.

Mit szemtől szembe a szív kivall,
 A szerelem nem szóvihar.
 Jól el se' mondhatnák betűk,
 Mit akkor a tekintetük:
 „Tevagy! „Tevagy! „Teszép! „Tenagy!
 „Kereslek! „Várlak! „Jőjj! „Maradj!
 „Érted... „veled... „élek-halok...
 Őh, szerető szép fiatalok!
 Gazdag a szív, a szó szegény —
 S ők már menyasszony s vőlegény.

Jó Láp király, a vén halász
 Megjött, örül: „ma lesz a nász.
 Ma van lakodalmi hal elég,
 Nem volt fogás jobb soha még.
 Én is király, ő is király,
 Én vízre, ő vadászni jár;
 Megélünk télen s nyáron is,
 Megfér király itt három is;
 Egyik halász, másik vadász —
 A harmadik lesz madarász.“

A harmadik, a kire már
 Eleve vár a lápkirály,
 Egy év se' múlt, meg is jelen
 Egy viharos vad reggelen.
 Mikor dühödt birokra kél
 Szilaj Tavasszal szörnyű Tél,
 S Nyár mennyköve, Ősz bús szele
 Harczukba sokszor szól bele,
 Megszületett a kis nagyúr,
 Majdan turánok apja: Túr.

III.

TŰR NEVELTETÉSE.

Úgy gondolá Ős, a ki már
A földön csak Turul király,
Hogy négy jó ember egy helyen
Mégfér, de jobb a kényelem.
Azért az erdőn rakatott
Egy új vadászkirály-lakot;
Szép tél van ott és enyhe nyár,
Túr bölcseje ott renge már,
Kit boldog anyja ringatott,
A neve ennek Inda volt.

Országnyi volt a rengeteg,
Lelt benne sok vad rejteket
És ember is, ki tudja hány,
Szétszórva sok vadásztanyán.
Kemény, erős faj, szép, szabad,
De csak ruhája s étke vad;
A lelke szűz, őseemberi,
Turul azt mindjárt megnyeri,
S a hívek, bátrak, szabadok
Őt tisztelik királynak ott.

Erdőországba Láp király
 Unoka-dédelgetni jár.
 De mind' megújra megremeg,
 Mert csudatáltos a gyerek.
 Inyéhez játszva nyúl oda,
 S az újszülöttnék van foga;
 Az agg subáján rézkapocs —
 Letörte azt a hétnapos;
 Félévesül feláll, leül,
 Kezet fog és ráz emberül.

Vadászkirály csak mosolyog,
 Ő neki tetszik a dolog:
 „Apó, királyi vén halász,
 Hamar lesz ebből madarász!
 De tőle pintyfogást ne várj,
 Nagyobbra törjön, ha király!
 Fenkölthöz a fenn szárnyaló
 Kevély, királyi sas való! . . .“
 Apó lágy szíve elszorúl:
 Aggasztja őt Túrért Turul.

S a kiskirály, bíz' az kinőtt
 Pólyáiból időelött.
 Egyévesül már járt, szaladt,
 A ház körül a fák alatt.
 Egyszer, még el sem ért ötöt,
 Hogyan s hogyan nem, megszökött.
 Apja vadászott valahol,
 Az anyja sírt, hogy nincs sehol;
 Jajongott Láp király, a vén:
 „No úgy-e, hogy megmondtam én!“

Az anyja és vagy száz cseléd
Kereste, hívta — nem lelék.
De lát a vén, ki elmaradt,
A légben egy nagy madarat:
„Ily sast e tájt nem ismerek . . .
S mi az amit visz? . . . kis gyerek!”
Rémül az agg s néz . . . néz, de már
Amott lesiklik a madár,
Hol a vadászkirályi vő
Palotaházát sejtí ő.

Bár csetlik-botlik, arra fut
S szemben találja a fiút;
Az apja vígan vezeti
S kívánnak jónapot neki.
A vén apó, ámbár örül,
Gyanakvó szemmél néz körül.
De vője szól: „üres a ház;
Hol lnda és cselédje száz?
Túr egy bokorban szunnyadott,
Csak egymagát találtam ott.”

Vizsgálva a fiút s vejét,
Az agg csóválja ősz fejét;
Sasról, gyerekről mit se' mond,
Hogy rá ne fogják: ő bolond.
„Jó, jó, csak tégy egy nagy fuvást,
Zöngesse kürtöd a hívást.
Mert lnda meg a száz cseléd
Túrt ment keresni épp elébb.”
A kürt hívása messzi zeng,
S mind jó, a ki Túrt keresni ment.

A mint meglátja a fiát
A síró Inda felkiált,
Két karja tártan rárohan,
Öleli hosszan boldogan,
Csókolja, nézi, sír, nevet,
Hint rá beczézve sok nevet;
Aztán mosolygó férj' urát
Hálát rebegve fonja át...
A házba víg menet vonúl,
Csak vén apó megy szótlanúl.

Halat a víz alól merő,
Földhözragadt vén ember ő,
Minden magastól borzadoz:
Halat is fentről ér a rossz!
S e fennhéjázó, nagyuras
Vadászkirály volt tán a sas?...
Szörnyű gyanú!... Óh ez a vő!...
S a lányát ennek adta ő!...
S ki unokául az övé,
A légben kis Túr ez vivé.

E naptól fogva Láp király
Nem egy családi bajt csinál.
Vejét, ki mit se' vét neki,
Kerüli, szinte rettegi.
Viszont leánya tőle fél,
Mert szörnyű a mit ő beszél.
Kis Túr, ki mindent észrevesz,
Hivéből ellensége lesz.
Nos így, — ki mint vet úgy arat —
A zord vén egyedül marad.

Konok haraggal megy haza:
Majd bételik az igaza!
Bevallja akkor Inda majd:
Előre látta ő a bajt.
Indának végül megbocsát,
De vőt nem ismer s unokát;
Jó tőlük nem remélhető,
Feléjük sem néz többet ő —
S nem látja tíz esztendeig,
Hogy Túr miként nevelkedik.

Túr apja Túrnak mestere is,
Van gondja eszére s testire is.
Reggel korán, ha nyár, ha tél,
Felkelti fiát, a nap ha kél.
Első a fürdő, jó hideg,
Keményszik ettől az ideg;
Kell erre mozgás, kell bizony,
Futásban fejlik az izom;
S jön ugrás, forgás, súlydobás
S pihentetőül a — rovás.

Nem tudta ezt még senki más,
Őstől eredt az ős-írás.
Neki, hogy földre szállt alá,
Azt égi multja sugalá.
Hogy lenne itt is némi jel,
Mely a halállal nem tűn el,
Mely túlél kurta életűt,
Kieszelé a holt betűt —
S fiának Túrnak adta át,
Mint a tudásnak legjavát.

Tanítja aztán arra Túrt,
 Miként feszítsen újra húrt,
 Tollas nyilat rá mint tegyen,
 Menyétet célba mint vegyen:
 A balját jól meressze ki,
 A vesszőt jobbja eressze ki,
 De ha nagy vad/az, a mit elejt,
 Ragadja kézbe a gerelyt,
 És ha nem ölt a nyíllövés,
 Kövesse gyorsan mély döfés.

Már tudja Túr ezt játszva rég,
 De próbatétje hátra még.
 Apjával indul, mint vadász,
 Csókolja anyja: „Túr, vigyázz!...“
 Megy ez... s nyílának rézhegyét
 El nem kerüli gyors menyét;
 Még róka, farkas, medve sem,
 Szüksége nincs gerelyre sem;
 Csak már az őserdő ölen
 Kap ebből is a bősz bölény.

S foly mind tovább az oktatás,
 Türelmes tetthöz szoktatás,
 Mi könnyüvé tesz nehezet
 S mi nyűg elébb, lesz élvezet.
 Hej Túr, te boldog élvező!
 Az iskolád: erdő, mező —
 Ott nincsenek rideg falak
 A kék vagy felhős ég alatt,
 S mit mestered netán mulaszt,
 Egy csodakönyv pótolja azt.

A természet — nagy könyv bíz' az!
Benn abba' minden s mind igaz.
Nem szó, se' név, se' fogalom, —
Való van minden oldalon.
De mi e könyvben egy egész,
Ember szemének csupa rész,
S mert másnak látszik az meg ez,
Az ember mindent elnevez.
E könybül így sok ismeret,
Szó-, vágy- és eszme-kincs ered.

Túr mindezt mélyen érezi
S egy nap kíváncsin kérdezi:
„Apám e föld, ez égi bolt,
E lángoló nap, az éji hold,
A millió csillag és virág,
A fű, fa, az élő szép világ
Honnan van itt s honnan mi mind?” —
Az apja hosszan rátekint
S felel: „kitől ez mind leve,
Uk isten annak szent neve“.

Komoly szavára a fiát
Szent borzalom berzengi át,
Holott csupán a hang, a szó
A Túrnak újúl hangozó;
A vég-ok, mint mély sejtelem,
Szívében régesrég jelen,
De erre csak most épített
A szó, az isten-név hitet:
Változnak ég, föld, fénykörök,
A láthatatlan Uk: örök.

Kevésből-értéshez szokott
Sokat megért, ha ért okot.
Túr látja: él az ég s a föld,
Uk ott is, itt is testet ölt.
Hol nem múló a nappal, ott
A lelki test se lesz halott;
Hol nappalt éjbe dönt az est,
Halandó földi por a test,
De még e testben sem haló
Mi benne istentől való.

Az égi s földi határokon
A lelkes élő mind rokon.
Dicsők az égi istenek,
De a földi ember is remek,
Ki, bárha meg kell halnia
Mégis derék, mert Uk fia. —
Mikor Túr mondja ezt így el,
Az apja boldog és figyel...
Végül kitör az égi Ős:
„Fiam, te lész a földi hős!”

IV.

LÁP KIRÁLY BOSZÚJA.

De Láp király, te vén halász,
Hol is maradtál, mit csinálsz? —
Bíz úgy maradt el az öreg,
Mint nyomtatáskor a törek.
Van abban polyva is, szem is,
Láp szintén: jó is, meg nem is.
A gyermekhordó sas miatt
Gyanút fogott és megriadt,
S mióta egymagába' dűl
A lápon végkép elvadúl.

Tíz évig özvegy emberül
Tibláb a lápi ház körül.
Töpreng: magát felkösse-e?
Vagy tán a vízbe vesse-e?
„Nem! egyiket sem! mást teszek:
Bántóimon boszút veszek!
Inda, Turul s azok fia —
Pukkadjon a familia!
Megnősülök! bizony meg én!...”
Vén ember így lesz vőlegény.

Vén szolga sincs, nemhogy király,
 Ki gyűrűt hasztalan kínál.
 Urdung királynak özvegye
 Rég várta, hogy Láp elvegye.
 Nos ennek küldé Láp gyűrűt,
 Levágtat aztán két ürűt,
 Merít vagy hetvenkét halat —
 S meglelt a nász egy hét alatt.
 E nővel járó hozomány
 Egy új ország s egy csodalány.

Mert Kincset, Urdung özvegyét,
 Uralta mind a hegyvidék,
 Hol nyitva sok mély földtorok
 S benn bányabúvó nép forog.
 Kincs Odv király leánya volt
 S hogy Odvval a fiág kiholt,
 A trónra Kincs asszony került,
 De Urdung meghalt emberül.
 Soká siratta hitvese
 S kis lányuk is, a szép Mese.

Kincs még utóbb se' hitte el,
 Hogy őt az ördög vette el.
 Hisz' Urdung fenn a földszínén
 Nem szörny, de csábos szép legény.
 Kaland királyfi név alatt
 Az útja rózsák közt haladt,
 S évezredekre hagyva itt
 A rontás rejtett magvait,
 Ugy érzé: rendben dolga fent
 S megint le a pokolba ment.

Királyi özvegy, árva Kincs,
Ha társa nincs, tanácsa sincs.
Holott nagy ország Aknahon,
Nehéz a kormány ott nagyon.
Tüzes kohón föl ott sok ércz,
De szűken ád gabnát a bércz;
Tán volna vad, de elszalad,
Mert munka döng a föld alatt,
S mihelyt a kis hal úszni tud,
A vízzel Lápországba fut.

Kincs, ennyi gond és baj között,
A nép javáért küszködött;
Ebben merült úgy szíve ki,
Hogy Láp is jó volt már neki.
Mert Aknahonnak van tüze
És Lápországnak van vize,
— Így gondolá — manó vigye!
Jó lesz a tűz s a víz frigye.
Királyi nászt nem szerelem,
Hanem a közjó így terem.

Mit elvárt a bölcs lelkü nő,
Meg is hozá az esküvő.
A tűz- s víz-ország összefért,
Egymás közt vígan csereberélt:
Az ennek horgot szállított,
Ez annak pontyot szárított;
Az jóllakott, ez jól fogott,
Békén hagyák a közjogot,
S megélt a frigyben szabadon
Úgy Lápország, mint Aknahon.

Kincs nem csálódott annyi áll,
De annál jobban Láp király,
Mert esküvőjükről jövet
Első a kit lát: egy követ.
Mögötte annak több legény
Hoz drága terhet könnyedén:
Elejtett ágas szarvasok,
Nyíl lőtte szép vadszárnyasok,
S külön hoz még egy szolga mást.
Az: hermelínes díszpalást.

Fensége Lápnak vajmi nagy
S megkérdi: „jó követ, ki vagy?”
Szól a követ s földig borúl:
„Király! köszöntet nagy Turul
S királyi nője és fia
Üdvözlétét jelenti ma.
S küld nagy vadat a nagy vadász,
Vadmadarat a kis madarász,
S királynénk Inda küldi ezt
Az ünneplő királyi mezt.”

Láp visszahőköl, dúlt zavart,
Ő megtorlást, boszút akart,
E nászra ennyi volt az ok
S ő pukkad, íme nem azok.
Azok örülnek, — rettenet! . . .
Ötöl-hatol, de mit tehet? —
Köszönetet mond úgy a hogy,
Belé betegszik, ágyba rogy
S nyög másnap-reggelig szegény:
„Hát mért is nősültem meg én?”

„Mért?” — mennyi ember kérdi ezt,
Ha bármi tervén rajta veszt!
Vagy rajt se' veszt, csak a jövő
Titkába nem lát még be ő.
Tán, ha belátna abba Láp,
Csak évtizekre legalább,
Megsejtené, hogy majd kikel
Boszúfrigyéből a siker.
Mért tetted ezt? — Vén Láp, ne kérdd!
Azt csak az ördög tudja mért.

V.

KINCS BÉKÉT SZEREZ.

Turul, Túr, lnda boldogok,
Hogy jóra vált egy rossz dolog.
Öregnek is, ha maga van,
Megházasodni joga van.
Hű, gondos néni kell neki,
Ki óvja és beczézetgi,
Ápolja is, mint szenvedőt,
Tud jó füvet, meleg fedőt —
Lám, tőlük elszakadva Láp
Korához illő nőt talált.

Még Kincset ők nem ismerék,
De hallották a jó híret
S mert elszerették hinni azt,
El is hívék, mint kész vigaszt.
Így aztán tőlük Láp kapott
Üdvözlétet s ajándokot;
De nem e zord vén, Kincs vala
Meghatva szívig általa,
Mert büszke volt rá, hogy neki
Örülnek férje gyermeki.

S a mint a lakzi véget ért,
 Király urához ő betért,
 A ki a czéczós éjszakát
 Magános ágyon nyögte át, —
 S családi béke: angyalúl
 Így kezdte: „Fáj nekem nagyúr“...
 „Mi fáj no?“ — vág szavába Láp,
 — „Hogy szertehúz itt a család;
 Én hoztam egy kis lányt neked,
 De hol van a te gyermeked?“

„Azt, — Láp dühödten így felel —
 Tikhordó-kánya vitte el;
 Szerencse, hogy nem ette meg,
 Csak sas-tojónak tette meg,
 Fiókja is csak jómadár,
 No, de ne többet róla már!...“
 Kincs összecsapja két kezét;
 „— Ez nem igaz, ez rút beszéd,
 Nem tűrhetem, szégyeld magad! —
 Hogy véreidet így megtagadd.“

Szó szót követ, Kincs sírni kezd
 És Lápra ezzel ráijeszt.
 Hej, mert a könny, nők fegyvere,
 Már számtalan hőst megvere.
 „Nono cziczám, hiszen talán
 Nem bizonyos, csak látomány,
 Csak álmodám a madarat,
 Ne sírj, bolond volt a harag;
 Hát mit tegyek? mondd, mit akarsz?“...
 S mosolyg imár a női arcz.

Így mondja Kincs: „hogy mit tegyünk? —
Erdőországba elmegyünk,
És a királyi párnak ott
Köszönjük az ajándokot.
Eljön a lányom is velünk,
Számára ott mi párt lelünk;
Kerülve zokszót, a mi árt,
Frigyünkbe vonjuk a királyt,
S megtudja lányod, hogy soha
Új anyja sem lesz mostoha.“

Láp megcsodálta bölcs nejét,
Megöklözé ősz önfejét
S már ő se' hitte, látta bár,
Hogy gyermeket vitt a madár;
S mire tíz évig esküvék,
Már meg sem érté vak dühét.
Elrúgva bajt, elrúgva bút,
A hermelin-palástba bútt,
S a mint ez új dísz rajt' ragyog,
Jelenti: „útrakész vagyok!“

Királyi díszkíséretül
Sok udvarnép köréje gyűl;
Jön végre pompás hitvese
S a csábos tündér, kis Mese.
Mily gyermek ez! Mily zsenge szűz!
Szemébe' mégis mennyi tűz!
Most gyenge őz, most újra más:
A lépte párducz-surranás;
Arczán ború, arczán derű —
Más-más, de mindig gyönyörű.

A díszmenet lassan haladt,
De a futár gyorsan szaladt
S az erdőn jókor ébredők
Előre tudták: jönnek ők!
A két ország határinál
Már ott is állt Turul király,
Mögötte országnagyjai,
Szélesre tárva karjai —
S köszönte a fogadtatást
A boldog hermelin-palást.

Turul meghajla Kincs felé,
Ipát szívére ölelé,
A vén ludas, mint drága vőt
Viszont karjába zárta őt.
Meséhez fordul most Turul,
Csak nézi, nézi szótlanul:
E perczben e kis lány vala
A föld legszendébb angyala,
S Túr apja, a király, a nagy,
Csak súgja: *ilyen szép maradj!*“

Mennek tovább s boldog vigak;
Már látszik a királyi lak,
Előtte szép szál ifjú hős,
Vén Lápnak majdnem ismerős.
„Csak nem Túr az?“ — De bizony az!
„De hiszen ez már nem kamasz!
Ez óriás! Ez dalia!
Ez volna Inda egy fia?
Álomba ezt dudolgatám?...
Szívemre én kis unokám!“

S kitör a vénből a sirás,
 S már ott az ifju óriás.
 „Kis unokám! Királyi vér!“ ...
 Láp Túrnak jó ha vállig ér.
 De gyöngéd kedves dalia ez,
 Turul és Inda egy fia ez!
 „Öregapám, emlékszem ám
 Mily jóízűn dudolt le rám“ ...
 S mond sok szép régi szót neki,
 A vént most ő beczézgeti.

Kincs bámul a szép ifjura,
 Kivel be nem tel vén ura,
 S az édes anyai büszkeség
 Méltónak érzi rá Mesét.
 A mint előtte a kiskirály
 A kis leány sem kicsi már.
 A szépség versenyében ő
 Úgy felmagaslik, szinte nő;
 Nagy néma becsvágy emeli:
 „Vagyok én, mint te oly deli!“

S már jó a bájos Inda is,
 Mosolygva is, meg sírva is,
 S fia kezéből kapja át
 Száz csókra most az agg apát.
 Túr Kincsnek csokol már kezét,
 Kit apja hódolón vezet;
 Meséhez fordul ő maga,
 Vezetni ezt az ő joga;
 Szem szembe mélyed és — kigyúl
 A tűz, mely ég olthatlanul.

Két fajta tűz egy lángba csap,
Még mint a két szív vágya csak,
S még titkul gyorsan rejti be
A szép szemérmes pár szive.
De ott a lángnak szűk a tér,
Feszül a szív, hevül a vér —
S ha, ilyen égő szerelem
Új tűz-láng lényeket terem:
A tűz, az terjed mind tovább
S évezrekig tesz sok csodát.

Tűz, szívek áldott szent heve,
Tűz, átok-felhők mennyköve,
Tűz, égi tisztán lángoló,
Tűz, poklok mélyiből való,
Tűz, hű, kitartó, szép, komoly,
Tűz, szalmaláng és füstgomoly,
Tűz, bátorság-aczéložó,
Tűz, pártossággal vészthozó —
Két szív tüze, te mély, te nagy,
Hányféle tűz szülője vagy!...

De félre most baljóslatok!
Ne rontsatok meg jó napot,
Melyen reményünk égig ér
S végetlen üdv, a mit igér.
Ím, a királyi két család
Egymásra ismét rátatált;
Lakmáznak dús asztal körül,
A béke szent, a frigy örök —
S miről ma szó még nem esék,
Eljegyzi szívük Túrt s Mesét.

Még hallgat e két szép gyerek,
Egymásra nézni is remeg;
Össze kezük sem ér nekik,
De érzik egymást s égetik.
Még idejük rá mily kevés,
S már így foly az ismerkedés!
Ha Kincs feléjük szemmel int
S ha rájuk Ilda s Láp tekint,
Vagy a királyi nagy Turul,
Mese mosolyg, Túr elpirul.

Korán leáldozik a nap,
Ha más napoknál boldogabb.
Láp s népe minden jót köszön
S búcsúzni kezd a küszöbön.
De tiltakoznak Turulék,
Mert itt a válás kora még
S kísérik, ím, vendégeik'
Erdőországuk végeig.
Túr a sötét nagy fák alatt
Mesével kézbe-kéz halad.

És kézből kézbe lüktet át,
A mit a szív a szívnek ád
S átnyargal minden vér-eren
A szerelem... A szerelem!...
A két gyerek fut boldogan,
Egy pillanat — s már maga van.
És, egyikük sem tudja hogy,
Mese Túr vaskarjába rogy...
Egy csók... az üdv zamatja volt —
S mosolyogva bukkant fel a hold.

Már ott van az egész menet,
Örök ily csók-üdv nem lehet.
A búcsucsókot, nem tilost,
Láp és a többi kezdi most.
Mesét is, Túrt is inti Láp:
„No, egy kis csók nem a világ!”
De a két gyerek, az még remeg,
Az egymást nem csókolja meg,
Azok szívének nyugta nincs —
Nos, ilyen békét szerze Kincs.

VI.

BORÚ.

A szív szerelme őserő,
Gátat kíván, mert gáttörő.
Ha nincs előtte akadály,
Nem nyugszik a míg nem talál.
Kincs szól: „Mesém, kis angyalom,
Tehozzád illik Túr nagyon.”
Biggyesztve ráfelel a lány:
„Beh rossz szemed van, jó anyám.”
S ha Inda dicséri szép Mesét,
Túr is leszólja kedvesét.

Csodálatos, hogy az anyák
Emlékezésük' hol hagyák!
Hisz vélük szintén megesett,
Hogy voltak ifju szerelmesek,
Ezt akkor épp úgy leplezék,
Mint most az ifjú nemzedék
S most mégis készpénzül veszik
A titkolózó dacz szeszit —
És Kincs meg Inda látja már:
Ezekből nem lesz mátkapár!

De, bár szívüknek bús e gond,
 Le végleg egyikük se mond.
 Kincs óva inti szép Mesét,
 Hogy kár a gúnyos nyegleség;
 Legyen a szíven úr az ész,
 Szeretni Túrt nem oly nehéz.
 A nyájas Ilda módja más:
 A méla elgondolkozás.
 S ha kérdi Túr: „mi baj anyám?”
 Sohajt: „hiába mondanám!”

Kincs engedelmes férjeül
 Az ügybe Láp is bévegyül
 S Mesének, Túrnak egyaránt
 Külön-külön ad egy irányt:
 „A három ország hármasság ok,
 Hogy összeházassodjatok.
 Ne bontsa szét azt jövevény,
 Mit összefűztünk Kincs meg én.
 Példát mirőlunk vegyetek,
 Kell, hogy ti egy pár legyetek.”

Hiába mind e bölcsesség,
 Nem hatja Túrt meg, sem Mesét.
 Családi óhajt s ész-okot
 A szív fontolni nem szokott.
 Szerelmük büszke és makacs,
 Nagy küzdelem a vágya csak.
 Ha vén apó s a jó anyák
 Egymástól őket tiltanák:
 Mit izzó szívük rejteget,
 A tűz már verné az eget.

S mit mond Turul, a nagy király? —
Az mostanában messzi jár.
Még lnda s Túr se' tudja hol,
Ha megjön is, halk és komoly.
S csak annyit mond a nagy vadász:
Valami nagy vadat csapáz.
Eseng Túr: „hadd megyek veled!”
A válasz kurta „nem lehet!”
S megy ujra — s hogy megtér megint,
Fiának baljós szemmel int.

Az ifju szíve elszorúl:
Más volt előbb a nagy Turul!
Nem szokta meg ily zord, setét,
Titokzatos tekintetét.
Egész valóján átszalad
A kínos, kényes gondolat,
Hogy ő a titkát rejti bár,
Azt látja apja, a király.
De bármi lesz: átok, harag,
Ő szép Meséhez hú marad.

S követve apját, a királyt,
Most már a lépte is szilárd.
A háztól egyre távolabb
Az út az erdőn át halad.
Aztán egy kútfős sziklaszál
Tövénél nagy Turul megáll.
Fiára ott fordul szeme:
Túr deli szép szál jegenye;
Apja szemében büszke fény —
S hej! boldog ismét a legény.

Turul szól s hangja mély, meleg:

„Fiam, beszédem van veled.
Az erdeinkben vad nem él,
Mit játszva el ne ejtenél,
De még e táj nem a világ!
Az én szemem, az messzi lát
S csapázok én most oly vadat,
Mely dúvadaknál is vadabb.
Irtózatos, de jaj! igaz,
Hogy nem barom, de ember az!”

„Ember?” — Túr ámolyg, mint a kit
Egyszerre villámfény vakít.
De már szilárd, több szót nem ejt,
Csak megszorítja a gerelyt
S e perczben a legényi arc
Hamván kigyúl a férfi-dacz;
Szemében elszánt tűz ragyog,
Nagy volt előbb, most még nagyobb
S mint harczrakész vitéz figyel,
Míg apja újra kezdi el.

„Ember, ki, felfoghatlanúl,
Erőteliében elvadúl,
Kiből a jobb, az égi rész
A földi szennyben úgy kivész,
Hogy többé lelkes emberi
Mivoltát fel sem ismeri,
Ki érczczel emberekre tör,
Pusztít, rabol, gyilkol, gyötör —
Ily dúvad-ember annyi van,
Hogy készülnöd kell, jó fiam!”

„Készen vagyok már!” Túr liheg,
 S gerelyét úgy lendíti meg,
 Hogy az süvítve fúrja át
 Egy messze fának sudarát,
 Majd földre dobban egyenest,
 Mert már hegyén egy karcsu nyest.
 Aztán az íját kapja Túr,
 Magasba néz, pendül a húr —
 S az égről ívben hull le már
 A röptiben lőtt vadmadár.

„Ez szép dobás volt s szép lövés,
 De Túr csak egy van, s egy kevés!”
 Így mond az apja; — Túr felel:
 „Apám, lesz több is, higgyed el!
 Van még az erdőn sok legény,
 Kivel, ha versenyeztem én,
 Mögöttem messze nem maradt . . .
 S nagy akarat és szent harag
 Gyöngébbet is felgyújt, megedz,
 Készen leszünk! nyugodt lehetsz.”

Turulnak Túrban kedve tel,
 De mégis intőn így felel:
 „A harczra-készség nagy dolog!
 Nagyobb talán mint gondolod.
 Rob óriás hoz ránk hadat,
 Ragadja rémes buzdulat.
 Az ég alatt, — így esküvé —
 Ahány ország van, mind övé,
 Mert harczosa, ha mind kiszáll,
 Több, mint réten a fűszál.

„E szörnyű fajzat istene
A mindent felfaló Fene,
A más jogát nem ismerő
Baromi durva nyers erő;
Tíz ország hódol már neki,
Jöttét az égbolt hirdeti,
Mely felpiroslik éjszaka
S a szélben füst és vér szaga.
Készülni mint kell, már tudod?” —
„Tudom, — felel Túr — légy nyugodt.“

„Fiam, tebenned megbízom,
De mielőtt még búcsuzom,
Szívedbe véd minden szavam:
A dúvad még ma messze van.
Míg én csapázom a czudart,
Hogy mindig tudjam merre tart,
Utjába ejt-e minket is, —
Te itthon buzdíts, lelkesíts!
Most nagykirály te lész magad,
Kemény parancscsal gyűjts hadat!

„Ős erdeink vadászait
Szoktasd a harcához játszva itt.
S riaszd fel Lápot s Aknahont,
Mint hű frigyest és jó rokont.
Láp népe gyöngébb fegyveres,
De vízi dolgokban jeles;
Ha felduzzasztják ott az árt
A víz is védhet sík határt.
Kincs népe, az sem katonás,
De gyártson fegyvert mint kovács“.

Míg apja szól, Túr jól figyel,
Majd szószerint ismétli el,
Jelül, hogy mindazt érti már,
Mit rábízott a nagy király.
De apja szól még: „e helyen
Te hébe-hóba megjelenj.
Itt lelsz időnként híradást,
Vesszőbe vágott friss rovást.
Keresd e szirt mohos fején,
Mert mindig arra ejtem én.”

Apjára még sosem vetett
Túr oly csodás tekintetet,
Mint most e szónak hallatán.
Való volt gyermek-álma tán? ...
Átszelte ő a levegőt
Valóban, sok-sok év előtt? ...
S ki vitte őt oly édesen,
Oly biztosan, fenségesen? ...
Feledt titokra fény derül,
S meg újra kétes köd terül.

S mert nincs idő több szóra itt,
Turul kitarja karjait,
Fiát szeretve fonja át
És megcsókolja homlokát:
„Ezt édes jó anyádnak add!”
Túr elmegy, apja ott marad.
A kiskirálynak ég szive,
Tüzet lövell a véribe —
S együtt lobog, egy tűzhelyen,
A dícsvágy és a szerelem.

Fejében forr a gondolat,
Hatalmas léptekkel halad.
Az erdő első fáinál
Hogy visszanéz: riad . . . megáll:
Hol búcsut apja tőle vett,
A kútfős sziklaszál felett,
Fel, fel a mord bús fellegig
Óriás turul emelkedik . . .
Túr újong: „ő az! ismerem!
Apám! . . . Királyom! . . . Istenem! . . .“

VII.

HADBAHÍVÁS.

Túr, benn az erdőn, nagyszavú,
Széphangú lombár szarvba fú.
Parancsoló és büszke jel,
Rá messze visszhang sok felel.
Egy-egy közelről hangozót
Zörgéssel kísér a bozót
S kibukkan itt-ott egy vadász,
Majd egyre több, van végre száz
S gomolygva Túr nyomán vonúl
A nagy tisztásra szótlanúl.

Túr ott megáll s száz véle jött
Gyülekszik rendbe Túr mögött.
Mikor helyét mind meglelé,
Fordúl csak ő a sor felé.
Számlálja: mennyi, nézi: kik —
Száz a javából! — s mond nekik:
„Első fuvásra száz elég,
Szétvinni tülköm harcz-jelét.
Riongja azt most száz tovább!
Holnapra lássak itt csodát!”

A száz sietve széled el
 És száz tölökből zeng a jel,
 És zeng az erdő reggelig,
 Aztán a tisztás csak telik.
 Jön ifju, férfi, agg, gyerek,
 Zörögnek rajtuk fegyverek;
 Nem egy csikasz-kutyát vezet,
 Melyet még farkas kölykezett.
 És ezrek egymást kérdezik:
 „Mily nagy vadászat leszen itt?”

De csitt te! csitt! . . . Ímé, kiáll
 Egy tölgyfa-tönkre Túr király
 S mennydörgő hangon hirdeti
 Mit apja mondott ő neki:
 Hogy ádáz ember-dúvadak
 Hoznak e tájra bús hadat;
 A gyávát irtja fegyverük,
 A bátor harczra száll velük.
 Erdőországnak élni kell!
 A dúvad-embert — ölni kell!

E szó hatása rettenet!
 Hát dúvad ember is lehet?
 Sok hős vadászt szült már e föld,
 De még itt embert egy sem ölt.
 S ha mégis, ember jó ide
 Kinek van erre is szive,
 Az dúvad! — Mindenegy vadász
 Dárdát, nyilat dühödve ráz:
 Erdőországnak élni kell!
 A dúvad-embert ölni kell!

A szent harag egetverő
 Hangzűr-zavarban tört elő.
 Az emberek is hangosok,
 Hát még a bösz eb-farkasok!
 Ezek vadúl vonítanak,
 Pórázakat szakítanak . . .
 Túr főhelyén figyel, bírál
 S úgy érzi: most már nagykirály!
 Parancsolón csak egyet int
 S egyszerre csend van s rend megint.

Mit mond? . . . Figyelj! . . . „A szent harag
 Úgy szép, ha nem csak szó marad.
 A míg a vad le nem terül
 Vadászni kell rá emberül!
 Turul király, dicső atyám
 Már künn csapáz a vad nyomán.
 Most itthon én parancsolok:
 Munkára fel! sok a dolog,
 De jó vadász, tanulni kész,
 Hamar lehet s lesz jó vitéz.

„Azért elsőül rendelem,
 Hogy köztetek ily rend legyen:
 Száz-száz vadászra jusson egy,
 Ki hadnagyúl előtte megy;
 A mit a hadnagy szól vagy int,
 Azt megtegye a többi mind.
 Ki nem teszi: halálfia!
 Vérré kell ennek válnia.
 Parancsol egy, száz szót fogad —
 Ez a legfőbb hadparancsolat.

„A második: a hadnagyok
Parancsadója én vagyok,
De míg én másfelé leszek
Helyembe alvezért teszek.
Az úgy parancsol, mint magam,
Annak szava az én szavam.
Ki nem fogadja, megszegi:
Tovább ne éljen! jaj neki!
Legittén rendelek ezért
Száz hadnagyot s egy alvezért.“

S kihirdeté a had előtt
Elsőbb, hogy alvezére Lőd.
Ujong a had e névre, mert
Lőd ökle sok bölényt lever
És villámgyorsan szállt nyila,
De mint esze nem annyira.
Majd Túr száz hadnagyot nevez —
A hadnak tetszik az, meg ez,
Az mert erős, ez mert szemes,
De végül is, mind érdemes.

A többbit Lődre bízva ma,
Siet a lápra Túr maga.
Ott abba, a mit tőle hall,
Agg Láp király majd' belehal.
Fejéhez kapkod, sír szegény:
„Öh jaj, hogy ezt érjem meg én!
Kinyúván tegnap Kincs a lent,
Mesével Aknahonba ment . . .
Túr, vedd te át hatalmamat,
Parancsolj itt is csak magad!“

Begyűjtve lápföld főbbjeit,
 Velük is meghányják vetik
 A szörnyű vést, a mely közelg
 S azt, hogy miként kell állni helyt;
 Hol várható a támadás,
 Hol zúgna rá az áradás,
 Vízet hol gyűjtsön nagyra gát
 S ezt hol, mikor, ki vágja át...
 Túr tervez, intéz — Láp király,
 Ráhagyva mindent, szundikál.

A lápiak elismerik:
 Túr most az első ember itt.
 Mit ő velük kitervezett,
 Megtenni esküszik ezek.
 Közöttük hírben Varsa nagy,
 Túr itt vezérlést erre hagy,
 De békét nem hagy ám neki,
 Míg dolgát el nem kezdeti.
 Aztán, habár marasztja Láp,
 Még Aknahonba megy tovább.

Hogy indult, már napszállta volt,
 Felhőgomolyban kelt a hold.
 Sötét a föld s az éji ég
 S még messze van a bérczvidék.
 Túr végre szirt-uton tapod,
 Baljában a gerely a bot;
 Jobbjába, sujtó fegyverül,
 Egy fáról görbe ág kerül.
 Suhintgat azzal mentiben
 S örül, hogy karja sem pihen.

A mint suhintgat és halad
 Megszállja egy új gondolat:
 Ha érczből volna ilyen ág,
 S ha éle volna, a mi vág:
 Hej, undok ember-dúvadak,
 Az lenne ám a haddelhadd!
 El ezt alig gondolta még,
 Irtóztatót dördül az ég
 — Túr hökken, áll mint a czövek —
 S elébe sujt egy mennykövet.

Kénkőszagos mennykő biz az,
 Köve se' szó, de szentigaz.
 Nem villám, mint azt Túr hivé,
 Mely ha leüt lesz semmivé;
 Való, mennyküldte kődarab,
 Hol Túr elé hullt ott maradt,
 De ő, mikor feléje lép,
 Izzó hevétől majd elég,
 S mikor suhintva rája vág,
 Mint fáklya lángra gyúl az ág.

A fáklyafényt az ég felé
 Túr ihletetten emelé,
 Mert érzi, mint sugallatot,
 Hogy ő rá gonddal vannak ott.
 A mennykő, mely utjára hullt,
 S ez ág, mely rajta lángra gyult,
 Két összefüggő egy titok
 S nincs messze attól Uk, az ok.
 Köszönve annak a csodát,
 Suhint a lánggal s megy tovább.

Az égi felhők fenn vakok,
A földön égnek csillagok.
Láthatja Túr, a merre megy
Mind aknadús a völgy s a hegy.
Számlálja is: fény mennyi van?
„Lesz fegyver itt!” — susog vigan.
Városhoz ér hajnal fele,
Az Kincs királyné székhelye;
Mesének óva szenderét,
Pihenni dől a gyepre még.

VIII.

A KARD

Az első rézsút napsugár
 Az ifjut talpon éri már.
 Kincshez siet s jelentteti:
 Sürgős beszéde van neki.
 Kincs boldogan tárat kaput,
 Elébe Túrnak maga fut,
 Közben Meséhez bekiált:
 „Csak el ne rontsd! Csak jól csináld!”
 De hallva, mért jött Túr ide,
 Elrémül gyöngé nőszive.

Mesét behívja, — jó a lány,
 Kevély, közömbös, halavány;
 De Túrra pillant s tudja már:
 Nem kérőül jött — s rosszra vár.
 S már, dacból, enyhül bájosan,
 Kezet fog Túrral nyájasan,
 Anyját szelíd negédesen
 Megkérdi: „haj van, édesem?” ...
 Túr mondja újra el, mi baj —
 S Mesének arcza már szilaj.

„Ránk törnek? — ám csak törjenek!
 Megölnek? — hát csak öljenek!
 Magunknak is van rá eszünk:
 Ha ölni kell, mi ott leszünk!
 Fegyvert, a mennyi kell, adunk,
 De lesz magunknak is hadunk.
 Itt a király: az én anyám,
 A kis király itt: én, a lány!
 A harczi dolgot e jogon,
 Intézni itt csak én fogom.“

Kincs gyáva szólni, mert a lány
 Előbb is úr volt az anyán,
 De most meg éppen nyűgöző,
 Hatalmas lángu vad tűz ő.
 Nem kéri Túr, csak sürgeti,
 Hogy mondjon többet is neki:
 Mint áll az erdő? hát a láp?
 Fél szóra mindent eltalál,
 Érdekli mindenegy eset,
 Túr bámul — s még szerelmesebb.

Útjárul is Túr számot ad
 S szavában rezg az áhitat.
 Mikor az ágrul szól, suhint,
 Kezében véelve azt megint.
 Mesének villan gyors szeme:
 „Ily fegyver érczbül kellene!...“
 A mennykő-hullás hallatán
 Megsejti Túr hitét a lány
 S kiált: „a kőhöz! Túr gyerünk!
 Nem hullt-e az égből fegyverünk?“

S mint két patakból egy folyam,
A pár a völgy felé rohan,
Arra, hol elhagyott helyen,
A mennykő hullt le az éjjelen.
Futtukban látják mint halad,
Előttük egy kis rémalak.
Nagy vállu, széle-hossza egy
És jobbra-balra ing ha megy,
Kezében lóg nagy kalapács, —
A lány szól: „Tupri, a kovács.“

Sarkába' vannak és Mese
Nem szólva, kérdve s kérve se',
Csak megragadja őt fülén,
S szalad velük a szörnyü vén.
Szakála övnél ér alább,
Rá-rátapos a kurta láb;
Bozontos szőrszemöld alul
Vörös szem passog kancsalúl...
S fut, fut a szép pár, s velük ő —
Túr felujong: „im, ott a kő!“

Ott van, elérik a helyet;
Tapintják s még a kő meleg.
Simán sötéten fekszik ott,
Mesének Túrnak mély titok.
De nézik Tuprit: lám az ott
Vigyorgva szívja a kénszagot,
S mint a ki látott már ilyet,
Vizsgálgatással nem siet;
Neki csak egy rejtelmes itt:
„Ez mért a mennyekből esik?“

„Hát mért ne onnan?” — kérdezik —
 És Tupri szól: „mert ércz ez itt,
 De bizony ércz! én ismerem,
 S tudtommal az csak *lenn* terem.”
 — Lenn? a mi bányáinkban is?
 „Lehet, — felel a vén hamis —
 De itt nem láttam még soha.”
 „— Hogy ismered hát, ostoba?” —
 A vén töprengve mélyed el
 S Mesének végre így felel:

„Csak úgy, királykisasszonyom,
 Már dér is ült a bajszomon,
 Hogy felvetődtem ide én,
 Kaland királyfi idején.
 Ő volt uram, s hol ő lakott,
 Ez érczet hívták *vasnak* ott” —
 Túr közbevág: „no és az ércz,
 Különb vagy rosszabb, mint a réz?” —
 „Különb, mert rosszabb! — Tupri mond —
 Több kint okoz, vért jobban ont.”

Túr meghatott, a lány nevet
 S csókolja, áldja a követ.
 Túr suttog: „égi adomány!”
 „Győzünk vele!” ujong a lány.
 Majd Tuprihoz szól: „vén kovács
 Hiába száját itt ne táts,
 Kapd, ucczu, vállra e vasat,
 Ne félj, hogy csontod meghasad,
 És műhelyedbe jer velünk!
 Ebből vered ki fegyverünk.”

Úgy véli Túr: a kő nehéz,
 Mert arra Tupri nyögve néz;
 De nemet int a vén kovács,
 Más itt a baj: a kalapács!
 Kezéből azt hogy elveszik,
 A vén kovács nyakat feszít
 S már karja közt a kő neki,
 Fején a nagy súlyt átveti,
 Vállán ül az, mint furcsa hegy,
 Terhével aztán futva megy.

Az ifju pár is fut nyomán,
 A nagy kalapáccsal a zsönge lány,
 Míg Túr egy fárul tör galyat,
 Mint tegnap este épp olyat.
 Futtában hántja mind tovább
 Levelét, bütykét, big-bogát;
 A pompás markolású ág
 Lesz így suhintós jó husáng.
 Mindebbe kis idő telik,
 S a minta kész a műhelyig.

Ledobva Tupri a terét,
 Megnézi Túr fa-fegyverét.
 Ez új s még őt is meglepi,
 De ellenére nincs neki.
 „A vaslapát s a vasszigony
 — Így mondja — szintén jó bizony,
 Hanem azok csak tüzesen
 Sütik a bőrt át ügyesen,
 Míg az olyan, a minő ez itt,
 Hideg-vasúl igérkezik.“

S elfogja Tuprit a munkavágy,
De baj, hogy még e vas ma lágy.
Kifut, befut s jövet-menet
Hoz-visz vizet, ként meg szenet;
Túrt és Mesét küldözgeti,
Hol ez, hol az kell még neki.
Már tűzhelye poklotorok,
Ércz sistereg, víz sustorog,
Majd füttyöget a fűrgé vén —
S ott terem őt kovácslegény.

Mind sürg-forog az oldalán,
Ámul az ifju és a lány:
Honnan pokolbul is terem
Egy helyre ennyi förtelem?
Mind törpe, furcsa és hibás,
Széltében mégis óriás.
Átugranak tűzön, kohón,
Míg mesterük buzog mohón:
Éget, hevít, edz és lehűt —
S végre az izzó érczre üt.

Hajrá! csapásra hull csapás,
Szélmalmaz öt-hat kalapács.
Dung-dong — jaj, izzó vasdarab!
Ding-döng — belőled mi marad?
Csip-csup, csiricsup — hull a parázs,
Hip-hup — a hang már újra más:
Pif-paf — az izzó ércz konyúl,
Csit-csat — lapossá vékonyúl . . .
A tompa nagy hang fogy s kivész,
Cseng-peng — a vas pörölyre kész.

A pőröly aztán megered,
Szikrát csihol ki ezeret,
S százezeret és milliomot,
Hogy el lehet vakulni ott.
Az ércz, míg a fül zúg, siketül,
Aczéllá kékül, feketül.
Mese a zajtól szédül el,
De Túr rajongva néz, figyel
S kitör: „csak üsd!... csináld!... akard!”
S visszhang riad: a kard!... a kard!

IX.

HARCZRAKÉSZEN.

Övén mezítlén kardja már,
Túr könnyü, mint a víg madár.
Hogy Aknahonból visszamegy,
Mind munkazajtól döng a hegy.
Siet a Lápvidéken át
És látja: épül már a gát.
Az erdei határ előtt
Már tudja: jól csinálja Lőd,
Mert íme, néhány őrijász
Reá rival: „megállj! vigyázz!”

Jelszót megád, szabad az út,
Zöld lombos országába jut.
Itt is csapat, ott is csapat
Dobogja már az utakat.
Öröm fogadja s tisztelet,
De most megállni nem lehet.
Anyjához vonja bár szive,
Neki tovább kell mennie.
A mint az erdőt átszelé,
Rohan a kútfős szirt felé.

Talál tetőjén híradást,
 Vesszőbe vágott friss rovást:
 „Rob óriás, dúvad-vezér,
 Öt nap se múlt, e helyhez ér.
 A had, a melyet ő vezet,
 Túlhágja már a tízezeret;
 Fia Robál a láp felé
 Épp ily erővel ront elé;
 S mögöttük még egy had vonul,
 Az élén Rob fia, Robul.“

Szívére vévén Túr a hírt,
 A mit királyi apja írt,
 Lőddel az este közli még
 S futtatja a lápra egy hívét;
 Meséhez kettőt is szalajt,
 Biztat, bírál, munkára hajt.
 Anyját csak aztán öleli,
 Agg Láp apót is ott leli,
 Ki a lányához költözött,
 Mert félni jobb négyszemközött.

Túr szava bátor, nyugtató,
 Derül kicsit a vén apó.
 Indát, az édes jó anyát
 Szent büszke érzés járja át:
 Mily férje van! S minő fia!
 Még mit lehet kívánnia? —
 Ha többé mit sem ád e lét,
 A mit adott már épp elég.
 Jöhet akármi rettenet,
 Ő soha gyáva nem lehet!

Az otthon meghitt csöndiben
Túr is kevéskét elpihen;
De még felén sincs túl az éj,
Már lelke hajtja: tetre kélj!
Lábujjhegyen sietne ki,
Mert anyja álma szent neki,
De ajtaját se' nyitja még,
Elébe anyja, lnda lép —
S míg áldó forró csókot ad
Azt súgja: „hős légy, mint apád!”

Túr ott künn fürkészh gondoson,
Az őrtüzek felé oson;
De bármelyik mögé kerül,
Az őrszem virraszt éberül.
Alvóknak ijön a kezük,
Nyállal tömött a tegezük.
Az erdómélyi táborok
Tüzeinél vagy táncz forog,
Vagy táltost hallgat a tömeg,
Vagy kobzosok dalt zöngenek.

Ám próbaképpen Túr király
A nagy tisztásra most kiáll,
Az égen épp hajnal hasad,
S fú riadót hatalmasat.
Mily dobogás, mily tódulás,
Égszakadás, földindulás!
A zaj dagad, a zaj lohad —
S egy gondolat-idő alatt
Ezernyi rész lesz egy egész:
Ott áll a had és harczra kész.

S mily szép a rend, mily néma csend!
 De most Túr érczes hangja cseng:
 „Turul király nevében itt
 Köszöntöm jó vitézeit!
 Nehány nap — úgy vigyázzatok! —
 S megkezdjük a vadászatot.
 Szörnyű erő tör ellenünk,
 Am itt a jel, az ég velünk!
 Mert égből hullt ez ércz elém
 A vész hír első éjjelén!”

S a kardot felmutatja most,
 A kélő naptól vérpirost.
 Ámulva nézi azt a had,
 Még nyűgzi néma áhitat,
 De íme, Túr suhint vele —
 S tűzként cikáz az ég jele.
 Öröm viharja tör ki rá:
 „Éljen Turul és Túr király!”
 S a kardról suttog ezernyi ajk,
 Hogy már a vért is látni rajt.

Nagy hit tehet csak nagy csodát,
 Az őrzi a földön az Ég jogát.
 Titokzatos erőivel
 Rendkívülit csak az mivel;
 Csak attól lesz az emberész
 Magasra vívó és merész;
 Fel így fog át nem érhetőt,
 El így ér el nem érhetőt —
 Óh, Nagyhit, minden szentjelünk
 Varázserője, légy velünk!

De Túr király s ős népe még —
Ezt a fohászt ők nem rebegék.
Ős nagy hitük még oly csodás,
Nem hűti azt okoskodás.
Oly öntudatlan nagy hit az,
Oly bátor, biztos, szent, igaz,
Hogy nincs a gyáva kétkedés
Részére rajta semmi rés.
Hol ily való a képzelet,
Valóban égi kard vezet.

Túr aztán, oldalán a kard,
Megint a kútfő szirtre tart.
A lelkes összegyűlt hadak
Az erdőn szerteoszlanak.
Van új rovás a szirttetőn,
Kurtán beszél az s érthetőn:
„Rob s két fia már gyorsan közelg,
Légy holnap este itt e helytt,
Mert én is itt leszek magam
És többet mondhat el szavam.”

A vesszőt, melyre ez írva van,
Túr megcsókolja boldogan.
Rob s két fia — mi az neki!
Ez apja jöttét hirdeti!
S mert szinte hallja már a szót,
Az isteni ajkról hangozót,
Túr feltekint az égre — s fenn
Leng egy turul fenségesen,
Mint hogyha onnan intene
Apja, királya, istene.

Mi sem történik évekig,
 De egy nap sok történhetik.
 Csak most tanulja Túr meg ezt,
 S hiába egy perczet se vesz.
 Az erdőn Lőd munkája foly,
 Nyüzsög a harczos hangyaboly.
 S jön Aknahonból nagy tereh,
 Lesz bőven a hadnak fegyvere;
 Túrnak külön egy bő tegez,
 S aczél nyilakkal telve ez.

A főkovács üzenteti:
 Ezeket ő veré neki,
 Mert a mennykőből jó darab
 A kardon túl is megmaradt.
 Mi több, olyan kardféle még,
 Abból Mesének is telék.
 Mese üzen: a hadja kész,
 Ötszáz tűzálló vad vitéz;
 Csunyak akár az ördögök,
 Megbúnak majd a gát mögött.

Túr érti ebből, hogy Mesét
 Hevíti vezéri büszkeség:
 Kevés neki a hegyvidék,
 A lápot is kész védni még.
 Így az erdőországi had
 Nem gyöngül majd a láp miatt.
 A terv jeles, de bökkenő,
 Hogy a vezér ott gyöngö nő.
 S mi Túrnak szintén gondot ad;
 Hogy kész-e már a lápi gát?

Jó volna ezt megtudnia,
 S úgy tartja rég Turul fia:
 Ha nem kell, küldhetsz másokat,
 Ha kell, eredj és lásd magad.
 Rögtön siet a lápra át
 S szemével látja: kész a gát.
 A megfogott víz már dagad,
 Gyúl a hatalmas áradat —
 És Aknahon felé ha néz:
 Ím, had közelg, ott nyüzsg a bércz.

Túr vissza oly uton halad,
 Hogy lássa közelről is e hadat.
 Mögötte már az út fele,
 Mikor ez szembe jön vele.
 Az élen hat kemény legény
 Trónt hord a vállán könnyedén;
 A trónon szép szerelmese,
 Kard a kezében ül Mese;
 Hanem a had, a szép nyomán,
 Félelmetes rút látomány.

A féle ficzkók, mint minap
 A műhelyében Tuprinak
 Tolongnak furcsa rendben itt,
 Csodás bukfenczeik' vetik.
 Diczeg-döcög mind s lödörög,
 Kezükből csákány s pörölyök,
 A mellük védi bőrkötény,
 Kancsal szemükben csalfa fény . . .
 De, ha Mesének kardja int,
 Mohón figyelnek arra mind.

Mert végre is ez a földolog,
Túr bízni kezd és mosolyog:
E furcsaság nem gyöngeség!
Köszönti vígan szép Mesét.
Az kardvasát villantva rá,
A trónrul büszkén néz alá,
Aztán, tűnő szép álomúl,
Rút rémhadával elvonúl . . .
Emészti Túr a szerelem
És Erdőországban terem.

X.

HADITERV.

Túrt élte kedves erdején
Biztatja még dicsőbb remény.
Nem fér a gáncs a hadhoz itt,
Ez szívvel, észszel dolgozik.
Parancsok gyorsan esnek itt,
Parancsra hívek lesnek itt;
Mindenki érzi: nagy a vész!
És önfeláldozásra kész.
Büszkén megy Túr a hely felé,
Hová őt apja rendelé.

S ah, mégis! hogy már látja ott
Azt a királyi alakot,
Karját kitárja bár Turul,
A fiu lábához borúl;
Az, a keblére vonva őt,
Beczézi, mint sok év előtt:
„No kis fiam, jó nagy fiam,
Szemembe nézz bátran, vigan!
Túr, most az egyszer légy kevély!
Tudom fiam, hogy mit tevé.”

Most felragyog Turul fia;
 Számot nem is kell adnia,
 Mert apja szól, a hangja lágy:
 „Te hű vagy, mint az éd's anyád!”
 Ez a dícséret a deli
 Túrt szinte éégig emeli,
 De apja sóhajt: „most elég! . . .
 A harczczal végezünk elébb.
 Csak nézd! nyugaton a nap lemegy —
 S ím! délen felpiroslik egy.“

És Túr előbb nyugatra néz,
 Hol a piros fény már kivész;
 Majd délre néz — s hol összeér
 Az égi bolt s a messze tér:
 Tüzes piros csík látszik ott,
 Átíveli a tág sikot,
 A fellegekbe feltüzel
 S mind fényesebb lesz és közelg...
 Szól apja: „látod? — nézz oda!
 Jön Rob, Robál s Robul hada.“

Jön... holnap itt lesz!... annyi áll.
 Tervez s végez a két király:
 Három seregre vál haduk,
 Kettőt vezetnek ők maguk;
 E szirttől az erdő széleig
 Turul király vezérkedik;
 Hol az erdő és lép összeér,
 Ott Túr király a fővezér;
 A harmadik sereg előtt,
 Középen, helytt fog állni Lőd.

Turulban él a kétkedés,
 Hogy e tervhez harczosuk kevés,
 Ha így háromba vál a had,
 Lőd mellett egy-egy rés marad.
 Töltsék be azt az eb-farkasok!
 Pórázra gyűlt e fajta sok.
 Ha bántanak, ne hagyd magad',
 Uszíts dúvadra dúvadat!...
 Így tartja Túr, így apja is,
 S a háborús világ ma is.

Tervez a két király tovább:
 Turult aggasztja még a láp.
 Mert bár az árvíz jó frigyes,
 Vezér is kell ám, bölcs, ügyes.
 Ügyesnek mondja Túr Mesét,
 S ott Varsa dolga a bölcseség;
 De titkon szíve elszorúl,
 Miközben inti őt Turul,
 Hogy gondja arra is legyen,
 A lápon végbe mi megyen.

Túr megfogadja szentül ezt,
 Aztán hamar egyébbe kezd.
 Így véli: „Rob, Robál, Robul
 Ránk messze országba vonúl
 S fáradt hadakkal ér ide,
 Erdőországnak szélire.
 Veszteg csak addig áll hadunk,
 Aztán mi ketten támadunk.
 Mi Lődre hajtjuk a vadat,
 Övé a végső feladat.“

Turul mond: „jó a haditerv,
De csak a munka ad sikert.
Fel hát dologra! Túr, gyerünk,
S az ég megáldja fegyverünk’.”
„Apám — rajong Túr — én hiszem,
Hogy rajtunk csügg az égi szem.
Már itt az áldás! nézd övem’:
Ragyog rajt’ sujtó mennykövem!
Nézd, munkám első éjjelén
Az égből hullt ez ércz elém!”

S kardjára üt hatalmasat
S marokra kapja a vasat.
Turul megilletődve mond:
„Ezt rossz ügyért ki soh’sé vondd!
Mert égből hullt ez ércz alá,
S karddá pokol kovácsolá,
Ég és pokol erőivel
Jó ügyben ez csak jót mivel,
De rosszban jók vesztére vál,
Kezedben: élet és halál!”

Szent ihletésül rezgi át
E szó Turulnak hős fiát.
De éj közelg, már fenn a hold,
Délen piros az égi bolt.
Megy a királyi két vezér,
Hamar az erdőmélybe ér.
Ott Lőd vezér s a hadnagyok
Állják körül a két nagyot,
Tudják a sort éjféltre mind,
S a had megindul terv szerint.

Az erdőn ekkor hirtelen
 Inda királyné künn terem;
 Nyomán sok asszony nép siet,
 Csendes, komoly, de nem ijedt.
 És hoznak tiszta gyolcsokat,
 Seb-írt, üdítő kortyokat
 S csodás, láthatlan balzsamot:
 Örök segítő hajlamot,
 Mindent, miért a szenvedők
 Imádnak szorgos gyenge nőt.

Bucsúzva, Inda hős urát
 S fiát csak itt karolja át.
 Azok sietve tűnnek el
 S mire az új nap fénye kel,
 Már mindakét vezér király
 Vitézi serge élén áll.
 Az fenn a szirtnél, ez alább,
 Hol jobbra tenger már a láb;
 Közöttük Lőd is a helyén,
 S ezer csikasz jobb- s balfelén.

Mindnyájukat szirt, szakadék,
 Bokor s fatörzs takarja még;
 Sok czéllövő dús lombu fák
 Ágbog-fokára kúszva hág;
 De minden megbujt jó vitéz
 Az erdőszélről messzi néz;
 Feszesre húros ijjakat
 Ezernyi ajzó kéz vatat,
 Tutúl az éh csikasz vadúl —
 Jöhetsz már: Rob, Robál, Robul!

XI.

HARCZ.

Az erdőn túl következő,
Délnek huzódó sík mező,
Mely vizevesztett tengerül
A szemhatár mögé merül,
Egyszerre más, mint a ki volt,
Nem pusztá sík már, nem kiholt.
Ezen is erdő kelt talán
A máj nagy nap hajnalán?
Az! . . . embererdő, mely vadúl
A szálerdő felé nyomúl.

Ám ez, gyökérrel kötve meg,
Helytt áll nyugodtan s nem remeg.
Az embererdő feltolong,
Sudárain nincs lenge lomb;
Belepte por, gyötörte hő,
A lég a síkon rekkenő;
Hosszú nagy út a had mögött,
Mely dőnget úttalan rögöt,
S szeretne gyorsan dőlni be
A fák hűvös sűrűibe.

De Rob az óriás, a kit
 Nem süt a nap, fény nem vakít,
 Mert sátra ékesen fedett
 S magasba nyúl a had felett, —
 Két rúdra tett palló-talap,
 Húsz szolga-váll két rúd alatt,
 Hurczolja árkon-bokron át
 A szörnyü zsarnok sátorát —
 Rob „állj“-t parancsol és szavát
 Tisztjei harsogják tovább.

Elöl megáll legott a had,
 Majd rátapad új torladat,
 Mit új meg új csapat követ,
 Míg végre áll az egész tömeg.
 Az erdő innen már csupán
 Egy kurta nyíllövésnyi tán.
 Rob annak árnyas széleig
 Fürkészni küldi kémeit,
 Mire az eddig néma zöld
 Irtóztatóan felüvölt.

Átjár e hang szivet, velőt,
 Jaj nektek rémült kémlelők!
 Kitörnek az ebfarkasok,
 Két napja koplalt már hasok,
 Az erdőszélig ért csapat
 Egy percz alatt volt, nincs, czafat —
 És már az álló had-zömön
 Tör, mar utat a vad özön,
 Tutúl, ugat, csahol, harap,
 Szakad a vér, csont, húsdarab . . .

Irtózat, undor, rettenet,
Itt ellenállni nem lehet.
Vérhabzsoló, faló vadak
Csikasz bordája megdagad.
Rob felmagasló díszhelyén
Szemének alig hisz szegény,
Sátra elé áll, sír, hörög,
Bomló hadához könyörög.
Lőd messze lő, a nyíl suhan —
S Rob holtan a had közé zuhan.

Dől sátora, fogy tábora,
Szakad nyilak gyors zápora.
Mit kezdtek az ebfarkasok,
Bevégzik ember-harczosok.
Most már, a rút iram után,
A falka lustán fal csupán;
Hanem a szirt felől Turul
Sergével a síkra kanyarúl,
S Rob megzavart zsufolt hadát
Nyilagyors Lődre hajtja át.

E közben Lődnek jobb felén
Túr sem marad meg a helyén.
A síkot gyorsan éri el,
De jobbra, a lápra is figyel.
Ott víz borítja a lapost
S hátrál Robálnak hadja most,
Mert mitsem ér vitézi vér
A hol a lábvíz állig ér.
Majd Túr megint előre néz
S döbbenve látja: ott a vész!

Mert íme, ott már felnyomúl
Turul és Lőd közé Robul
S veretlen friss erőivel
Hatalmas dolgokat mivel.
Rendezve Robnak dúlt hadát,
Nehéz nagy dolgot Lődnek át,
Míg ő hadával bátoran
A farkas csürhén átrohan
S Turul csapatját, mint az ár
Az úszót, visszanyomja már.

Hamar világos Túr előtt,
Hogy nem lehet most gondja Lőd.
Mi volt, mi nem a haditerv,
Nem nézi már, csak a sikert.
Már-már a szirtig ér Robul,
Ha ott lesz, könnyen boldogúl.
„Hajrá, utánam!” Túr rohan,
Iramja szörnyű szélroham;
Mint nyíl ha légbe vág utat,
Írányt az égi kard mutat.

De közbül áll még némi gát:
Dőlt Rob hadán kell törni át.
Az égi kard üt rést azon,
Túr tombol véres halmazon;
A résbe ront ezer vadász,
S ha ott vesz is belőle száz,
Átfúrja a rést az égi kard,
Kilenczszáz híve is kitart —
És hátba kapja most Robult,
Ki már a szirtig felnyomult.

A kard vezet — utána csak!
 S Robul utóhadába csap.
 Hej! kit a mennykő hátbavág,
 Elől sem érzi jól magát.
 Robul, ki már-már azt hivé,
 Hogy dől Turul s a szirt övé,
 Most arra ébred, hogy Turul
 S az ádáz Túr közé szorúl;
 Elbánni az utóbbival
 Megfordul, mint a bús bivaly.

Öklelni vágyik iszonyút,
 Kezében rengő hosszú rúd,
 Hegyétől végig rézbevont,
 Hadírtó Túrra bögve ront.
 De hökken, nagy Robul zavart,
 Mert zord szemének új a kard;
 Túr szörnyü rendet vág vele,
 Kalász a dárdák szálnyele —
 Sebaj! Robul nem közvitéz,
 S vezéri rúdját védi réz.

Imár e dölyfös öntudat
 Lendíti böszén a rudat.
 Túr balra szökken, jobbra vág
 S a lendülő rúd száll tovább,
 Míg nem zuhan le zúg a lég,
 S Robul nagy ökle fogja még,
 De csonka jobbján nincs marok,
 Jajongva vérzik, tántorog.
 Túr ezt a kint nem nézheti,
 Rést vág a szíven is neki.

Vezért ha dőlni lát hada,
A hadnak lelke már oda.
Fejét veszítve, nagyhamar
Szép rendje csúnya zűrzavar.
Az öldöklés irtózatos,
Túr s népe mindent eltapos.
Nincs kegyelem, nincs irgalom,
Vértócsa gyűl és testhalom...
Túrt e siker már eltelé
S fordul megint a láb felé.

Mi ez?... A vízen csolnakok?...
Meséék partra szállnak ott?...
A harczy dícsvágy s hetykeség
Vesztébe hajtja még Mesét!
Mily örület! Mily rettenet!
Jaj! ebből szörnyű baj lehet.
Hol védte víz és gát elébb,
Elhagyta biztos őrhelyét,
Hogy azt, ki ő rá nem talált,
Ő űzze-hajtsa most Robált.

S ez óriás, a kit az ár
Harcz nélkül vissza űze már,
Megfordul ujra s arra tart,
Hol csolnak-révvé lőn a part.
De nem siet, lassít, figyel,
A prédát nem ijeszti el.
Mint kandur az egérlesen,
Sompolyg előre csendesesen,
Hadát a fűbe fekteti,
Néhány vitéz kell csak neki.

S Túr látja ezt!... egy gondolat,
Egy pillanat s már Túr szalad;
Nem is szalad, — száguld, repül
Robálra szálló végzetül.
De jaj, ha későn érheti!
Óh, csak Mese még ne kötne ki!
Ah! már kiköt, már parton áll,
Közelg feléje nagy Robál...
S a kardos lányvezér körül
Rút hadja lassan tömörül.

A zöm, az nem kötött ki még...
„Megállj Robál! Megállj pribék!...“
Nem áll meg az... Mesére tör,
Fogy e körül a gyenge kör;
Törpéket óriás Robál
Felrúg, legázol, szétdobál
S nyílegyenest Mesére tart,
Kezében ennek is égi kard,
Sujt is vele, de nem talál
S ölébe kapja őt Robál.

Már hallik is a lány jaja
S az óriás gúnykaczaja:
„Haha! ma itt nem győzhetünk,
De zsákmány mégis jut nekünk!“
S Mesétől kardját elveszi,
A lányt a balkarján viszi,
Jobbjában a karddal délnek int,
A hadja talpra kél megint
S feladva harczot s harczteret,
Futásnak dél iránt ered.

Robál menekszik, ölében a lány —
 Őrjíti Túrt e látomány
 S megszázszorozza erejét,
 Hogy a rablót szembe érje még.
 Segíti Uk s a szerelem,
 Robál előtt, ím, ott terem,
 Ez visszahőköl s pajzs gyanánt
 Kinyújtja a félholt szép leányt,
 Túr kardja sujt, de ezt az Ég
 Félúton visszatartja még.

„Te gyáva rongy, te hústorony!
 — Dörg Túr Robálra akkoron, —
 Te csip-csup törpékkel vivó,
 Szoknya mögé is elbuvó!
 Nyomorú tested ne takard,
 Merj férfi lenni! Kard ki kard!
 Kard nálam is, kard nálad is,
 Vívj! mégha az halálod is!“ ...
 Robál ily szégyent nem szivel
 S Mesét dühödten ejti el.

És kard ki kard! ... Élet, halál —
 Mindenre elszánt már Robál.
 A két iker-vas összechap,
 Egyik se könnyebb, súlyosabb
 Fogásuk egy, kovácsuk egy,
 Egyforma él, egyforma hegy,
 Egy hangra peng a két aczél,
 Hevükből testvér-szikra kél,
 Túr is, Robál is óriás,
 Hah, mily egyenlő vad vivás!

De mégis, a megütközött
 Egyenlő két vívó között,
 Bár nincs különbség kardra itt,
 Van egy különbség, s az: a hit.
 Túrt büszke nagyhit tölti el,
 S a kard kezében égi jel;
 Hitlen Robál, s a kard marad
 Kezében puszta vasdarab;
 Amannak támadó hevét
 Sokalja ez s csak egyre véd.

A nap biborban alkonyúl,
 Túr kardja vérpirosra gyúl;
 Robál vasán nem ég sugár,
 Mozgása lankad s lassu már.
 Túr vág — Robál felhörg vadúl,
 A vas dirib-darabra hull,
 Túr a nyakára méri most
 Az égi kardot, a vérpirost —
 S hegyére, mint diadaljelet,
 Kitűzi a rémes rút fejet.

Melyet mikor magasra tart,
 Tűzként ragyog az égi kard,
 S távol, közel, egy szó rival:
 A diadal! a diadal!
 A győztes újongó hadak
 Mind Túr felé tolonganak,
 De ő a diadaljelet
 Ledobja, harczot, vért feled,
 Csak éledő szerelmesét
 Öleli fel, a szép Mesét.

Se lát, se hall a szerelem,
 Számára egy van csak jelen.
 Ezrével zajló nép előtt
 Csókolja új életre őt.
 Sok gyöngéd halk szót súg neki,
 Dédelgeti, szeretgeti,
 S gyönyörben ámul, a mikor
 Ajkára a lány ajka forr
 S viszonzott csókkal, boldogan,
 Szerelmük titka oldva van.

De harsan érczes víg zene,
 Mintha ezer kürt zengene.
 Mosolygva rezzennek fel ők,
 A boldog egymást ölelők.
 Tüzes szemük a merre néz,
 Hódol nekik sok jó vitéz;
 Turul király most érkezik,
 Áldásra tárja két kezét:
 „Győztél fiam Túr, dics neked!
 S legszebb jutalmad: hitvesed!”

Rázeng ezer kürt s hirdeti,
 Hogy Túr a győztes, dics neki!
 El még a kürtszó sem csitúl,
 Már éljen-orkán zengi túl.
 Majd rendbe állva, — mely lehet
 Úgy diadal-, mint nászmenet, —
 Viszi a nagy nap győztesét
 S hozzá simult szép kedvesét
 Több jó erő vitézi váll
 S az élre áll Turul király.

Az erdő és a lápvidék
 Határin száz örömtűz ég.
 Közöttük egy, a legnagyobb,
 A csillagos éjig felragyog.
 Csak anyai szív gyújt ily tüzet,
 Turul csak a felé vezet,
 Ott várja lnda hős fiát
 És élte üdvét éli át,
 Mikor köszönti őt Turul
 S boldog szívére Túr borúl.

Mint Túr diadalma részesét,
 Turul biztatja szép Mesét:
 „Kis lányom! egy már Túr veled,
 Hol ő van, ott a te helyed“.
 Még Mese bágyadt, szenvedő,
 A kedves szónak enged ő
 S már ő is édes szeliden
 Túr anyja hű szívéen pihen.
 Mily hármass ez!... Turul pedig
 Rájuk hajol, mint negyedik.

Oly egy a négy! Oly boldogok!
 Ujong a nép, a tűz lobog.
 Turul int s csöndöt rendel ő:
 A legfőbb táltos lép elő.
 A négyes, ím, két párva vál,
 Túr s Mese áldást várva áll,
 A táltos Uktól kéri le,
 Mert szó csak az áldás Nélküle...
 Lobog a tűz — a szerelem,
 Mely tűzláng-lényeket terem.

Örömtüzek s királyi nász,
Harczot regél dárdás, ijász:
„Az égi kard ha nem segít,
Nem ülne egyikünk sem itt!“...
A lápon is örömtüzek
Festik pirosra a vizet,
Onnan süt a diadal hire
Fel Aknahonnak bérczire,
S kigyúlad itt is, ott is egy,
Éjfélre lángol mind a hegy.

Csupán a síkon úr az éj.
Gyászfátyla sűrű, csendje mély.
Ki ott honáért elesett,
Már elvivék a győztesek,
S a kútfősz sziklához közel
Temetteté Lőd őket el.
Testük halott, de lelkük él,
Uk mezein mint mag kikél,
S ha ujra emberi testet ölt,
Ki nem fogy hősi fajbul e föld.

Hogy lenne intő borzadás,
A vert hadaknak sorsa más.
Be kell az éjnek fedni azt,
Mert undorít és megriaszt.
Kinek, mig élt, az istene
A mindent felfaló Fene,
Azt, vériben ha ott maradt,
Temessék éhes madarak!
S ha élve, félve elszelel,
Mint üldözött vad vesszen el!

Már messze túl a harcz terén,
Mikor derengne jobb remény
Feltűnnek a futók mögött —
Kik? harczosok? vagy ördögök? —
Mesének rút legényei,
Tupri kovács szemefényei.
Az éj ad hős erőt nekik,
A csákányt s pörölyt pörgetik,
S mikor már élő nem akad,
Agyonverik a holtakat.

XII.

TÚR FELAVATÁSA.

A győzedelmet és a nászt,
A veszteséget és a gyászt
Egy torba vonták együvé,
S a holnap tegnappá tévé.
Az erdőn, még egy hét se mult,
Már hősdal zengte Túrt s Turult.
A kútfős szirt előtt pedig,
Hol most már domb emelkedik
S halk sóhajos a gyenge szél,
Turul fiához így beszél:

„Fiam! időd elérkezett;
Hőssé avatlak, add kezed'.
A mit bírok e földtekén,
Azon mind urrá teszlek én.
A főkirály, a hatalma-nagy,
Itt mától fogva csak te vagy.
Neked adott az Ég jelet,
Jelül, hogy terve van veled;
Belátok uj végzésibe:
Uj földi hős kell már ide!

„Nekem e föld nem őshazám,
 Én a magasból származám.
 Szeretni jöttem ide én,
 S a legjobb földi nő enyém;
 S a legnagyobb hős, a ki van,
 Az én királyi egy fiam;
 Fiammal páros gyermekem,
 Szép lányom is van már nekem.
 Mily dús öröm!... Mily sok remény!...
 Jöttem, szerettem, éltem én.

„De a mi földre szállt velem,
 Csak szárnyaló, csak szép elem;
 Csak lendület, mely nem lohad,
 Csak messzenéző gondolat,
 Mely tetterre hajt, mint tervelő,
 De nem maga a tetterő.
 Magába' lágú a színarany,
 Kemény, ha már elegybe' van;
 Ég s föld fiaként egyképp erős:
 Te vagy, nem én a földi hős.

„Rob s két fia ránk tört vad hadát,
 Te adtad a légi vadaknak át;
 De vérboszút liheg Fene,
 A rosszak rémes istene.
 Tiéd a kard s a győzelem,
 De új jövőt nyit új jelen:
 Ki egyszer karddal tett csodát,
 Az kard a kézben megy tovább
 S vagy újra győz, vagy hal vele.
 A kard örök harcz jósjele.

„A harcz nem égi, ám ha van,
 Azt meg kell vívni bátoran.
 Híveinek az Ég ezért
 Ad égi kardot s hős vezért,
 S a jobbak győzedelminek
 Ujonganak az égiek.
 Mosolygó szép kert volt e föld,
 De egyre zordabb képet ölt,
 S lesz újra meg újra csatatér,
 Hol csörög a kard és csurog a vér.

„Én álmodó, én szárnyaló
 Így korba nem vagyok való.
 Enyém a szárny, tiéd a kard, —
 Legyen meg, a mit Uk akart!
 Erdőországot átadom,
 Légy úr a népen és hadon!
 S mindent, mi tán csak féltitok,
 Neked egészen megnyitok,
 De nyitját meg ne tudja más,
 Vagy szétfoszol a szent varázs.

„Tudd végre meg, te földi nagy,
 Hogy te apáról égi vagy!
 Mert én amaz Ős-isten valék,
 Kit Uk istentől szült az Ég.
 Az égbolt felhős tájirul
 Szálltam a földre, mint turul.
 Itt, épp e sziklaszál alatt
 Rejtém el bűvös szárnyamat
 S e víztükörben, boldogan,
 Embernek láttam én magam’.

„A véges élet bája vont,
 Megszeretém e drága hont
 S a föld legédesb angyalát,
 A te magasztos jó anyád'.
 Lelki valód egyik felét,
 Az égít oltám én beléd;
 Ez az, mi téged az anyag
 Nyugéből felfelé ragad,
 De a hű szív, a bátor, a halni kész,
 Az benned a földi, az anyai rész.

„Amaz magasba lendülő,
 Émez a meg nem rendülő;
 Amarra nézve nincs halál,
 Ez a halállal harczban áll.
 Te, két világ javábul egy,
 Kit kardra méltat az égi kegy,
 Te, égi oltás, földi galy,
 Félisteni hős, királyi sarj —
 Hogy fennen is tudj lengni még:
 Legyen a szárnyam is tiéd! . . .“

— „Nem! Nem!“ — zokogva Túr kiált
 Ölelve apját, Ős királyt —
 A hős csak gyermek, jó szerény
 Imádott apja kebelén —
 S szól: „titkodat rég ismerem,
 Apám! Királyom! Istenem!
 Nem kell a szárny! semmit se adj!
 Csak a ki voltál az maradj!
 Röptöd' csodálva nézzem én,
 Te szent, te fényes tünemény!“

És úgy tulárad Túr szive,
Hogy térdre hullva végzi be,
De apja kedves és komoly
Feddő szavakkal ráhajol:
„Fiam, Túr, boldog könnyeid’
Most sírjad el örökre itt.
Hős, kire Ég és föld figyel,
Nem olvadozhat már így el.
Azt édes gyöngéd, gyermeki
Szerénység meg nem illeti.

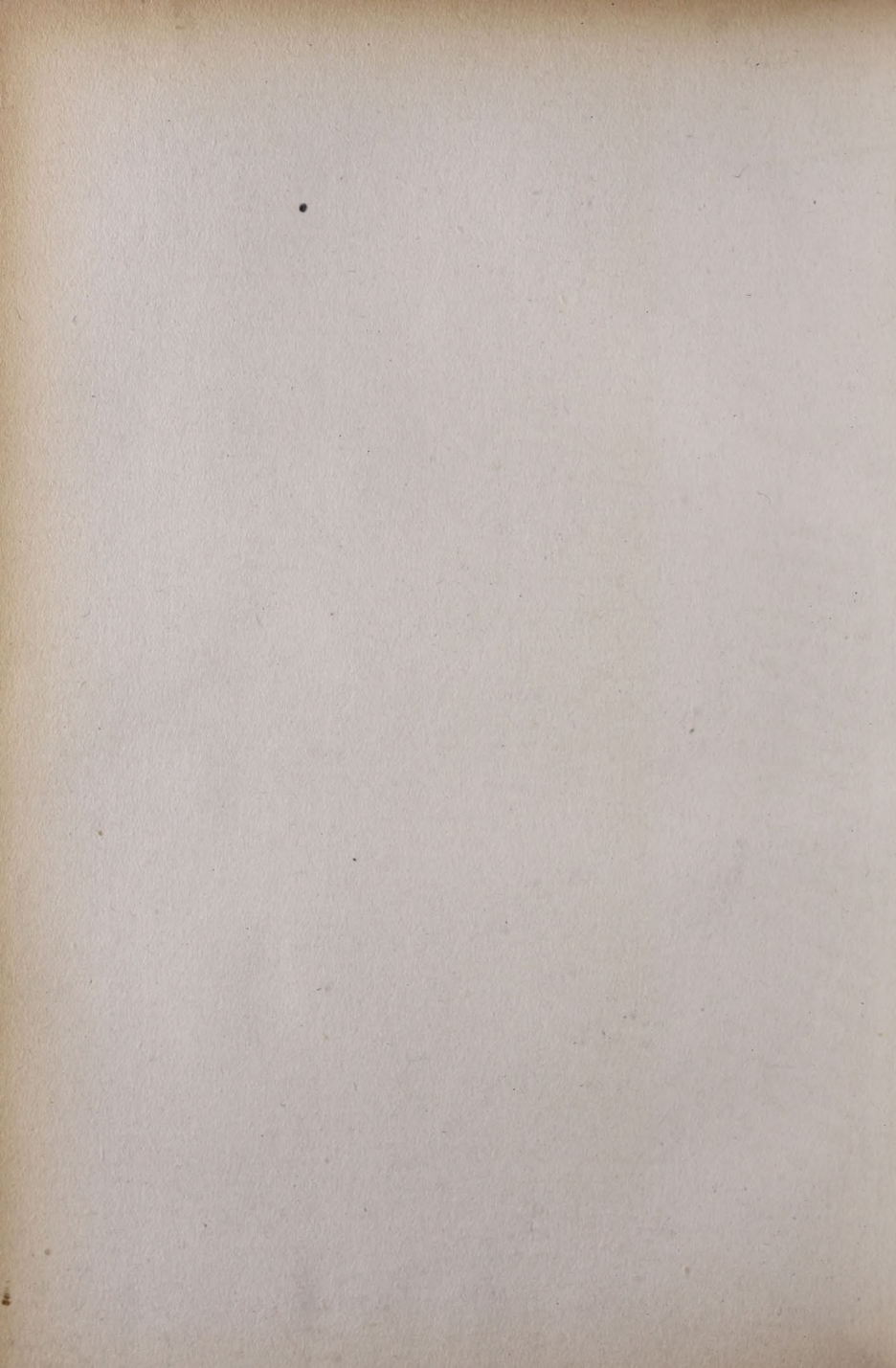
„Nos, talpra Túr! . . . E szirtalap
Emberi szemnek egy darab,
De, hol a víz rajt átzuhog,
Elérsz kezeddél egy zugot;
Tapintsd ki belső zárkövét,
Azt fordítsd, mondd ki Uk nevét —
S imé, a víz már nincs szinig,
Medréből gyorsan eltűnik
Úr van a vízmeder felett,
A bűvös szárnyat ott leled.“

A páros szárnyat meglelé
S remeg az ifjú hős belé.
Nem félelem, becsvágy teszi,
Hogy lázban ég míg felveszi.
S szól apja: „olyat ki benne hisz,
E szárny magasba s messze visz“.
Túr ezt a szót nem hallja már,
Magasba csap már, mint madár
Ős nézi, nézi s elborul:
„Ah, más világ van s más turul!“...

Vadász lakába mentiben
Az erdőn itt-ott megpihen,
S nem tudja mért, úgy érzi ő,
Hogy húga les rá, az ldő.
Honn rá a hírrel lnda vár,
Hogy erre szállt egy nagy madár,
Oly szép turul, mint soha még!
Körűle dícsfényt vont az Ég. —
Ős elmereng, míg gyűl az árny:
„Övé a kard, övé a szárny!”

II. RÉSZ

AZ ÁTOK

I.

TÚR A MAGASBAN.

Minden Turánok apja Túr
Már messze földeken nagyúr.
A hol először győze ő,
Nem puszta már a sík mező,
Mert ő királyi nagy lakot
S körüle várost itt rakott.
Övé az erdő- s láp-vidék,
Meg Aknahon s a többi még:
Hét messze ország s vízi part —
Övé a szárny, övé a kard.

Az erdei királyi ház,
Az rég kihalt, ott csend tanyáz,
De Túr királynak néha még
Szívnyugtató hűs menedék.
Néhány bizalmas vén hive
Kíséretében jár ide;
Ezeknek is legfőbbje, Lőd,
Álljt sűg a belső ház előtt,
S nem hallja más csak a magány
Túr két szavát: „apám!... anyám!...”

A kikhez szólnak e szavak,
 Azok már sírban nyugszanak.
 Mikor temették nagy Turult
 Hűséges Inda ráborult,
 Ott halt utána szeliden
 És véle együtt rég pihen.
 Hová a honért halt hősokeket,
 Oda temették testüket.
 Az isteni Ősnek Túr e helytt
 Nagyszerű templomot emelt.

Azóta a kútfősziklaszál
 A templom udvarában áll.
 Érczfal keríti, fenn nyitott,
 A szikla a légbe toronylik ott,
 Tetején tarthat pihenőt
 A sas csakúgy, mint azelőtt;
 A szirtalap is a régi még,
 A víz tükrébe néz az ég,
 De zárt e hely, — nem lép ide
 Csak Túr király, más senki be.

A kő felől van is csodás,
 Sok mindenféle suttogás.
 Mi a való, mi képzelet,
 Rá mérget venni nem lehet.
 Csak egy igaz, mert közhit az,
 Hogy nagy bűbájú kő biz' az,
 Mert Túr király világverő
 Kardjának híre egyre nő.
 S lőn a királyi kő neve
 A népnek ajkán: Túrköve.

Míg összegyűlt e sok csoda
Vagy három évtíz tűnt tova.
Ha rá az ember visszanéz,
Rövidnek tetszik az egész,
De az évről-évre küszködő
Bú-baj tűrőnek nagy idő.
Folyt sok verejték, munka, vér,
Míg város lett a puszta tér.
Túr kész művén ha eltekint,
A kezdést érzi át megint.

Mintha csak most rázná szívét
Az apai szó: „a szárny tiéd!”
Most fogná gyengeség el őt,
Most hullna térdre Ős előtt,
Utólszor most sírná el itt
Gyermeki boldog könnyeit
S most feddené őt apja meg,
Mire kevély vágy kapja meg
És — most először! — szárnyat ölt...
Repül! ... alatta már a föld.

Magasra csap fel, messzi lát,
Kitárul néki a világ.
A végtelenség titkait
Ott sem kutatja a tiszta hit
S megnyugszik abban a kebel,
Hogy jót rejt minden ködlepel.
De azt, a mi nem végtelen,
Fürkészi az éber értelem
És gyors okos ítéletet
Magasban alkot a mély felett.

A gyáva teng csak sors-kegyen,
 A bátor a földön úr legyen!
 Erőt Uk erre adott neki,
 Küzdésre így jelölte ki.
 Ha mint hatalmas hős kivál,
 Itt joggal ő a fő király!
 Ő küldetett, ő hívatott
 S az Égből nyer sugallatot,
 Hogy nagygyá téve Ős faját
 Szolgálja Ég-föld közjavát.

Az ember a föld szülötteként
 Mind kap magasról égi fényt,
 De míg az eszéig nem hatott,
 Alig jobb, mint az állatok.
 Csak, ha az égi fénysugár
 Ráel a benső magra már,
 Zsendül az ember lelke ki
 S lesz isteni része is neki.
 Míg ezt a dísz nem érte el,
 Szabad jogot sem érdemel.

A föld fiát vezetni kell
 S a lelki magva majd kikel.
 Fejlődve így, lesz hű, nemes
 Szabad jogára érdemes.
 S lesz mindig fenkölt hős elég
 S nem kap fel az alja csöcselék.
 A rend s szabadság így szilárd,
 Fenn ez tart népet és királyt...
 Magasból néző Túr alatt
 Ez lőn országoló gondolat.

Rendezve Túr a nemzetet,
Magasból messzibb nézhetett.
És látta: más országokon
Mint dűl a zsarnokság vakon.
Egyetlen vérszopó előtt
Ezrével nyögnek térdelők,
Vagy a jogon útalatos,
Szabados bűsz tömeg tapos.
Elég csapás egy zsarnok is,
De rémesebb, ha még sok is.

Túr másfelé is nézhetett
S látta a dűs természetet,
A kincseivel kínálkozót;
De minden parlag és bozót.
Ott renyhe a nép s mert csak henyél,
Vagy öl, rabol, vagy meg nem él;
Aratni kész, de vetni nem,
Remegjen minden idegen!
Ily népek harcza czéda harcz,
A czélja aljas: préda, sarcz.

Magasból néz Túr, messzi lát:
Ilyen a földön a világ!
Feje ha százszor porba hull,
Él ujra Rob, Robál, Robul.
A kardnak dúvadak szivét
Beh sokszor át kell járni még!...
Soha e nép meg nem juhoz,
Vért, kincset, rontást szomjuhoz.
Átkos faj ez, mert istene
A mindent felfaló Fene.

De mégis, bár e faj galád,
Hisz egy vad istent legalább.
Ily isten is jobb — látja Túr —
Mint semmi isten, semmi úr.
S ah, mennyi barlang és berek
Lakói hitlen emberek!
Isten fogalmuk semmi még,
Nincs házuk, náluk tűz nem ég,
Honuk, határuk sincs nekik,
Éltük' bitangul tengetik.

Nyelvük rikoltó vércsehang,
Köztük se mód, se rend, se rang;
Egyenlők mint a kukaczkok,
Mezítlen, mocskos csupaszok;
Család, tulajdon s jog hiján
Bőgnék magukhoz párt buján;
Se fegyverük, se eszközük,
Erényhez, bűnhöz nincs közük;
Egymás husát is felfalók —
A barmoknál alábbvalók.

Túr messzi néz s mig az emberi
Világot mind megismeri,
A hit vesz undorán erőt,
Hogy e földre Uk rendelte őt.
Mert annak szent akaratja az:
Ne nőjje túl a jót a gaz,
S a föld fiait az istenek
Ihlette faj nemesítse meg!
Ha vannak hősi harczosok
Mindig a jobb győz, nem a sok.

Mint lesz nemes, hű, vérbeli hős
Az is, kinek őse nem égi Ős,
Erre az úri példa a mód,
Mely a rosszban is fölkelti a jót.
Országai minden jobb fiát
Túr lelki lángja hevíti át;
A szív mind érte érez itt,
A szem mind ráfeledkezik,
Példája oltás, mely kihajt
S így termi tovább az ősi fajt.

Ez volt a nagyság kezdete:
Túr fenkölt hősi tekintete;
Világ- és ember-ismeret,
Melyből ítélet s tett ered;
Rajongva buzgó büszke hit,
Hogy ő az Ég küldöttje itt;
Hogy ihletett erőivel
Uk akaratját végzi el —
És így lőn mind nagyobb nagyúr
Minden Turánok apja Túr.

II.

TÚR OTTHON.

Túr lelke mélyin felrival
Még olykor az első nagy diadal —
És mintha zöngne kürtzene...
Jön apja, királya, istene...
Mily sok örömtűz! mind ragyog,
De Inda anyáé legnagyobb.
Fényében áll Mesével ő,
A legfőbb táltos lép elő...
„Győztél fiam Túr, dics neked!
S legszebb jutalmad: hitvesed.“

Szép volt, de rég volt!... Túr szívét
Emléke lángra készíti még.
S tolong, mint álomkép-gomoly,
Sok mult alakzat víg s komoly.
Még Láp apó is él s örül,
Hogy neki minden sikerül.
S jó Kincs anyához száll a hír,
Ki a lánya sorsát áldva, sír...
S lobog a tűz, a szerelem,
Mely tűzláng-lényeket terem.

Mézeshetek! ti édesek,
 Maradjatok!... siessetek!...
 Ha igaz üdvöt hoztatok,
 Nem viszik azt el hónapok.
 S ti hónapok, bizalmasok,
 Megálljatok!... vagy fussatok!
 Ha szent, ha mély a szerelmi hév,
 Nem hűti le semennyi év.
 Egy-egy kis bölcső közbe-ring,
 Aztán lobog a tűz megint.

Le még a mézes év se jár,
 A kis bölcső is kelle már.
 Mese kevély, mert fia van,
 „Kemény gyerek!” — mond Túr vigan.
 A bölcső aztán nem pihen,
 Jön hét fiú egyvégtiben;
 S mire a legkicsibb gagyog,
 Legényszik már a legnagyobb,
 S ha síkra száll ma Túr király,
 Körötte hét királyfi áll.

Vitézi nagy vér mind a hét,
 Hiressé tette mind nevét:
Hunor szilaj mint a vihar,
 Daczos, kitartó hős *Magyar*;
Som hú, aczélos, szőke fi,
Ugor az ikre őneki;
 Szintén ikerpár *Turk* s *Tatár*,
 Harczot liheg, kalandra jár;
 A fészekfentő furcsa *Nap*
 Mind közt a legfurfangosabb.

Túr az örök tett embere,
 Neki csak enyhely kis köre.
 Nem úgy van az mint azelőtt,
 Mikor az apja nevelte őt;
 Vezette, óvta, oktatá,
 Türelmes tetthöz szoktatá;
 Megadva végül szárnyait,
 Röptette az ég határaig...
 A hét országnyi gond miatt
 Túr nem nevelhet hét fiat.

Ezt szép Mesére hagyja Túr,
 S a hét fiún az anyja úr;
 Ki, bárha fut a gyors idő,
 Mind fényesebb királyi nő;
 A földnek hét reményt adott,
 De bája még sem hervadott;
 Más lőn, de még tartalmasabb,
 Parancsolóbb, hatalmasabb,
 S ha Túr magasban s messzi jár,
 Az asszony otthon kész király.

Ilyenkor érzi csak a nép,
 Hogy könnyü dolga volt elébb.
 S az mindig ünnep, a mikor
 Túr megjön s enyhül a szigor.
 A hét fiú is, bár anyás,
 Megérzi a mit annyi más;
 Ha megjön apjuk mind örül,
 Ujongva fogják őt körül
 S otthon a hős Túr s hét gyerek
 Együtt kaczag, vív, hempereg.

Egyenlőn birja Túr szivét,
De más meg másért, mind a hét:
Hunor, mint szép Mese, vakmerő;
Magyarban Ősé az erő;
Som és Ugor, két szőke fi,
Indára emlékezteti;
Turk és Tatár sötét szeme
Ugy ég, mint Aknahon szene;
S a legkisebb, kit Túr beczéz,
A furcsa kis Nap csupa ész.

S otthon a nagy világverő
Ha verseng, nem mindig nyerő.
A birkozásban a nagyobb
Fiúkkal bír még valahogy,
Hanem a pöttön, furcsa Nap
Sok csselfogással rája kap;
Megcsípi itt, csiklandja ott,
Túr felsziszeg, nevet nagyot,
Magát megadva elterül
S Nap győztesül mellére ül.

Boszantja titkon szép Mesét
Az ilyen apai gyöngeség;
Mert mindaz gyöngeség neki,
Mi az eget nem rengeti.
Mint férfias, hővérű nő
A férfit félre érti ő,
A hőst, ki erői teljiben
Megbízva, bátran elpihen,
Kedvére él jó emberül,
S hős újra, ha arra sor kerül.

Mig a kis bölcső ringa itt,
 Mese feledte kínjait;
 Imádta még a hős erőt,
 Mely a harcban megmentette őt.
 Még azt se' fájlalá nagyon,
 Hogy Túrra szállt Láp s Aknahon,
 S még nem gyötörte untalan,
 Hogy Túrnak holmi titka van —
 De mióta a kis bölcső üres,
 A kákán is csomót keres.

Hibának tartja, hogy ura
 Egykép tekint a hét fiura.
 Ez daczra keltő csorba tán
 Első szülött Hunor jogán —
 S mert szép Mesének mind fölött
 Kegyeltje az elsőszülött,
 Most csak azért is tüntető
 Kegyével rontja ez egyet ő;
 Az egyre aztán e miatt
 Irigykedik a többi hat.

Kivált Magyar, a második,
 Az dúlful és ágaskodik:
 „Vagyok én olyan, mint Hunor!”
 „De én is!” zúg Som és Ugor.
 „Hát még mi!” harsog Turk s Tatár
 És „mint Magyar” — így toldja már.
 A kis Nap félreáll s sziszeg:
 „Én mindnél *olyanabb* leszek!”
 S a hiu dölyf nagy versenyén
 Mind egyaránt kemény legény.

Hunort s az anyja kevély szívét
 Van a mi jobban sérti még:
 Hunor husz évet meghaladt
 S még alvezér csak Lőd alatt.
 Mese kimondja: „Túr helyén
 Lődöt pokolba küldeném,
 Hogy átvegye e vén helyett
 Hunor a hadvezérletet
 S csapjon az égig az ifjui láng
 Melyen majd bámul a világ!”

S panaszra van még annyi ok!
 A legnagyobb a nagy titok.
 Túr soha arról szót nem ejt
 A mit a kútfő mélye rejt.
 Mert szirt az is, az ő szive,
 És azt is ércz keríti be;
 Igéri bár, hogy a sziklaszál
 Majd legdicsőbb fiára száll,
 Nem mondja ki Hunor nevét —
 Ez okból verseng mind a hét.

Mese, ha gyűjte sok panaszt,
 Hunorral is megosztja azt.
 Így lesz e vad, szilaj, merész
 Dalia szíve is nehéz.
 Fájdalma még ma nem harag,
 De benn csirázik már a mag.
 Az udvarnép még szerteszét
 Harsogja Túr dicséretét,
 De már susog, hogy Túr király
 Hanyatlik, s nem a régi már!

Hanem, mint nyári reggelen
A fényes nap ha megjelen
S elűzi gyorsan a ködöt
S a bajt, mi bujkált a mögött:
A mint Túr otthonába lép,
Derül a ház, ujong a nép;
Házon kívül, házon belül
Ármány, viszály, zokszó elül.
Otthon mulat vagy messzi jár:
Nagy ember s nagy hős Túr király!

III.

A L Ó.

A játszi kor lemúl hamar,
Már nagy legény Hunor s Magyar;
A többi sem kis csitri már,
S nincs városában Túr király.
Hová megy, maga se' tudja most,
Szárnyöltve járja a magost;
Benső sugallat űzi tán
Valami sejtett czél után...
Magasból mélybe érez ő:
Alatta roppant nagy mező.

Alább sikol s lát messze tért,
Melyet még ember el nem ért.
Sehol se füst, se fa, se lomb,
Se ház, se út, se kút, se domb,
Egy rögnyi sem, mit kéz művel,
Csak róna, benőve ősfüvel.
S mégis, e föld dibeg-dobog,
E síkon had ribeg-robog
S libeg-lobog a had nyomán
Temérdek zászló-látomány.

Száll még alább, — a föld színén
Ezrével vágat holmi lény:
A föld leggyorsabb állata,
Szemei szép csodálata,
Szárnyak hiján is könnyedén
Repülő tünde tünemény,
Négy könnyü lábon rugtató,
Farkat, sörényt lobogtató
Gyönyörű álm, mely való —
Most látja Túr meg: ez a ló!

Az égi kard s a szárny után,
E perczen erre vágy csupán.
Magasból néz ő s messzi lát:
Ez kell! — s fajáé a világ.
Kinézi — gyors a gondolat —
A legszebb hófehér lovat,
Leccsap reája mint madár,
De emberi térddel fogja már,
Ágaskodik a büszke mén,
De Túr kezében a sörény.

Hiába minden, Túr megül
S töri a mént kegyetlenül;
Két szárnya kétfelé libeg
S a mént csapongva inti meg:
Csap jobb felől, az megriad
És kész a balra fordulat;
Ha meg a másik szárny legyint,
A vad mén jobbra tart megint.
A két kemény sarok se rest —
Száguld a mén már egyenest.

„Száguldj lovam!... Előre!... Így!...
 Hazám felé, keletre vígy!...
 Pihen a szárny, nem kell sarok,
 Ugy is tudod mit akarok.
 Mint két egymásra lelt barát
 Repülünk árkon-bokron át.
 Magam' bizóan rád hagyom,
 Király vagyok a hátadon!
 Nagyobb király mint képzelém,
 A míg csak trónon ültem én.

„Pihenni kell?... Csak adj jelet
 S szép lágy fü lesz a nyughelyed.
 Aztán tovább! Előre!... így!
 Hazám felé, keletre vígy!
 Letünt a nap... sötét az éj...
 Édes lovam, gyerünk, ne félj!
 Hopp! át az árok giz-gazán,
 Itt a határ, ez az én hazám!
 Lassíts lovam, fülelj kicsit,
 Másképp dobog a föld is itt.

„Nagy erdő balra a barna folt,
 Apámnak háza arra volt.
 A síkon sok fal tornyosúl,
 Azt én rakattam városúl.
 Ne félj lovam!... Előre!... így,
 A városig ügetve vígy!
 Ládd, jó lovam, én ott lakom,
 Magasba' csillog ablakom.
 De itt — megállj!... a városon
 Át nem megyünk így szárnyason.

„Övemmel fához kötlek én,
Várj engem itt a rét gyepén.
Repülök egyet most magam
S kijövök érted, hű lovam.” —
A ló a szép szót érti már,
Lendíti szárnyát Túr király,
S hol városán a kapu van,
A fal felett, im, átsuhan.
Aztán a kútfős sziklaszál
Tövébe csendesen leszáll.

Nincs szárnya már, hogy átoson
Hajnal felé a városon
S a főkapun a rétre ki;
Magát a ménre felveti,
Az tombol, örvend boldogan —
„Be a kapun most szép lovam!...”
A széles utca tört kövén
Tánczol a kényes büszke mén,
Dicsően ül meg rajta Túr,
Az első lóraszállt nagyúr.

Most ébred s ámul rá a nép:
Tán folytatódik álma még?
Kitódul, sort áll, gyűl tolong,
A nagy örömtől mind bolond.
Az Ősnek szentelt templom előtt,
Hol Túr leszáll, vár híve Lőd.
A hófehér mén szent nekik,
A szent ligetbe vezetik.
Az istenadta szép csodát
Hadd lássa ott a nép tovább.

S ki a nagy tanácsban széket ül,
A palotába mind begyűl.
A trónon a királyi pár,
Körüle hét királyfi áll.
Szól a király: „mind láttatok
Ma egy tündéri állatot.
Az a minden gáton áttörő
Hatalom, gyorsaság, erő!
Mely lóra kapva neki vág,
Azé a népé a világ!”

S a nagy király parancsot ad:
Lovat szerezzen most a had!
Lovat, ne egyet — ezeret,
Lovat, a mennyit csak lehet.
Nyugatra, innen messzi még,
Van a mesés nagy ló-vidék,
Nincs még az ember otthon ott,
Körüle tenger a homok,
Abban sziget a zöld vadon —
Ott vágat a szép ló szép szabadon.

Hatalmas állat! hű, derék,
S csodálatos jó keverék.
Aczélos, elszánt, hősies,
S a szíve mégis — nőies.
Szalad előbb a férfitől —
Ne higgy neki!... csak érd utól!...
Nem érheted? — fogd csellel őt!
Mégis daczol? — Mutass erőt!
S ha benned emberére lel,
A vérit ontja érted el.

Ily hódításra kell ma had,
Most megnyerés a feladat.
A gyors iram s nem a bősztusák
Győzője kell: az ifjuság!
Nem a szikladöntő válluak,
De a fürge pelyhes álluak
Siessenek had-rendbe mind
S induljanak parancs szerint!
Minden családbul a mennyi jut,
Ad Túr király is hat fiut.

Megy Lődnek is egyetlen fia,
Egy lantos gyermek dalia,
Kinek fejében zsong a szó,
Az érczes összehangozó,
Magányban tündért kereső,
Madarak füttyét megleső,
Fellegvonulást bámuló,
Jól dalló, rosszul számoló —
Őrjíti ezt a lókaland:
Mint zönghet arról majd a lant!

Nap tudja már: ő nem megy el,
Mert még az ajkán nincs pehely;
Már-már a könnye is pereg,
De nagyra lát a kis gyerek:
Eh, jobb is így! Ha menne ő,
Ott csak utolsó lenne ő.
Másforma ő, mint bátyai,
Mások az álmai, vágyai, —
Ha a többi hat nyugatra megy,
Keletre sóvárg ez az egy.

Aztán a pelyhes állu had
Kész teljesen egy hó alatt.
A hat királyfi egyezőn
Vesződött véle a mezőn.
Vezér Hunor, a legnagyobb,
Öt öccse: buzgó hadnagyok.
Tőlük tanúlt ezer legény
Hajítani pányvát könnyedén;
De szökni futó gím testire,
Csak Magyar ennek a mestere.

Jön Túr király fehér lován
S szerencsés utat így kíván:
„Fiúk! csak egy a parancsolat,
Akárhogy — hozzatok lovat!
Ezer lovat egy év alatt!
Nagy feladat, szép gondolat.
Ki jó lovon jön majd eléem,
Mind nemes úrrá emelem én,
A szemem ott lesz rajtatok . . .
Hajrá fiúk! . . . Induljatok!”

Indúl a pelyhes-állu had
S elnyeli messze napnyugat.
De jusson bármi messzire,
Van róla Túrnak új hire.
Az hozza tán, a nagy madár,
Ki Túr-köve ormára jár.
Gyorsan haladnak a fiúk,
Nem árt nekik a messzi út,
Vadásznak is az út alatt
S kerül a vitthez új falat.

Most érik a nagy homokot,
Kissé el is akadnak ott,
Bár vannak a tenger homok
Sivárján fűves zátonyok.
Már összeszedve eszüket,
Utukba ejtik ezeket;
Csak egyet kell elérni még
S szemük előtt a ló-vidék.
Most ért ide, most ért oda —
Most célhoz ért Hunor hada.

Ha mind e jó hír nem hazúg,
Mindössze hat hét volt az út.
Van róluk új hír egyre még:
Sátraikat már felfeverék
S először láttak, boldogan,
Egy büszke ménest, mely rohan.
Követte ezt a hír hamar:
Fogott is már egy mént Magyar.
A második lovat Tatár
Turkkal közösen fogta már.

Aztán Hunornak sikerült,
Aztán Ugornak is került
Som egy jó kanczát, majd utóbb
Napnak fogott egy kis csikót.
És lassan-lassan, mind tovább
Ki-ki megfogta a lovát.
„Ezer lovat egy év alatt“
Így szólt a nagy parancsolat —
De el csak öt-hat hó haladt
S már teljesült a feladat.

Szép őszidőre vál a nyár,
 Haza lehetne menni már.
 Lehetne, csak hogy nem lehet,
 Mert hátha szétfut a menet?
 Kezdő lovas még sok legény,
 S még nem kezes sok büszke mén.
 Magyar, kiről elismerik,
 Hogy fő lovagló-mester itt,
 Napestig pattog, kurjogat,
 Szid rossz lovast, tör vad lovat.

Ott élik át a zord telet,
 Hideg a szél, a ló meleg —
 S a mire érnek jobb időt,
 Lovas, ló szinte összenőtt.
 Már lovon űzik a vad lovakat,
 Hurokba egyre több akad —
 S ezer kemény lovas vezet
 Lovat a honba még ezeret...
 Így szerze Túr egy év alatt
 Fajának kétezer lovat.

IV.

KIRAJZÁS.

A ló hatalmas, gyors, csodás,
Világraszóló változás.
Hogy megjelent tíz éve sincs
S Túr városára most tekints!
Előbb falak közt bujt e hely,
Ma messze tágan terjed el.
Lovon nyüzsög sok ember itt,
Porfellegekben ló nyerít.
Alig hiszik a fiatalok,
Hogy ők is jártak még gyalog.

A meglett ember is, ha úr,
Lovas, miként királya Túr.
Lám Lőd vezér, ha lóra száll
Egyenes, mint a jegyeszál.
Akad, ki csúz és kor miatt,
Az uj divattól megriad,
De az az ügyektől elvonúl
S morog javíthatatlanúl,
Hogy oda a régi jó világ
S czudar az új, a ló-világ!

Ha gyászmenet, ha nászmenet,
Gyalog már egyik sem mehet.
Hunor sok árkon-bokron át,
Lovon hozá meg asszonyát;
Az Góg király leánya volt,
Erta, kit ő csak úgy rabolt.
Magyarhoz is a hű Inét
Szép hatlovas kocsin vivék,
Mikor kiadta apja Lőd
Túr második fiának őt.

Az ifjabb öt királyfi még
Nem veszté nőre a szívét;
Csak a lovat szerette mind,
De azt se' mind egy szív szerint.
Som és Ugor úgy fogta fel:
Dologra, harczra s útra kell.
Hanem kalandos Turk s Tatár
Lovas dühének nincs határ.
Nap nagyra tör s így álmodoz:
Míg nincs külön, a ló se' rossz.

A harczos immár mind lovas;
Nyila, kopjája, kardja vas.
Vasat, az égi kard nyomán,
Ad bőven Akna tartomány.
Tupri, a száz évnél korosabb,
Kohol a kőből rég vasat
És ebből mindent megcsinál,
A mit kitervez Túr király.
Igy lett a kengyel, a zabla is,
Igy a sarkantyú, így a paizs.

Most már a sík az, a messze föld,
 A mit a zajló nép betölt.
 A rég erdőben rejtezők
 Eláraszták a nyilt mezőt.
 Mi végre erdőt búni még?
 Nem pusztá már künn a vidék.
 Rónák rögét az emberi
 Iparkodás már feltöri,
 A ló ad ehhez is erőt
 S formál vadászból termelőt.

Hol vad fü nőtt csak hajdanán,
 Napfény mosolyg szét száz tanyán.
 Egy sor fehér fal, sok tető —
 Ott már falucska sejthető.
 Az ágas, gémes, hűs kutak
 Fa ujjá ég felé mutat.
 A merre mezei munka foly
 Van ott már ló is valahol;
 S odább, hol gyep nő, nem kalász,
 Ménes legel vagy nyargalász.

Miként a szívből az erek,
 A városból sok út ered.
 Hét e közül az élet-ér,
 Hét más világ, hol véget ér.
 Túr őshonához egyaránt
 Fűz mindenik egy-egy tartományt.
 E hét uton jut Túr hire
 Kimondhatatlan messzire,
 Viszont, mit meg kell tudnia,
 Ezen jelenti hét fia.

Mert messze már a hét fiú
 S Mese szívét emésztli bú.
 Hét lángnak egy tűzhely kevés,
 Nem szünetelt a vetélkedés.
 De apjuk megsokalta honn
 A „vagyok olyan” szót nagyon,
 S kimondta egy nap: „Gyermekek!
 Hogy ne hiún versengjeteK,
 Mindegyitek, nádor gyanánt,
 Kap egy-egy messze tartományt.”

A gyermek szó, az fáj kicsit,
 A nádor szó, az jól esik,
 S nincs olyan messze tartomány,
 Melyen ne kapna mind a hány.
 De a király megérteti:
 Szolgái lesznek mind neki,
 S mint érte halni kész hivek,
 Egymáshoz is testvériek
 S a harczban tűzbe-vizbe megy
 Egyért a hét, hétért az egy.

Ezt csak fogadni nem elég,
 Esküdni is kell erre még.
 Az áldozó oltáron áll
 Ős templomában az Uk-pohár;
 A mely felett karján a hét
 Megnyitja vassal az erét;
 A hét vér egy kehelybe gyűl
 S hogy abban egy vérré vegyűl,
 Érzik, velük az égi Kegy:
 „Egyért a hét, hétért az egy!”

Tudván mi kell kinek-kinek,
 Az osztozást Túr ejti meg.
 Hunornak adta délnyugatot;
 Magyarnek a ló-vidék jutott;
 Nagy észak földjét és vizeit
 Som meg az ikre Ugor felezik;
 Turk és Tatár épp így delet;
 Napé a furcsa napkelet.
 S mind fennen örvend: jó ez így!
 Nincs duzzogó és nincs irigy.

De mire útra kész Hunor,
 Már a szivében búskomor.
 Anyja az indulás előtt
 Gyanakodóvá tette őt.
 Azt súgta: Lőd eszelte ki,
 Hogy el kell mennie ő neki;
 Túr már csak eszköz, a szegény,
 Játszik vele a büszke vén;
 Ha messze küldte hét fiát,
 Kitúrja könnyen a királyt.

Hatalma Lődnek máris elég,
 Most még nagyobb lesz, mint elébb.
 A hét fiú Túr oldalán
 Még eddig féke volt talán.
 Most ez se lesz! Kitudja itt
 Túr érczfalzártá titkait...
 Mint fővezér úr a hadon
 S reá van bízva Aknahon,
 Hol Tupri a hadnak ver vasat...
 Túr nagy, de Lőd hatalmasabb!

Mégis, Hunor csak menjen el,
 Hisz' anyja itthon jól figyel,
 De ott, a messze ég alatt,
 Szerezzen óriás hadat —
 S a mint az anyja rá üzen:
 Áttörve tűzön és vizen,
 Mint förgeteg teremjen itt,
 Verje le vén Lőd sergeit,
 Hogy védve Túr király jogát,
 Megmentse öccseit és magát.

Kitűzve a hét királyfinak
 Hét külön indulási nap,
 Méltó kíséretül pedig
 Ezer lovast kap mindenik.
 Hunor az első induló,
 Alatta fú vadvérű ló;
 Erta, Hunor hites fele,
 Szép sátru szekéren tart vele;
 Nyomukba nyargal ezer lovas...
 Rajzani így kezd, ím, a kas.

Van második raj nagyhamar,
 Mert másnap indul már Magyar.
 Iné, szerelmes hű fele
 Szép sátru szekéren tart vele.
 Ősz ipja is, vezéri Lőd,
 Jó darabig kíséri őt,
 Magas lován a vén vitéz,
 Telhetlenül Inére néz,
 Mígnem a por szemébe hull —
 És visszafordul szótlantul.

Megint raj indul. Som szive
Az érzést némán rejti be,
De apja látja, anyja nem,
Köd ül a kedves kék szemén.
Megint raj... A másik szőke fi,
Ugor indul a nagy télbe ki.
Majd Turk s Tatár vezet ki rajt
S hajrá! veszettül neki hajt.
Nap indul, — őst, hont, fajt feled:
„Fogadj fiaddá Napkelet!”

V.

HUNOR.

Hunor földjére, zordonúl,
A lápvidéken át vonúl.
De várja már itt a csodás
Tupri, az aknai főkovács.
Ezt gyorsfutárral rendelé
Mese a távozó elé.
Kaland királyfi agg hive
Benső örömmel jött ide,
Mert volt urára Hunor ütött
Legjobban a hét fiú között.

Hunor, csitítva pej lovát,
Leszáll, de népe megy tovább.
Kantáron fogva fú a mén,
Izgatja tán a csúnya vén.
Ifjú királyfi s agg kovács —
Foly köztük hosszú sugdosás.
Az ifju arczán vad tűz ég,
A kancsi vén azt szítja még:
Lőd... egyre Lőd... no persze Lőd
Jó Túr király fejére nőtt.

Otthon mily ármányt sző keze,
 Agg Tuprinak ahhoz nincs köze ;
 Azt hallomásból tudja csak,
 Mert mást se tesz ő, csak ver vasat.
 De látja rég, hogy Lőd vezér
 Megrontja mindazt, a mihez ér.
 Az üllőt éjnap ütteti,
 Temérdek fegyver kell neki,
 Minden kovács zúg ellene —
 Csak egy adott jel kellene!

Ha lesz, a ki majd megadja ezt,
 Hej, Lőd uram beh rajta veszt!...
 Az aknai régibb nemzedék
 Emlékszik Lőd bünére még:
 Mesének ott gyűlt hős hadát
 Szétoszlatá az irigy galád,
 Hogy Túr győzelme részese
 Csak ő legyen s ne szép Mese.
 Ha az a hős had megmarad,
 Királynőnk most se' volna rab.

Igy rab szegény, hatalma nincs,
 Hej boldogabb volt anyja Kincs!
 Az még parancsolt s Aknahon
 Még hallgatott is rá vakon.
 S nemcsak leánya, vője Túr,
 Az is rab, — itt ma Lőd az úr.
 S meg kelle azt is érni még:
 Királyfi vette el Inét.
 Király s királyné násza Lőd!
 Magyar — ura-ipázza őt.

Őrjöng, hogy Tupri eddig ér,
Hunorban minden cseppnyi vér.
E szó, bár van sok érdekesebb,
Kigyómarásnál mérgeesebb.

„Elég!” hörögve felrival
S kevélyen szól már Tuprival:
„Türtőztesd pletykás vén magad’,
Családi ügyben nincs szavad!
Arról beszélj csak röviden,
Miként szolgálhatsz és miben“.

„Úgy, — szól a vén — hogy valahogy,
Ha Lődnek kell, a vas kifogy.“

— S hogy ezt Hunor nem éri fel —

„Számodra lesz a mennyi kell.

Jó kézbe jusson csak fele:

Világot hódíthatsz vele!“

Hunor, felkapva szép fejét,

Kérdőn tekint a vénre még —

S az toldja: „mert ha Lőd ledül,

Te leszl világ-úr egyedül.“

Most lelte meg az agg a szót,

A legvonzóbban hangozót,

A mely Hunornak lelkiben

Mondatlanúl már rég pihen.

Hogy most kimondva hangra kél,

Elszánt Hunor, mert nagy a cél.

E mellett minden más kicsiny,

Leverni Lődöt könnyü csíny.

Nem lázadó, nem hitszegő —

Világot hódíthat meg ő!

Sok értelem kell, szó kevés —
 Kész köztük így az egyezés:
 A mi vasat csak ád a hegy
 Mind, titkon, délnyugatra megy.
 A mire Lőd megtudja ezt,
 Már Akna lázadásba kezd.
 Mese Hunorra ráüzen,
 Ez áttör tűzön és vizen,
 Itthon terem, rendet csinál —
 A jelszó: „Éljen a Király!”

Tupri Hunor markába csap,
 Ez tomboló lovára kap
 S elvágat mint a vad vihar,
 Eléri hadját nagyhamar.
 A dísz-szekérhez oldalaz,
 A sátrat nézi, — zárva az.
 A függönyrésen bétékint,
 De gyorsan fordul el megint.
 Benn rá szoborszép nő mered,
 Ki él ugyan, de nem szeret.

Mily boldog az, a kit lova
 Vad vágatással visz tova!
 Lüktet a szív, csitúl az ész,
 Ilyenkor semmi sem nehéz;
 De azt, ki lépésben halad,
 Megszállja sok-sok gondolat —
 S Hunornak, a ki társtalan,
 Mert néma jégcsap társa van:
 A gondolatraj, gond gyanánt,
 Megnehezíti a magányt.

„E nőért megharcoltam én,
Kincséből nem sarcoltam én,
Ő maga kellett csak nekem,
Kitettem érte életem',
Apám akárhogy tilthatott,
Anyám akárhogy sírhatott,
Nem ingatott meg semmisem —
E rablott nő lett hitvesem!
S mégsem szeret!... Van rá nagy ok:
Már főkirályfi nem én vagyok.

„Magyarral bezzeg más Iné!
Mert ő ma a főkirályfiné;
Hisz' Lőd leánya — s tudható
Mire törekszik Lőd apó.
Nem a fiáért, az igaz,
Hanem a vő — királyfi az!
Annak fejébe ment a gőz,
Hogy Lőddel engem megelőz.
Ha ráfuvok, a gőz kiszáll —
S maradsz öcsém csak lócsiszár!

„Ős templomának udvarán
Te érted tibláb Lőd talán.
Ott a királyi mély titok,
Ugy látszik, annak rég nyitott,
S a mit ma rejt az ércztorony,
Rád játszaná át egykoron...
Vigyázz! ezt el nem tűrhetem,
Ez ellen tenni kell nekem!
Semhogy jogom' elcsenje Lőd,
Kiirtom százszor őt előbb!“

Léptet Hunor s e gondolat
 Emészti a hosszú út alatt.
 Mikor nem bírja már tovább,
 Meg-megszorítja pej lovát
 S hajrá!... mögötte elmarad
 Sátras szekér, had, gond, harag.
 Egy-egy iram mily enyhület!
 De messze szállni nem lehet,
 S ha megfordítja a lovat:
 Ott a szekér, had, gondolat.

Szótlan lovas, szótlan szekér
 Idővel így is messze ér.
 Vitéz királyfi-nádorán
 Kedvét leli a tartomány.
 Ismérik itt már régen őt,
 Itt harczola, itt szerze nőt —
 Furán szerezte, az igaz,
 Hanem a népnek tetszik az,
 Kivált, mert Góg király dühe
 Már sokszor átcsapott ide.

De mióta Hunor megcsúfolá
 Tán elbujt Góg a föld alá,
 Vagy félti zálogát a lányt,
 Mert békén hagyja e tartományt.
 Szép tartomány!... minden van itt:
 Nézd gabnatermő síkjait,
 A tenger ménest, nyájt, gulyát,
 Szál erdeit, sok faluját —
 S hány zöld hegy ad tüzlángu bort!...
 Köszönti mindez most Hunort.

Derül Hunor bús kedve itt
S viszont köszönti népeit.
Munkára példát maga ad,
Gyűjt egyre több és több hadat.
Vas mind sűrűbben érkezik,
Fegyverzi új vitézeit.
Erős urat a nép megért,
Csak szót fogad, nem kérde: mért?
De Erta szótlan, szép, meredt,
Szobor mely él, de nem szeret.

Csend van körülé és magány,
Kinéz naphosszat ablakán;
Nyugatra bámul komoran:
„Apám országa arra van!“...
Ha estig csendes a vidék,
Lemondva sóhajt: „semmi még!“
Ha éjjel tűzre, füstre les,
Busúl: „az ég ott nem veres“.
De reggel — „ott mily úti por!
Ha most se' jönnek, óh, mikor?“...

Most, végre most! — kürtszó riad...
Hogy lótnak-futnak a hadfiak!
Egy hirnök, véres, elgyötört,
Száguldva harsog: „Góg betört!“
Hunor már harczi ménre ül,
Már hadnagyok veszik körül,
Már kész a kis lovas sereg,
„Ki kard!“ — már utnak is ered,
Maroknyi nép, mert nagy hadát
Hunor más tájra tolta át.

Ertában újong az öröm:
„Ma végre megnyíl börtönöm!
Apám meglepte a zshiványt,
Jön, mint a szél, toronyiránt.
Jön, látom, hősök ezrivel,
A támadást most kezdi el,
Tetőtül talpig érczbe vont
Ezer lovag Hunorra ront...
Fordul Hunor s a macska-had —
Mily gyáva nép! — már megszalad.

„Ni!... a futó had szerte vált;
Száguld Hunor... mögötte Báld!
Báld, vőlegényem, Parthia
Nagy fejdelmének nagy fia.
Hunor most Báldra visszanéz,
Nyilat röpít a vad vitéz...
Óh jaj, szegény Báld!... már zuhan...
Fejét vevé már az uram...
Hunor! Hunor! mily rettenet!
Legyőzni téged nem lehet.

„Hah!... megfordúlnak a futók,
Vigyázz atyám, vasvállu Góg!
Hunor hadával kétfelül
A te hadad mögé kerül...
Hunor nyila az mind talál,
Hunor csapása mind halál...
Atyám! kerüld ez ördögöt,
Már ott van... ott, a lovad mögött...
Pányvát röpít... jaj ősz atyám!...
Nem! ott a hurok csak a ló nyakán.“

S kétség s remény közt Erta lát
 Valami nem várt új csodát.
 Hunor, megrántva a tört paripát,
 Magához vonja ősz ipát,
 A bámuló hadi népek előtt
 Érinti balkezevel őt
 S hatalmas hangon így kiált:
 „Ne bántsza senki Góg királyt!
 Csak Erta győzzön e csatán,
 Hites nőm atyja, légy atyám!”

„Hunor! Hunor! Én hős uram!”
 Sikolt fel Erta és rohan —
 Már nem szobor, nem bús, meredt,
 Szép asszony ő már, él, szeret.
 Góg és Hunor már szembe jön,
 Letérdel Erta a kő-küszöbön:
 „Hunor, te nagy, te jó, nemes,
 Uram vagy, áldlak, meg ne vess!
 Nincs nő az egész föld nagy kerekén,
 Ki úgy szeret, mint téged én!”

Előbb a szó aztán a csók —
 Végét sokáig várja Góg,
 De végül rá is sor kerül,
 A multa sűrű lepel terül,
 Góg köt Hunorral daczfrigyet:
 — Egész világ enyém s tied.
 Te én velem, én te veled,
 Enyém nyugat, tiéd kelet,
 Nőd lányom, lányom nőd marad...“
 Temetve Báld, bú és harag.

VI.

MAGYAR.

Magyarnak boldog útja volt
Mikor földjére lovagolt.
Inének bájos gyermeki
Jókedve jól esett neki.
Inét imádta apja, Lőd,
Viszont az hűn szerette őt —
S ah, mégis, bár a könnypatak
A búcsuzáskor még szakadt,
Most már a sátras szekeren
Vigan mosolyg a szerelem.

Egymást e pár, még mint gyerek,
Tudatlanul szerette meg.
Elözvegyűlvén Lőd korán,
Szent gondja lett a kis árva lány.
Magyar csodálta Lőd vezért,
A lányka hálás volt ezért.
A fiu jó pajtás gyanánt
Kedvelte meg a kis leányt —
S mert ezt is rosszalá Mese,
Lett végre hű szerelmese.

Igy lőn utóbb királyfiné
A nem királyi vér Iné.
Mesének szörnyű az eset,
De Túrnak annál kedvesebb.
Hunor kalandja sebzi még
Apai férfias szivét;
Zsongítja most az uj frigy azt
S Inét úgy nézi, mint vigaszt.
Az anyai szív nem érez így,
Kalanddal ennek szebb a frigy.

Hanem azért Iné ma már
Kalitból rebbent víg madár.
Hiába volt a rács azon
Megaranyozva gazdagon,
Bizony szorongott abban ő
S úgy érzi most, hogy szárnya nő.
Magasba kedve játszva csap
S nem látja más, a párja csak.
Mosolyg Magyar, hogy lám, Iné
Mily hangos víg királyfiné!

Mint újong: „jaj beh jó nekünk!
Most élhetünk, szerethetünk...”
De a multa ajkán nincs panasz,
Neki mi elmúlt nem baj az.
Merő mulatság a jelen:
Sátorban-élés tengelyen,
Szünetlen változó vidék,
Napfény, borúlat, éji ég,
Tábor-tüzeknél pihenő —
Kedvét találja ebben ő.

Lődfi, a lantos, hadnagyúl
 A haddal szintén ott vonúl.
 Elhagyja sűrűn csapatát,
 Úttalan úton vágat át,
 Leszáll megszédni a csalit
 Friss harmatos virágait
 S ha már szagos szép csorka van,
 Inéhez vágat boldogan:
 „Mi ez s kinek van, megsugom:
 Virág virágnak, kis hugom“.

Majd őzikét hoz s kis nyulat,
 Magyarral is jól elmulat.
 Mint lóvadász tíz év előtt
 Megkedvelé azt, az meg őt.
 Most vígan felidézgetik
 A pelyhes álluak énekít,
 Miket Iné is megtanúl
 És eldalol hibátlanúl.
 Gyöngéd a férj, a báty vidám —
 Iné szebb éltet nem kíván.

S a multtól egyre távolabb,
 Sző szép jövőről álmokat:
 Dicsőnek látja már urát,
 Mint Túr király nagy nádorát.
 Sok hősi és bölcs tett nyomán
 Virúlni fog a tartomány;
 Házukba ott majd be-betér
 Hol Túr király, hol Lőd vezér,
 Mert gyermekeik boldog lakát
 Örömmel járnak jó apák.

Magyarnak tetszik mind e szép,
Reménynyel teljes víg beszéd,
De arczán kétség s bú jele
Egy-egy komoly szót vet bele.
Ki tudja, míg ő messzi jár,
Jót hall-e róla Túr király?
„Hunornak honn nagy pártja van,
Bár nem különb ő, mint magam;
Jogával egy az én jogom —
Az ármányt túrni nem fogom!“...

Ámulva hall Iné ilyet
S Magyar szavától megijed;
De mégis, szebbnek véli még
Nyugtatni férjét s önszívét.
„Ármánykodás?... ugyan, ne mondd!
Hunor kevély, de nem bolond;
Hisz ő elsőszülött gyanánt
Megkapta a legszebb tartományt
S ugyancsak szép jutott neked —
Dehogy kell írigykednetek!“

Az egy elejtett szó „írigy“
Magyarra titkon rápirít,
S nem űzi-fúzi most tovább:
Mi sérti hát az ő jogát.
Nem is jogsértés fáj neki,
A „vagyok olyan“ égeti
S az ércztoronyba zárt titok,
Melylyel Túr győzött s hódított —
Ha az Hunorra szállna csak?...
Hej! — akkor ő kardjára csap.

Elég e puszta gondolat
 S megzörren máris a markolat.
 De a mint Iné feléje néz,
 Hallgat az ajk, nyugodt a kéz.
 S hogy férje több zokszót nem ejt,
 Iné is boldog és felejt.
 Előttük már a nagy homok,
 Feltűnnek abban a zátonyok,
 De már azok egész sorát
 Tölgypadozat hidalja át.

„Nézd, nézd Iné! — Magyar kiált —
 A tartományi daliák!“
 S kigyúlnak arczok és szivek,
 Kezek lendülve intenek;
 Magyar, szöktetve ménlovát,
 Vágtatva hajtat már tovább.
 Szemben velük nagy por kavarg,
 Fogadni jönnek ott Magyarat.
 Mire elül a zaj s a por,
 A két lovas had egybeforr.

A tartománybul érkezett
 Vitézek testén szép mezek:
 Pitykés panyóka lobogós,
 A többi hószin tiszta gyócs;
 Szép árvalányhaj könnyedén
 Leng a legények süvegén;
 Szőrén ülik meg a lovat,
 Térddel törik meg, hogyha vad;
 Fegyverük ostor, karikós,
 Nevük se' harczos, de csikós.

A nádori hadnak már utat
E könnyü, nyalka nép mutat.
A tölgyfa hídlás döng, dobog,
Fogy a homok s a zátonyok.
Harmadnapon szilárd a part —
Sok emlék várja itt Magyarot.
Az ég, a sík, a zöld legelők,
Mind az, a mi nyolcz-tíz év előtt,
De mennyi új kép! — hány karám,
Hány könnyü füst sok szép tanyán!

Hol egykor ő vad fű között
Szilaj lótábort üldözött:
Kaszált mező most, rajta száz
Szelíd faj-ménes nyargalász.
Mindegyiket öt-hat deli
Csikós fordítja tereli.
S mitha a ló szót értene,
Kurjong hatalmas „ne te, ne!”
S ha bősziűl törtet a vályuhoz,
Karikás durrant s megjuhoz.

A messzeség sík tengerén
Álló hajók a sok cserény.
S már vannak sátorfalvak itt,
Melyekben módos nép lakik.
Ez, sok felül gyült bár ide,
Nagy Túr királynak mind hive;
Mert a világban híre jár,
Hogy ő, a hős, a nagy király,
Ki felfedezte a lovat,
Hivéül bárkit elfogad.

És jöttek erdőbéliek
 S északiak és déliek,
 Más-más fajtájú vakmerők,
 S hoztak magukkal észet, erőt.
 S a ló, a föld, a küzdelem,
 Az új közösség új helyen,
 Oly egygyé tette őket itt,
 Hogy szívük máris egy nekik.
 Itt nagy hamar — csak türelem! —
 Uj, lóratermett faj terem.

Magyar tuláradt lelkiben
 Gyanú, irigy dacz elpihen.
 Hisz' földje szebb, mint bárkié
 S mily boldogan néz rá Iné!
 Még három napba s éjbe tel,
 Míg székhelyükre érnek el.
 A merre mennek szép világ —
 S mi az?... való vagy délibáb?...
 Mint napsugárba vont titok,
 Palota rajzolódik ott.

Előbb csak rezgő rajzolat
 A fényködön az ég alatt,
 De lassan-lassan tömegül
 A szemhatárra nehezül,
 Lenn méltósággal terjed el,
 A légbe tornyokat emel;
 Lobogók lengnek ormairul,
 Repdes a vásznon a szín-turul —
 S köszöntve hívják harsonák
 Ide a nádort s asszonyát.

Jószagu, szépen faragott
Fábul emelték e lakot;
A sürgős építés alatt
Lovas nép nem rak kőfalat.
Alap helyett bevert czölöp,
Sudár faoszlop a fölött,
Palánkfal zár be nagy helyet,
Díszei vésett lófejek,
S a homoru íves csúcstető
Sátorra emlékeztető.

Tetőn úgy ül meg a torony,
Mint jó lovas a jó lovon.
Hajlós talán, de nem törő —
E lengeségben van erő.
Lovasnép könnyed műve ez;
Szép, mert igaz, mit kifejez.
Magyar s Iné most ebbe tér,
Itt vándorlásuk véget ér.
Áldott a hosszú boldog ut
S áldott e szép uj otthonuk.

Itt édes a gyors fészekverés,
Az álmodás, az ébredés;
Szétnézni szép a főtorony
Ormáru nyári alkonyon;
Látni a gazdag messze sík
Számlálhatatlan ménesit,
S a hol a bibor nap lemegy
Megsejteni: ott ég a hegy
S tűnődni: a hegy-óriás
Talán csak felleg, semmi más.

Bizony hegy az! — nem is csak egy,
Ott éig torlad hegyre hegy
S mit hosszú fal gyanánt bezár,
Az a világnak vége már.
De Túr hatalma és hire
Elér a világnak végire.
A hegyfalig mind a vidék
Magyarnak tartománya még.
Mi volt e föld tíz év előtt!
Azóta tízszeresre nőtt.

A tartományt három felül
Veszi a nagy homok körül.
A nádor túl a homokon,
Délen Hunor, Som északon.
Som népeit csak a tél haván
Segíti át ide könnyü szán,
Rénszarvas abban a fogat —
S cserélnek prémen itt lovat.
Hunor felől lovon, gyalog
Átjönni szintén nagy dolog.

És mégis, egy nap délre lenn
Megegett ilyen sérelem:
Hunor földéről jött csapat
Vadászni kezdett lovakat.
No aztán, lánczos lobogós!
Egyszerre ott volt száz csikós.
A kis csapat több emberét
Ott nagyhamar agyonverék
És foglyul ejtették magát
Kaczort, Hunornak hadnagyát.

Kaczor, különben jó vitéz,
De hetyke, vad s mindenre kész,
Dühvel vitatta, hogy elfogák,
Hunornak e földhöz főjogát.
Mert mindazon, mit bír ma Túr,
A főkirályfi lesz az úr;
Magyar csak öccs, alattvaló,
Hunoré itt is mind a ló —
S Kaczortól még sok szó telék,
Míg száját fel nem pöczkölék.

Majd, gúzsba húzva két kezét,
Őt a lovára kötözték,
De megfordítva, hogy szegény
Ne lásson át a ló fején —
S visszavezették a lovát
A homokig, de nem tovább.
Ráhúztak a lóra ott nagyot:
„Gyüh! vidd haza a hadnagyot!”
S kinek veszett haragja forrt,
Délnek vivé a ló Kaczort.

Mikor Magyarnek, a mint esett,
Jelentik ezt az esetet,
Parázs gyanúja fellobog:
„Hunor ármánya e dolog!”
S magas kegyelmét a derék
Csikósok rögtön megnyerék.
Hanem Iné, az megriad:
Hunorral baj lesz e miatt —
S Turul fájára még mi vár
Ha nem lesz már Lőd s Túr király!...!

VII.

A TÖBBI ÖT.

Északnyugatnak tartva Som
Átment az erdős lapon,
Majd bérczes Aknahont szelé
S leszállt megint uj sík felé.
Balkéz felől most egy folyó
Mutatta menni merre jó.
De ez a viz aztán itt-amott
Csalfán utjára ágazott;
Mitsem törődött Som vele,
Usztatva sok ágón átkele.

A főág lassan, balfelül,
Elkanyarult a szem elül;
De tudta Som, hogy merre foly,
S hogy rátalál még valahol,
Hol az egy még nagyobb folyam
Árjába végül bérohan.
Am addig is a síkon át
Bizton vezette jó csapatát.
Néhány hét mulva már tavak
Vizéből ittak a lovak.

Volt már Som erre s tudta már
 Hogy itt a tartomány-határ.
 A nép is őt ismerte rég
 S ő tudta, hogy ez a nép derék.
 Ez őt magát s lovashadát
 Mint áldást nézte és csodát.
 Erős úr, hősi védelem
 Kivánatos a véghelyen;
 S magasztalák nagy Túr királyt,
 Hogy ide küldötte Som fiát.

Keleten hömpölyg komolyan
 S ott húz határt a nagy folyam,
 A mely eléri majd utóbb
 A nyugati síkon átfutót.
 Som a folyam s folyó között
 Mind feljebb s feljebb költözött,
 S székvárosát ott rakta, hol
 A kettő egygyé összefoly.
 Azért szerette e helyet,
 Mert itt Ugor volt közelebb.

Magyar felé forró a dél,
 Ugor felé hat hó a tél.
 Szép ló tenyész amarra sok,
 Emerre már rénszarvasok.
 De arra s erre egyaránt
 A rén röpít telente szánt,
 S jön onnan s innen sok fuvar,
 Rakodva mindig áruval.
 Így déllel észak tájait
 A zord tél áthidalja itt.

A hegyvonal, mely messze lenn
Magyar tornyáról sejtelem,
Nyugaton itt is fal gyanánt
Zárja be ezt a tartományt.
De nincs a világnak vége itt,
Mert innen látják bérczeit;
Erdőiből ide prém kerül,
Bányáiból kincs ékszerűl
S vasércz is oly bőségesen,
Hogy annyit nem lát Tupri sem.

Ezért, a földje bár sovány,
Somé is gazdag tartomány.
Hogy eztán még dúsabb legyen,
Som maga is átkelt a hegyen
S hol a szomszéd hegykirály lakott,
Mint jó szomszéd bekopogtatott.
Ott vendéglátó vén királyt
S egy szép dalos leányt talált —
S a kékszemű kedves, hős jövevény
Úgy jött haza már, mint vőlegény.

Futárral — egy napot se veszt —
Jelenti Túr királynak ezt.
A kinek úgy tetszett hire,
Hogy eljött esküvőjire.
Szép Laulu így lett Som neje,
Som így a hegykirály veje,
Vén hegykirály Túr násza így,
A miért rá száz király irigy —
S ő megbecsülván e kegyet,
Adott a lánynyal hét hegyet.

Som boldog a szép Lauluval,
Cseng otthon a lágy hangu dal;
Kormányja rendes, bölcs, komoly,
A tartományban munka foly;
A véle jött jó harczosok
Szerelmi házassága sok.
Ős nyelvük észrevétlenül
A nép nyelvével elvegyül
És Uk hite, az ő hitük,
Hamar lesz urrá mindenütt.

Hét hegygyel tágult a határ
És messze van nyugatra már.
Előbb Som el sem képzelé,
Mi tárul aztán még elé:
Beláthatatlan messzi lát,
Csábítja szemét egy uj világ.
Mind távolabb és távolabb
Hint új mezőkre sugárt a nap —
S a nap nyomán kel és halad
Nyugat felé a gondolat.

*

Egy ősi törzsön mennyi ág,
S mindnek világa más világ!
Nyugat felé néz Som, mikor
Északi fényben áll Ugor.
Szomszéd ugyan a két iker,
De egymást mégsem érik el.
Közös határuk tárva van,
De az északi föld határtalan,
S Ugort tündéri fehér csodák
Varázsa vonja mind tovább.

A hon, az otthon, a tavasz,
 Az indulás, mind álom az.
 Mögötte oly nagy út maradt,
 Hogy elveszté rajt a nyarat.
 Elért az őszbe, hullt a lomb,
 Hervadt levél száll, fut, bolyong.
 A tartományban megkapó
 Pompával várta Tél apó:
 Ezüst palástok égből esett
 Diszében a zöld fenyvesek.

És hódolásra megjelen
 Sok drága-prémes fejdelem.
 Nem adják ennél itt alább,
 Egy fejdelemség: egy család.
 Sokistenű bálványozók,
 Földi erőknék is áldozók;
 Mint főbb erő mindannyiánál,
 Fő földi bálvány Túr király;
 Mert függetlenség jelszavuk,
 De Túr hatalma: közjavuk.

Külön jelent meg minden egy,
 S mind szerte is másmerre megy.
 Rénszarvas-szánon siklanak,
 Fagyot nem győznek itt lovak,
 Patájuk süpped a havon,
 Síkos nekik a jég nagyon.
 Zord, hosszú a tél itt s a paripák
 Langy istállóokban tengik át,
 Ugor s vitézi serge pedig
 Piros tüzekhez heveredik.

Fenyőkből ácsolt házfalak
 Hópalotáknak látszanak.
 Benn lángoló nagy tűzhelyek
 Vidám körében hű meleg.
 Vadbőrökön sok jó vitéz
 Könyökre dől s a tűzbe néz.
 Mily topogás künn, a küszöbön?
 „Jöszte regös bel!” — az beköszön
 S szép daruhárfa húrjaival
 Cseng össze a hősi északi dal.

Ugor mereng a hangokon:
 Más itt a nyelv, de mily rokon!
 Mit meg sem ért, mily szép lehet!
 Megindul rajt a képzelet
 S az itt-ott értett szó nyomán
 Sűrűdik, zsong a látomány.
 Tűzlobogásban megjelen
 A dal festette küzdelem:
 A felcsapó láng büszke hős,
 Alakja, arcza ismerős.

A füstgomoly gonosz varázs,
 Vérharmatos gyep a parázs,
 Ott roskad a nagy hős teste meg,
 De megint fölkeltek az istenek.
 Tündérsereg újong, örül,
 Tánczol a fényes hős körül;
 Rebben felé egy könnyű láng,
 Győzelmi bér ez, gyönyörű lány —
 S a vert boszorkahad rohan
 Ki a kéményen komoran.

A daruhárfa és a dal
 Zengő zenéje most kihal;
 Hanem a hamvadó tüzet
 Megujra szítják gyors kezek.
 Hogy az megint nagy lángra kap,
 Maga Ugor kobzába csap,
 S míg minden arcz, szem, fül figyel,
 Szent ősi nyelven zengi el,
 Dicső példákra intve itt,
 Turul-fia Túr hőstetteit.

Álmok, regék, vadászatok
 Töltik be a hosszú télszakot.
 Arról is, a mit a vadász megél,
 Este a tűznél dal regél.
 A medve, kit megölt nyila,
 Elbűvölt óriás rém vala;
 A farkas emberi vad zsvány,
 Az őz, kit űze, királyi lány;
 A róka rontó gaz csaló —
 Így hősiesül meg a való.

Rénszarvas-szánok szűz havon
 Nagy tért befutnak szabadon,
 Míg itt-ott könnyű füst a jel,
 Hogy ez már emberlakta hely.
 De a jég hátán is megterem
 Tüzes virágod, óh szerelem!
 Ugor, s ki hűn követte őt,
 Az mind talál fejedelmi nőt,
 Mert bárhol, széles e földtekén,
 Van mátka is, ha van legény.

*

Mily más világ a más vidék!...
 Hőtül fakult kék déli ég,
 Napfényben ég a sík határ:
 Turk törtet itt, amott Tatár.
 Amaz le délnek jobbra tart,
 Balján nagy sásu tói part;
 Tengernyi sós víz, bárha tó
 Partról a part nem látható.
 De látna csak Turk rajta át:
 Látná Tatárt és gyors hadát.

Mert délre, fáradhatatlanúl,
 Tatár az ikre ott vonúl.
 A tónak déli végibe
 Folyónak ömlik víze be.
 E ponttól fogva Turk s Tatár
 A tulsó partot látja már,
 S hogy azon egymást meglelé,
 Tovább igyekszik dél felé,
 Mígnem hegyek, mint gátfalak,
 Tiltón utukba állanak.

Itt a határ, a netovább,
 Ez zárja be Túr király jogát.
 Folyómederben hegyszoroson
 Hódítva lovas had át nem oson.
 Itt Túr király két nádora
 És kettejük két táborra
 A síkra torkolt vízmeder
 Bal és jobb partján elhever,
 Majd Turk Tatárhoz átüzen,
 S az át is úsztat a vizen.

Már otthon, útrakeltük előtt
 Kifőzték úti tervüket ők.
 Egyszerre értek így ide,
 Világuk végső végibe.
 Ily messze szánták székhelyük',
 Hogy ne törődjék más velük.
 S távol ködébe rejtve itt,
 Tovább koholják terveik',
 Melyekből majd ha tett leszen,
 Eláll a szív, a száj, a szem.

Két ifju párducz, vad, vitéz,
 Már lesben áll és ugrani kész.
 Mindenben egy a két iker:
 Hogy Túr királyt tisztelni kell;
 Hogy senki más nem úr nekik,
 Hogy Lőd parancsát megvetik;
 Hogy: mit Hunor!... hogy: mit Magyar!
 A többi báty, öccs kit zavar!
 Ki lóra kapva neki vág,
 Azé a népé a világ!

„Ezt Túr apánk rég hirdeti,
 Legyünk mi méltó gyermeki.
 Ő hét fiának hódított
 Nagy, hét országnyi birtokot,
 De a mi ebből ránk marad,
 A nagy világból kis darab.
 Nem hős, de gyáva csenevész,
 Kinek a rész kell s nem az egész!
 A mi hadunk, ha neki vág,
 Miénk a nagy, az egész világ.“

S a déli végen messze lenn,
 Hová nem ér el vizsga szem,
 Hír nélkül, észrevétlenül,
 Temérdek nép hadi rendbe gyűl.
 A nádorokkal jött hadak
 Ereje egyre nő, dagad,
 Megsokszorozza vad, szilaj
 Sokféle barna déli faj,
 S hő messze puszták fövenyén
 Tenyésző sok szép büszke mén.

Nem is csak egy, két nagy sereg,
 Melyből utóbb két nép ered —
 Turk népe: karcsúbb, szálasabb,
 Tatáré: mordabb, vállasabb —
 Külön követ más-más vezért
 S kettőt együtt, ha az egyetért.
 Együtt ha kell, külön ha kell,
 Csak neki mindig! Harczra fel!
 Ikerfiak, ikerhadak:
 Feszengő, zajló áradat.

Az emberek itt csak harczfiak,
 Erkölcseik csak harczfiak.
 A lány szív szép keserveit
 Itt vajmi gyéren ismerik.
 Egy asszony itt egy élten át
 Ne kösse le a katonát,
 Se egy hajlék, se egy telek,
 Hogy meg ne becsüljön egy helyet.
 Sátorba' sok nő, sok gyerek —
 A férfinak otthona a nyereg.

Észak felé, a merre Túr,
S kevély Hunor, mint nádor úr,
Még háborítlan a határ,
Ott óvatos még Turk s Tatár;
Hanem a többi oldalon
Örök a vándor mozgalom:
Ott nyargal a harczos, robog a mén,
Tornyozva a kincs púpos tevéen,
Kaland az élet, öröm a harcz —
S halomra gyűl a préda, sarcz.

Keletre és nyugatra már
A mi határ volt, nem határ.
Turk és Tatár mint fürgeteg
Söpört el szomszéd népeket,
S tovább söpör szünetlenül,
Fordul ha kell, de el nem ül.
Száguldó méneik nyomán
Nő egyre a két nagy tartomány,
S szentül hiszik e gyors daliák:
Övék lesz az egész világ.

Uj messze földek s uj kaland,
A mire vágnak untalan.
S csak egy dolog hevíti még
A két kemény hős vad szívét:
A megtudhatlan nagy titok,
Melylyel Túr hajdan hódított,
Az érczfalzárt sziklaszál,
Mely legdicsőbb fiára száll. —
Ki a legdicsőbb?... Ki a legény?...
Szivük felel rá: „én!“... meg „én!“

*

Egy ősi törzsön mennyi ág,
 S mindnek világa más világ!
 Nap messze-messze valahol
 A nappal szembe lovagol.
 Hegységen, őserdőkön át
 Sodorja törtető hadát.
 Halmos mezőkön, sík tagon,
 Irtóztató nagy sivatagon
 A felkelő nap mindenütt
 Napfénysovár szemébe süt.

Tovább, ha regg, ha dél, ha est,
 Megy Nap hadával nyilegyenest.
 Sok földet ér el, jót, sivárt,
 Uralja mindaz Túr királyt.
 De végre, a mint békén halad,
 Jobbkéz felől lát nagy falat
 És ellepik a fal fokát
 Ferdült szemü csip-csup katonák;
 Sikongnak ellenségesen,
 Rá is nyilaznak mérgesen.

Utjától ő nem térne el,
 De ez megtorlást érdemel.
 S Nap indít gyors falostromot,
 Egy kőkaput lerombol ott,
 A résen irgalmatlanúl
 Kétszáz lovassal benyomúl,
 A többi négyszer annyi száz
 Marad a résnél s künn vigyáz.
 Nap bent nagy országot talál,
 De nemzet nincs, mely talpra áll.

Jajongó rémült népsokaság
 Átkozza futva kardvasát.
 Nap a gazdag fővárosra hajt
 S kegyetlen sarczot vesz be rajt.
 Fordítja aztán kis hadát,
 Kijut a résen a nagy falon át;
 De kőbe véseti még elébb
 Ott benn e tett irott jelét —
 S Túr ősi rótt betűivel
 Azt máig a kő regéli el.

Benn kétszáz hőssel tett csodát,
 Künn az ezerrel megy tovább.
 Tovább ha regg, ha dél, ha est,
 Tovább keletre nyílegyenest.
 A tartományt elérte rég,
 De megy tovább keletre még;
 A felkelő nap mindenütt
 Napfénysovár szemébe süt...
 Most!... Most!... megáll a nádor ott,
 Hol a tenger... a tenger háborog.

A tenger!... A tenger, a végtelen!...
 „Tovább!” kiált, — „ki jön velem?”
 Leszökken... nem kell ló neki,
 A kantárszárat odaveti,
 Mint a rajongó, kit a vad
 Egyetlen vészes vágy ragad,
 Rohan a mély víz öbleig,
 Több gálya indul épp el itt —
 „Vigyetek el, óh, vigyetek!”
 Keletre vonnak a napszigetek!”

A gályán, mely őt felvevé,
 Kitárva a karja kelet felé.
 Kiket példája megbabonáz,
 Követi híve száz meg száz.
 Hadának majdnem a fele
 Gályákon indul el vele.
 A parton otthagytott lovak
 Nyihogva szétszáguldanak;
 Nap még bucsúzva visszakiált:
 „Köszöntöm, áldom Túr királyt!”

Az ott maradt ötszáz vitéz
 Álmélkodón utána néz.
 Soká, soká, mind távolabb,
 Még látszik a gályán állva Nap,
 Karját keletnek tárja ki,
 Minthogyha várná ott valaki.
 Tán a rejtelmes nagy szövő,
 Kinek szövése a jövő?...
 De a vízre lehajlik a felleges ég —
 S őt elnyeli végre a messzeség.

VIII.

LÁZADÁS.

Mily izgalom, mily mozgalom,
Mily nyüzsgés a hegyoldalon!
Övig mezítlén emberek
Sok száza a fűvön hempereg.
Az aknák torka mind setét,
A kohók is némák s szénfeketék.
Felzúg a merre Tupri jár:
„Nem dolgozunk! Lőd nem király!“...
Mely régen túrta Aknahont,
Kibújt a földből a vakond.

A terv szerint, hogy valahogy,
Ha Lődnek kell, a vas kifogy,
A mi vasat csak ad a hegy,
Rég, titkon, délnyugatra megy.
De Lődnek ez már nem titok,
Egy őrcsapatja rányitott;
Elfogta az úton megrekedt
Vassal rakódott szekereket.
Lázadni kell most! még mielőtt
Lecsapna Tupri fejére Lőd.

Mesének ez tudtára van,
Futár Hunorhoz is rohan.
Megkezdte a dolgot a főkovács,
Most rajtuk áll a folytatás.
Mióta a földre fölkerült
Még Tupri nem volt ily derült.
Mindegy mi lesz, — ő megcsinált
Valami nagy bajt, ami árt.
Üvölts düh! Pusztíts népharag!
A kár, az mindig szép marad.

De mért a zaj, nem érti azt
A hegyi pásztor s völgyi paraszt;
Bányászt, kohászt nem sokra tart,
S neveti csak a zűrzavart.
Egy-egy zajosra rádohog:
„No, kormos, nem köll a dolog?”
Ha Lődre zúg fel a panasz,
Azt mondja: „majd ad nektek az!”
S vén Tupri bárhogy kiabál,
Pásztor legeltet, paraszt kapál.

Ám Tupri tud sok praktikát
S szarvánál fogja a bikát;
Pártjára nyer két hegylakót,
A kis Tukót s a nagy Tahót.
Amaz kis hunczut, kapzsi görcs,
Emez nagy, bamba, tökfes bölcs.
„Ha bátran vélünk tartotok, —
Mond Tupri — nagyot fog markotok,
Mert mi elosztjuk a völgyben itt
A népnek a mások földjeit.”

Ugrik Tukó: „ez ám a jó!”
 „Ez az igazság!” mond Tahó.
 Aztán Tukó a pásztorok,
 Tahó a pórság közt forog —
 S a hegy-völgy s minden zengi már:
 „Földet nekünk!... Lőd nem király!”
 Mert bármi nép, ha jó, ha rossz,
 Rögtön hived, csak földet ossz,
 Csupán olyan nép nincs soha,
 Mely a magáét adja oda.

Esztelen álom, dúlt, zavart,
 Ahogy a nép most itt kavarg.
 Bányász, kohász, pásztor, paraszt,
 Mind együtt ordít más panaszt;
 Miket nem érzett mind maig,
 Felhányja sorsa kínjait;
 Minden csekélység mérlegen,
 S mind szörnyü súlyos sérelem;
 Mindenki mindent félreért —
 Ez *bért* kíván, visszhangja: *vért!*

Az egyes ember csöpp eszét
 Elvette már a sok beszéd;
 Nincs ember itt, csak lázbeteg
 Egyetlen örült szörnyeteg:
 Neve tömeg, — ha egybegyűl,
 Akna, kohó, bércz, völgy vegyűl;
 Körötte csármás némberek
 Csapatja uszítva ténfereg,
 Előtte sok rossz kis kölyök —
 S a város ellen hömpölyög.

A merre zúg az áradat,
Nyomán szenny, romlás, kár marad.
Csirkét fog vásott apraja,
Ludat a némberek raja;
Tukóék ólat bontanak,
Aklokba is berontanak;
Tahóék marhakedvelők
S lovakat szintén kötnek el ők;
Nem válogatósak Tupriék:
Rabolnak, ölnek, ég a vidék.

De közben a rossz hír Lődhöz ér
S tréfát nem ért a fővezér;
Riasztja rögtön gyors hadát
És Aknahonba vágat át.
Nem sejtik a dúló ördögök,
Hogy ott közelg a hegy mögött.
Kincs városát, azok úgy hiszik,
Első rohamra megveszik,
Az őrség ott csak száz legény,
Elbánnak azzal könnyedén.

Már kezdenék is a bős rohamot,
Hanem bizony már éj van ott.
Fáklyául künn a csőcselék
A szérüt gyújtja föl elébb
S ugrál a piros nagy tűz körül,
Vén Tupri buzdit és örül...
De a légben baljós hang zizeg —
Vért isznak aztán a tüzek.
Nyilzápor hátul és elől
S temérdek tánczos a tűzbe dől.

Fordúlj, voníts, vesd el magad!
 De szembe' felrobog a had
 S ki a sötétben jól szalad,
 Ott vész el a lópatkók alatt.
 Egetverő vak rémület
 Hangzűrzavarja sért fület.
 Egy percznyi baj — s a nagy vitéz
 Tömeg immár csak futni kész.
 Ki vakmerésen rajta veszt,
 Vak gyávasággal bajt növeszt.

S hol Tupri, a törpe vasgyuró?
 Sehol. — „Gazember!...“ „Áruló!...“
 Tahóért ordít a paraszt,
 Hogy menten szétszaggassa azt;
 Tukót hivogatja száz torok:
 „Azt üssük agyon mi pásztorok!“
 De kis Tukó és nagy Tahó —
 Szökik a két hős hegylakó
 S azt nézi: Tupri merre van?
 „Ahol ni! Utána!“... és rohan.

Az hátra sem, előre sem,
 Oldalt kisurran nyílsebesen.
 Gyorsabb futó e szörnyű vén,
 Mint bármely ifju zöld legény.
 Szalad egy sziklafalnak ott,
 Vált hirtelenében gyík-alakot,
 Felsurran s fenn mint törpe ül
 És lekaczag kegyetlenül:
 „Ha-ha, ti ostobák, vakok,
 Lenn van a föld — osztózzatok!“

Mig kúszik utána a két hires,
A törpe aknanyilást keres,
Bebúvik abba s nincs sehol —
Tukó, Tahó a nyomán lohol
S szintén a lyukba bú botorúl,
Tótágast állva benn szorúl,
Egy szirt ledől, beföd lyukat,
Nagy súlya nyomja talpukat...
Tupri kaczag: „ti ostobák!...”
S Urdung királyhoz megy tovább.

Igy, fenn a földön, a mikor
Törvénytartásra kerül a sor,
Bár nem szokatlan, oly különös,
Hogy nincs meg a három főbűnös.
S a különösség egyre nő,
Mert bűnös egy sincs, se' fi, se' nő.
Kit tetten értek — ott se' volt;
Kit halva leltek — meg se' holt:
Mit elraboltak — itt van az!...
Mi végre hát a vád s panasz?...

Az emberek s a némberek
Mind csupa ma született gyerek;
Ártatlanok, siró-rivók,
Leesküvők, tanút hívók,
Átkoznak minden lázadót,
Tuprit kivált s Tukót, Tahót;
Ezrek dühödt gaztetteit
E három gazra rákenik —
S ha e három fel nem köthető,
A többi rongyost — üsse kő!

Lőd bölcs ítéletet hoz itt:
 Egy sem bűnös, a ki dolgozik,
 De a ki dologtól megszökik,
 Az első fára felkötik.
 „Mind dolgozunk!” — így zeng a kar,
 Kötelet senki sem akar.
 Aknába a bányász visszamász,
 Paraszát szítja a kohász,
 Ki-ki hamar munkába áll,
 Pásztor legeltet, paraszt kapál.

Erővel, észszel, így hamar
 Legyőzhető az ily zavar.
 Csak ott, hol erő s ész nincs elég,
 Dúlhat soká a csőcselék.
 De az, hogy helyreáll a rend
 Még uj virulást nem jelent;
 Eleven még se' lesz a holt,
 Rom mégis a fal, mely szétomolt,
 S a merre a népdüh dúlt vakon,
 Soká sivár lesz Aknahon.

De ott ma Lődnek gondja más:
 Tupri helyett uj főkovács.
 Talál egy szálas termetűt,
 Egyenes, nyílt tekintetűt,
 Olyat, ki dolgát tudja jól
 S mégsem eredt a föld alól,
 Szava kicsiny, de marka nagy,
 Nem lázad az, kit helybe' hagy!...
 Hogy ezt a tisztbe felemelé,
 Megy vissza Lőd a király elé.

Átgondolkozza az utat,
Nyugtatja biztos öntudat:
Ő gyorsan és jól végezett,
Egy csúnya bajt megfékezett;
De már előtte nem titok,
Hogy a csunyább még jönni fog.
Sejté daczát rég Tuprinak
S megtudta okát is a minap:
Vas mindig bőven volt, de mind
Hunorhoz ment az rendszerint.

Hunor, kit nagyravágy ragad,
Túr hadja ellen gyűjt hadat
S ez árulásban részese
Tuprin kívül a szép Mese.
Egy bajt leverte Lőd bátoran,
De a még csunyább még hátra van.
E még csunyábbhoz ő nem ért,
Bocsássa Túr el, mint vezért,
Mert kiskirályt s királyi nőt
Sosem fog megfékezni Lőd.

Hogy otthonába érkezék,
Felölti utólszor dísz-mezét;
Nagy ménre, dús nyeregbe száll,
Egyenes mint a jegenyeszál,
Szép a nap is, ha alkonyúl,
A palotáig így vonúl.
Leszökken ott, a mint szokott,
Átcsörteti a nagy csarnokot,
S mikor urához lép be Lőd:
Ott Mese áll a király előtt.

Lőd visszahőköl, ám a nagy
Dicső ur rászól: „Lőd maradj!”
Mély hódolattal az ősz vitéz
Marad s a királyi párra néz.
Királya arczán mély ború,
Gondterhes, zordon és szomorú;
Mese gőgös, elszánt, kihívó,
Akár egy harczkész bajvivó,
Ki biztos abba' kegyetlenül,
Hogy mint kerekedjék ő fölül.

Ezt látva Lőd már-már meging:
Ne szálljon-e síkra ő megint?
Letenni most jó kardvasát
Nem lesz-e hűtlen gyávaság?...
De Túr királynak bús szemén
Kigyúl a régi büszke fény,
Parancsoló, gőg-megtörő,
Felséges égi őserő —
Az ördögi dacz már gyöngeség —
S kiűzi az ajtón szép Mesét.

Se hang, se szó, se mozdulat
Nem volt e páros harcz alatt.
Lőd végezése már szilárd,
Nem félti többé Túr királyt.
Családok belső harczaiba
Belé vegyülni nagy hiba:
A nem családtag mérte seb
Családtagénál mérgesebb —
S annak, kinek javára vál,
Csakúgy fáj, mint a kit talál.

E gondolattal telve el,
 Lőd Túr királyhoz szót emel:
 „Uram királyom! Aknahont
 Nem túrja többé a vakond.
 A lázadást letörtem én,
 Tuprit pokolba vertem én.
 A munka foly, rend helyre állt,
 Mert félik ujra a hős királyt.
 Csak egyet kérek mindezért:
 Bocsáss el engem, mint vezért“.

Túr szinte visszatámolyog,
 Pedig a mit hall várt dolog;
 Hisz' az előbb Mese éppen itt
 Sikongta el Lőd vétkeit
 S Túr tudja már: az irigykedők
 Gyűlöletének tárgya Lőd.
 Már félt is: hátha Lőd lemond?...
 De bár neki már nem új e gond,
 Most mégis felhörg a király:
 „Lőd, el ne hagyj!... Lőd válni fáj!“

S befedve arczát két kezivel,
 Mert érezi, hogy az ég, tüzel,
 Nem is szeme, de lelke lát
 A multon át egy nagy csatát
 És hallja: az első nyíl suhan...
 Lőd nyila ez! mert Rob zuhan.
 Veszedelem jobb s balfelül,
 De Lőd áll rendületlenül.
 S legyőzi Túr Robult s Robált,
 Mert Lőd, a hű, mint szikla állt.

Képekre osztva követi ezt,
Mint emlék, három évtized.
A képeken Túr mind nagyobb,
De Lőd is mindig ott ragyog.
Ha Túr szorong, Lőd megjelen —
S Túr é a fényes győzelem.
Túr nagy birodalma végre kész, —
Oszlopa Lőd, a bölcs vitéz.
És válni ettől!... a bús király
Szemével is kezd látni már.

Lőd áll előtte s szólna tán,
De ott fagy a szó a vezér ajakán.
Ha név, ha vád, ha csak panasz,
Kinos kimondhatatlan az.
Kiejtenie két nagy nevet
Királya előtt — nem! nem lehet!
Az egyik meghitt női név,
Mit kedvessé tett annyi év;
A másik a hős fié, a ki
Első reményül hajta ki.

Két drága név, ha panasz, ha vád,
Mit sértse a férjet és apát!...
Bár Lőd ajkára feltolúl
A két név, áll csak szótlánúl.
Mentsége volna az neki,
S ha meghal — mégsem ejti ki!
Könnye pereg, hős melle zihál,
De könnyít rajta a nagy király:
Mit híve szóban elmulaszt,
Olvassa a néma ajkrul azt.

S már felel is rá: „értelek,
Hisz együtt érzek én veled.
Ki csak az áldás eszköze,
Átokhoz annak nincs köze.
Míg elleneimre kölle had,
Vezéri kedved nem lohadt;
De lázadó envéremet
Vasadra várnod nem lehet.
Szivedbe látok... áldalak...
Szeretlek... elbocsátalak!”

Kezet nyujt búcsuzásra Túr,
De Lőd a kézre ráborúl.
Elkapja Túr azt szigoruan:
„Ne így barátom!... nász-uram!”...
S egymást zokogva karolja át
Soká a két hű jóbarát.
Majd Lőd sietve, hirtelen
A nagy csarnokba' künn terem.
Benn Túr megint zord, bús, kemény:
„Föl tette! — a szárny s a kard enyém!”

IX.

BÚN.

Nagy hős szivéből nagy erő
A nagy bajokban tör elő.
Túr szíve szinte meghasad
S ő most a leghatalmasabb.
Átveszi, melyet Lőd letett,
Maga a fővezérletet.
Hunorhoz, egy napot se vesz,
Tizenöt hadnagyot meneszt;
Királyi zászlaját elül
Viteti egygyel díszjelül.

A merre e kis csapat robog,
A turulos büszke jel lobog.
Szent még e jel, ennek kitér
Minden utas, lovas, szekér.
„Sürgős a királyi parancsolat,
Ne kiméeljétek a lovat!“...
Repdes a nagy király jele,
De szembe a mássa repül vele:
Hunor jön ott, utána had,
Ló-, fegyver- s ember-áradat.

„Megállj Hunor! Nagy Túr király
Erős parancsa, hogy megállj!“
Hunor megáll, de így kiált:
„Védeni jöttem Túr királyt.“
„Menj vissza! nincs mért védned őt.“
„Van! nyugözi őt vezére Lőd.“
„Ha ez bánt, későn érkezél;
Ur ő még, s Lőd már nem vezér.“
„Dúl Aknahonban a népvihar.“
„Elbántunk azzal s Tuprival.“

Hunor zavart s parancsot ad,
Hogy üssön tábort itt a had.
Váratlanok az új hírek,
Szeretne többet tudni meg.
Ős vére mozdul benne már,
Hódolna s vissza menne már,
De pezsdül a másik, az ördögi vér,
Dacot kíván, sikert ígér...
S egy hang fülébe vág bele:
„Vigyázz uram! ez Lőd csele.“

Hunor kevélyen szerte néz:
„— Ki mondta ezt? Ki a merész?“
„Uram, a bűnös én vagyok,
Kaczor, hűséges hadnagyod.“
— Magyarnak földjén téged ért
Gaz bántalom hűségedért?
„Igen uram, s gyalázatunk,
Hogy még boszút sem állhatunk;
Azt fujja Magyar: eb fél, kutya fél,
Míg Lőd, a vezér, az én ipam él.“

Ne volna Túr csapatja ott,
Kaczor e perczen tán halott;
Mert büszke Hunor természete,
S mely lüktet érében, a vér fekete.
Gyűlölködik bár öccsivel,
Ily hetyke beszédet nem szivel.
Királyfiak nevét, ügyét
Ajkukra szolgák ne vegyék!
„E semmi hadnagy, e szemtelen,
Hogy mer komázni énvelem?“...

Kaczor aligha élne már,
De választ Túr követje vár,
Igy most Hunor gerjedt dühe
Beléful ennen-véribe.
Abban kering uj méregül,
Ám a kigyúladt arcz lehül
S Hunor nyugodtan szólni kezd:
„Üzenem Túr királynak ezt:
Hadammal úgy jövék ide,
Mint leghivebb fia és hive.

„Dicső királyom és atyám
Parancsait meghallgatám.
Megálltam itt, mint rendelé,
S kérem, idézzen színe elé.
Elsőszülötti szent jogom
Atyám szívére omlanom.
A mint a részem lőn e kegy,
Hadam honomba visszamegy.
Addig parancsát várja itt,
Megszállva Láp határait.“

Míg szól Hunor, a légbé' fenn,
Leng egy Turul fenségesen ;
A szárnyát szétterjesztve ring,
A nyüzsgő had fölött kering.
Mikor Hunor bevégezi
Indulnak Túr vitézei,
Hogy a királynak megvigyék,
Mint tárta Hunor ki hű szivét.
A földre esti árny borul
S homályba olvad a turul.

Fehérlenek már sátorok,
Rendezkedik a tábor ott ;
Sok-sok szekér keríti be,
A haddal jött az mind ide.
Nincs paripákon már heveder,
A fűvön mind több elhever ;
De még a lórul-szállt legény
Soká nem nyughat el henyén ;
Etet-itat, tesz-vesz, vatat,
Szolgálja buzogva a lovakat.

Hunor sátrában is figyel,
Dolgát a had mint végzi el.
Éjfél körül a zaj elül
S kilép az éjbe ő egyedül.
Jól sejti, a sátra előtt melyik
Hadnagy viraszt az éjjel itt.
Helyén úgy áll a vélt alak,
Mint szálfenyő zord ég alatt.
Hunor sziszegve szól: „Kaczor!
Adj számot, — rajtad most a sor.“

Sátrába visszalép maga,
 Utána elszánt hadnagya.
 Benn mécsvilág hint fénysugarat,
 Hunor szép arczán bús harag
 De meg nem félemlítve néz
 Szuró szemébe a vad vitéz.
 Hunor liheg: „eszedbe vedd,
 Akármi hű, az eb csak eb!
 S ha vakmerőn húsomba mar,
 Felrúgom a hitványt én hamar.“

„Tudom uram, én, hadnagyod,
 — Kaczor susog — csak eb vagyok;
 De hű eb, azt elismered,
 Hivebb, mint bármely embered.
 Rúgj fel, ha van reá szived,
 Maradok holtan is hived.
 De a míg döggé nem gebed
 Leghívebb felrugott ebed,
 Füledbe csaholja ő bele:
 „Vigyázz uram, ez Lőd csele.“

Enyhül Hunor, ha ugyan lehet
 A dühre gúny az enyhület:
 „Mit Lőd csele? Mért Lőd csele?
 S ha az mit érhet el vele?“ —
 „Azt, hogy atyádat küldi rád
 S így ő maga már nebántsvirág.“ —
 „Ne vágj szavamba félbolond!
 Mindegy az ok a miért lemond.
 Hogy nem vezér, az a fődolog;
 Apámmal úgy sem harczolok.“

Kaczorral fordul a világ,
E szóval mindent veszni lát;
Ordítani vágy, de csak hörög,
Kétségbeesetten így könyörög:
„Uram, tipord el hű ebed’,
De most engedni nem lehet!
Most felvonult nagy hős hadad,
Most mért aláznád meg magad’?
Megöl, ha te kerülsz alul,
A szégyenem boszumatlanul.“

Hunor kaczag: „a te szégyened
Megboszúlója én legyek?
Egy hadnagyot ha szégyen ért,
Királyfi ontson s népe vért?
Szegény Kaczor, ezt gondolod? —
Nem! nem! ez fordított dolog.
Királyaért hadnagy kiáll,
De hadnagyért nem a király...
S oly szégyenért kezdjek hadat,
Mit nem boszultál meg magad’?“...

Kaczor majd sápad, majd veres,
Vonaglik, torzul, szót keres.
Ugy érzi, nyelvén volna sok,
De fél, hogy azok tán nem okosok —
És mind csak abba kezd bele:
„Hidd el uram, hogy Lőd csele.“
Majd toldja is: „mig Lőd eleven,
Hiába ha béke, ha győzelem,
Mert ő a legnagyobb erő,
S ha nem vezér is: ember ő!“

Hunor Kaczort megszánja már,
 S azt mondja: csak a szája jár,
 Akárhogy rágja Lőd nevét,
 Ha rákerül légynek se vét,
 Nyugtatja is: „mért bántanád?
 A szégyent nem Lőd hozta rád.
 S ha úgy lesz is, hogy élve ez
 Nekem eztán is bajt szerez,
 S vejére játsza át jogom’:
 Majd torkon őt magam fogom!”

Kaczor kinjában fölnevet:
 „Eső után lesz a köpönyeg!
 Ha már jogod’ elcsente Lőd,
 Ő torkol téged, nem te őt.
 S ha már Magyar lesz Túr helyén,
 Te sutba jutsz, kötélre én.” ...
 „Kaczor ne többet!... értelek,
 Galádul bántak el veled;
 De vérboszúd nem az én ügyem,
 Azt még csak hírül se vegyem!”

Kaczor viszont megérti ezt
 S nyugodt hogy ismét szólni kezd:
 „Uram, a nem várt új hírek
 Becsét csak próba méri meg.
 Mit hallomásból tudsz csupán
 Jó lenne szemmel látni tán.
 Őt jó lovast adj énvelem
 S mi van, mi nincs, kikémlelem;
 Hadd indulok a lápon át
 Fel Aknahonba és tovább.”

Hunor felel: „most jól beszélsz,
Látom Kaczor, hogy észre térsz.
Válassz magad öt jó lovast,
Dolgukba őket béavasd.
Nem mozdul innen el seregem,
A míg nem hoztok hírt nekem.
Siess, dereng már napkelet,
Elhagyhatod már őrhelyed’.
Indulj legott! — kerüld a bajt,
S a legjobb hírt hozd vissza majd.“

Nyeregbe száll napköltivel
S indul Kaczor a többivel.
Gunyájuk, bárki nézi meg,
Olyan mint Túr vitézinek.
Ügetnek már a lápon át
Fel Aknahonba és tovább.
Elhagyva munkás Aknahont,
Elérik az ősi szép vadont.
Mondták nekik járókelők:
Pihenni most oda tére Lőd.

Kaczor, hisz ő is erdei,
Lőd őslakát rég ismeri,
Az agancsos díszü négy falat
Szép százados szílfák alatt.
Ahoz közel a hat megáll,
Kaczorral három ott leszáll;
Kettő nyeregben a többinek
Lovát kantáron őrzi meg.
Kaczor s a három most gyalog
A ház kapujához oldalog.

Kaczor beles a rácson át,
 Benn Lődre s egy szép lányra lát.
 Az Gerle — Kaczor ismerte már —
 Ki Lőd fiával jegybe jár,
 S ki a messzement fiú helyett
 Lőd kedves gondos híve lett.
 Az ősz vitéz és véle a lány
 Bemegy a háznak ajtaján.
 „Most!” súgja Kaczor s elszánt komoran
 Negyedmagával a házba rohan.

Gerle sikoltva szökken elé,
 Hogy teste Lődöt védené,
 De vaskarjával büszke Lőd
 Gyöngéden félretolja őt.
 Kést ránt Kaczor és rákiált:
 „Magyarból nem csinálsz királyt!”
 Kezét Lőd úgy elkapja, hogy
 Kaczor a kintől térdre rogy;
 Ekkor lecsap a többi kés —
 S halál a három mély döfés.

A hős kiömlő vérbe
 Melléje ájul szép hive.
 Kinek, bár őt is érte seb,
 Lőd sorsa százszor rémesebb.
 Kifut a gyilkos négy lator,
 Tört jobbját fogja még Kaczor.
 Künn lóra kapnak és el, el!
 Benn végsőt hörg egy hú kebel...
 Jók java, rosszak réme volt,
 Lőd ott hever, mint néma holt.

X.

BOSZÚT!

Elsőszülött fiára vár
Apai szívvel Túr király.
Hunortól megjött hírnöki
Hoztak derítő hírt neki.
Nagy enyhülés úgy tudnia,
Hogy, bárha tévedt, hű fia.
S mit róla — hogy s mint, az titok —
Maga szemével megtudott,
Az annyi nagy, királyi jel,
Hogy büszkeséggel tölti el.

Mi van Hunorban! Mily varázs!
Mily ész, erő és mily akarás!
Gyűjt sereget egy év alatt —
S mily nagy vezérre vall a had!
Miként vonúlt fel!... Mily kemény,
Mily biztos minden ló, legény!
Egy szóra mint állt csendesen!
Táborba mint szállt rendesen!...
Öröm volt nézni s rettenet —
Ily had világot megvehet.

Egy test e had — s a tiszta agy,
 Mely rajta úr, Hunor, te vagy!
 Gondolj dicsőt vagy szörnyüet —
 S a dicső vagy a szörnyű hír tied.
 Láng lelked Östül ihletett,
 Kezedben ég a földi tett...
 De jaj! a szíved rejtekén
 Még egy parázslást sejtek én,
 Baljós tűz ég, — ügyeljetek!
 Nem is csak benned — *bennetek!*

Nincs tiszta fény a nap alatt
 És nincs borútlan gondolat.
 A gondolatború, a gond,
 Túr homlokán is ott borong.
 „Hunor jeles, de nagyra lát,
 Ne bízsa majd el itt magát!
 Hadd lássa: bár nagy hadja van,
 Van még nagyobb, — az én hadam!
 A merre jön, úton és tereken
 Fegyverben azért áll kész seregem.“

S hogy ablakán a király kinéz,
 Előtte ezer meg ezer vitéz.
 Mind szép, hatalmas szál-alak,
 Tömött sorokban állanak,
 A városban nem férnek el,
 Túl rajta messze érnek el;
 Ércfal a légben a fegyverek,
 Rajtuk a napsugár remeg...
 S látván a király e királyi erőt,
 Azt súgja: „áldlak érte Lőd!“

Kürtszó tudatja, zöngve jelt,
 Hogy a királyfi már közelg.
 Üdvözlík már a harsonák,
 Túr látni véli már lovát;
 Majd termetéről már deli
 Hunort is jól felismeri.
 Futtat Meséért, — itt a helye!
 Fiukért megbékül vele:
 „Nézd! Nézd Hunort!... S te e büszke, nagy
 Királyfi boldog anyja vagy.“

A húnyt láng ujra fellobog:
 Túr s Mese együtt boldogok.
 Mint hosszú harcz győzelmese,
 Ujong szívében már Mese.
 Túr mint a hosszan hányatott,
 Ki elérte azt, mire vágyhatott. —
 Hódolva most Hunor belép,
 Szerényen térdre hull elébb
 S hogy karjait kitárja Túr,
 Apja szívére ráborúl.

S már anyja várja csókjaival,
 Mikor — mi ez? mily hangvihar?
 Künn vad kiáltás ráz velőt:
 „Boszút!... Megölték... Halva Lőd!“...
 Hökken Hunor, az anyja szeme
 Rávillan mintha kérdene.
 Túr holtra sápad és komoran
 Az ablakok felé rohan,
 De nyíl az ajtó s berival ott
 A szörnyű gyászshír: Lőd halott!

Már a király nem kétkedik,
 Szemére nyomja két kezit,
 A hírhozók hallgatnak ott,
 A hol a nagy király zokog.
 „Boszút! megölték“ — zúg kívül,
 Benn ki-ki szinte megkövül,
 Mígnem Hunor első, a ki
 Hatalmas hangon mondja ki:
 „Szent könnyed föl nem költi már,
 Boszút! Ah, állj boszút király!“

Bús dermedést megold a szó,
 A nyiltan, bátran hangozó.
 „Boszút!“ — liheg már minden ajk,
 Erősödik Túr lelke rajt,
 Könnyét letörli, csendet int
 S királyi hangon szól megint:
 „Méltán boszúl ott a harag,
 Hol az igazság elmarad;
 De itt enyém a birói jog,
 Itt az igazság győzni fog.“

„Ha a gyilkosok — Hunor felel —
 Nyomtalanúl nem tűnnek el“.
 Mond a király: „nem vész nyomuk,
 A köz-harag nyomukra jut.
 Nagy Lőd vezért a nép s hadam
 Csakúgy szerette, mint magam;
 Ha küzd is hulló könnyeivel,
 Sok-sok ezer szem mind figyel
 S oly bizonyos, mint a halál,
 A bűnösökre rátalál.“

Mesének e nagyhítű szavak
Félelmes bizton hangzanak;
Hunorra lopva vet szemet —
S nem lát igent s nem hisz nemet.
Hunor nyugodt, komoly, meredt,
Nem bántja lelkiismeret.
Anyjának aggodalma múl,
Mert végzi Túr gyanútlanúl:
„Csitúljon fájó szívetek,
Nem kell boszú! — én büntetek.“

Parancsolás a többi már,
Hunorral kezdi a király:
„Volt mára vágyam kedvesebb,
De elsodrá a gyászeset...
A mire vágytál rég, korább,
Lőd tisztét bíztam volna rád.
Míg nem tévé le ő maga,
Érinthetetlen volt joga.
Hanem e búban ürült helyét
Betöltenünk nem illenék.

„Egyéb ma gondunk nem lehet
Csak az a végső tisztelet,
A melyre nagy, dicső, nemes,
Halott barátom érdemes.
Te most hadadhoz visszatérsz,
Légy új parancsaimra kész.
Tudasd a gyászt a haddal ott,
Hogy hős vezérünk, Lőd halott.“ —
Hódol Hunor s megy szomoruan,
Utána anyja is elsuhan.

Majd a királyi hadnak ad
A bús király parancsokat:
Vonuljon a tanyákra az,
Készüljön útra gyász-szakasz;
Díszes szekérbe fogjanak
Hat hófehér nagy ménlovat;
Diófakoporsót is vigyenek
A nagy hős drága testinek,
A mely — ez a végső tisztelet —
Ős templomában kap helyet.

Aztán a király más gondba merül,
Bírák sereglik már körül.
Igazság!... ez kell, semmi más,
Világos, tiszta, nem hibás.
Egyik bíró tünődni kezd:
„Erdei nem tehetette ezt;
Hisz' ott, hol ő élt s híre nőtt,
Mindenki áldta, szerette őt;
Csak Tupri népe, Aknahon
Gyűlölte ezt a hőst vakon.“

Szól más: „ezt én is gondolom,
De a Tupri-faj nem jár lovon,
S hat lovasembert láttak ott,
Ki Lődhöz akkor vágztatott.“
A harmadik mond: „ez gyanú,
De a bűnt nem látta, csak egy tanú
S az maga is sebet kapott,
Tán meg sem éri a holnapot,
Az Gerle, a Lőd-fi menyasszonya —
S el véle vész a gazok nyoma.“

Mind e beszéd s a többi még
 Lohasztaná Túr nagy hitét,
 De szíve súgja s abban Uk:
 Ha nincs nyomuk, majd lesz nyomuk.
 „Birák, — szól végre a király —
 Ma többre nem megyünk mi már.
 Oszoljatok szét holnapig...
 De hallga!... ki, s mért kopogtat itt?...
 Lássam!” — az ő ajtót kitár
 S meghatva ámul a király.

„Gerle! Szegénykém! Hős leány!” —
 S hozzá siet már — „dőlj reám!...
 Sebed fáj... ülj le... még inogsz;
 Ha majd erős lész, vallani fogsz.
 Véres kötésben homlokod,
 Arczod lobog, szived zokog,
 A tested, lelked lázban ég,
 Hogy is kelhettél útra még?”
 De már a lánynak hangja van:
 „Nyergemhez köttetém magam’.”

Majd, nem törődve kínjaival,
 Felugrik s fennen így rival:
 „A mit most vallok, óh, király!
 Azt Lőd fia szintén tudja már;
 Leróttam szívem vérivel,
 Örves galambbal küldtem el.
 Lődöt megölte négy zsvány,
 Hős vére vérboszút kíván...
 Négy közt az első volt maga
 Kaczor! — Hunornak hadnagya.”

XI.

LELKIISMERET.

Hunor, mint apja rendelé,
Megy vissza a tábor-hely felé.
Kiséretét, e dísz-nyügöt,
Csak messze tűri a háta mögött.
Beszélgetőket nem szivel,
Viaskodik a lelkivel.
Harag feszíti dúlt agyát,
Gyűlöli gyilkos hadnagyát.
„Kaczor még azt képzelheti,
Hogy én ajánltam azt neki.”

Birálja lelk'ismeretét:
„Kivántam én Lőd életét?
Nem volt világos tán szavam,
Hogy védem én, ha kell, magam'?
Hogy nem szorulok Kaczorra én,
Hogy az ő boszúja nem enyém,
S hogy Lődöt ő mért bántaná?
Hisz a szégyent sem Lőd hozta rá!...
Ha a rongy eb mégis megveszett,
Én bűnös azzal nem leszek.”

Ily önbírálast kér s szeret
 A tiszta lelkiismeret.
 Hunor simogatja jó lovát
 S a lelk'isméretét tovább:
 „Hogy kémlelődni küldtem őt? —
 Hát tudtam én, hogy czélja Lőd?...
 Ki hírt szerezni elmulaszt,
 Hanyag vezér s megsínli azt.
 S bár nem volt kedves Lőd nekem,
 Gaz gyilkosát én megvetem.“

A lelk'isméret jó gyerek,
 Mesélj kicsit — s már szendereg;
 De féltett érdeked ha sír,
 Bajára annak hol van ír?...
 „Apám ma adta volna át
 Nekem vezéri főjogát
 S talán, mint véle Ős tevé,
 Mind a hatalmat, mely övé...
 Óh jaj, hogy mért nem várhatott
 A gyilkos eb még pár napot!“

Mily kárt okoz a gaz neki!
 Ez a vért fejébe kergeti.
 Az út fogy, míg így háborog
 S már látszik is a tábor ott.
 Lassítja ijedten a lovat,
 Mert rárohan a gondolat:
 „Hát most Kaczorral mit tegyek?
 Én vesszem el e gaz hű ebet?
 Ez legjobb lenne, de nem tudom —
 Elég kidobnom ebrudon.“

A kürtölők a tábor előtt
Köszöntik zengő jellel őt.
Leinti, mert vidám e jel
S bús gyászrahívót rendel el.
Nem megy tovább, bevárja itt
Köréje gyűlő hadnagyit.
Látszatra nem néz egyre sem,
Pedig hiúzként áll lesen
És látja jól, hogy egy, Kaczor,
A gyászzenével mint daczol.

Kaczor komor a mióta él,
Sért, mar, harap ha szóra kél;
Négy ujja tört el a minap
S bizony nem ettől lett vigabb,
Ebcsont beforr, de még ma fáj,
Hát mért mosolyg a durva száj? —
Csak mert Hunort, csak őt egyedül,
Szolgálja híven, vert ebül,
S most a reménység élteti,
Hogy az ma jó szót vet neki.

De gúnynak látszik, ha nevet —
„Megállj, elrontom kedvedet!”
Hunor ezt némán mondja csak,
Majd fennen is Kaczorra csap:
„Királyunk gyászát hirdetem,
S mi néki gyász, az bú nekem.
Kiszenvedt volt-vezére Lőd,
Gaz gyilkosok ölték meg őt,
Mig élt, velem vitája volt,
De ma szent nekem, mint drága holt.”

Gyanuskodón hallgatnak ott
A jobbérzésű hadnagyok.
Szörnyű a hír, de már elébb
Megérzék annak hűs szelét.
Hogy s hogy nem, az már itt fuvalt,
Mikor tán Lőd még meg se' halt;
Tán közvitézek suttogák
És szájról-szájra ment tovább.
Volt a ki hitte, volt a ki nem,
S Kaczorra gondolt mind, ha igen.

Igaz, igaz a rettenet,
Nem hinni többé nem lehet.
S ahány a titkos „úgy hiszem,” ...
Kaczorra néz most annyi szem.
De az, ha még úgy forr belül,
Kiállja rendületlenül
S amint Hunor is, kit ő szeret,
Lesujtón s kérdve rá mered,
Urának az elszánt Kaczor
Álnok szavakkal válaszol:

„Uram, most hadd jelentem én,
Hogy a parancsod' megtevém.
Öt jó lovassal hír után
E tájat körben átfutám.
Sok újat nem jelenthetek,
De a *legjobb hírt* hozom neked.
Vigasztaló e bús napon,
Hogy én ezt épp ma tudathatom:
Magyar, kit példád feltüzelt,
Már szintén hadra kelt s közelg.”

Most Hunor az, ki forr belül,
De színlel rendületlenül.
A szemtelen gúnyt, úgy hiszi,
Legjobb ha készpénzül veszi.
Magában dölyföt, düht leбір
S felel Kaczornak: „jó e hír!
Lőd vőjeként kell itt öcsém,
Elsőül hadd köszöntsem én;
Magadhoz véve az öt lovas
Vágtass elébe s ezt tudasd!”

Parancs — parancs!... indul Kaczor,
Hiába volna, nem daczol.
Az öt lovas mögéje gyűl,
Öt meghunyászott vérebül;
Ezekkel halkan összeség:
„Csak gyertek! nem lesz vészes út.”
S mint a parancs azt rendelé,
Vágtatnak napnyugat felé.
Könnyűl Hunor: „hadd szökjete!”
Megszabadultam tőletek.”

Sátrában aztán, egyedül,
Nehéz gondokba elmerül.
„Híveim azt hiszik: a gaz
Kaczor „jó híre” nem igaz.
Én azt hiszem, hogy nincs igazuk —
Kaczor gonosz, de nem hazug.
Miképp tudhatja nem tudom,
De tudja ő, hogy öcsém uton.
Bár ehhez a hír még el sem ért,
Hogy meggyilkolták Lőd vezért.

„Mért jön Magyar? Tán hívta őt
 Én ellenem még ipja Lőd?...
 Vagy csak azért, mert jöttömet
 Megtudta jókor?... Meglehet.
 Hisz' az nekem nem volt titok:
 Ha jöhet, ő is jönni fog —
 De mért jöhet?... Nincs arra mód,
 Ha daczfrigyüket tartja Góg...
 Ez aggaszt: hol van, mit csinál
 Ipamuram, a vén király?...”

Kinek már egy nagy gondja van
 Biz' arra száz is rárohan.
 Hunor szemöldje összevont,
 Tolong fejében gondra gond.
 Már számíthatja ujjain
 És minden uj gond újra kín.
 Öklével gyötri vakszemét,
 Keserűn kérdi: „no, lesz-e még?” —
 Lesz!... Otthonából jön futár:
 „Szorítja Gógot Turk s Tatár.”

Turk és Tatár?... Most érti már,
 Hol, mit csinál a vén király.
 Lenn délfelől szorítja had,
 Fenn Magyar útja így szabad.
 Vén Góg király feszíts erőt!
 Most nem mehet segíteni vőd.
 Most annak itt kell állni helytt,
 Túr most temet, Magyar közelg...
 Öklével gyötri vakszemét:
 „Van gond elég, több lesz-e még?...”

Lesz!... Túr királynak kürtjele
Hunor lelkébe zeng bele.
Használva joggal Túr jelét,
A királyi főbiró belép —
S miként a hadnak, úgy neki
Hatalmas hangon hirdeti:
„Parancsolom, hogy elfogasd
Kaczort s a többi öt lovast
S add nékem őket vasban át,
Mint Lőd vezér hat gyilkosát!”

XII.

VÁGTATÁS.

A vágtató Kaczor mögött
Utóbb-utóbb lassít az öt.
Egymásba oltják a gyanút,
Hogy bajba vágtat hadnagyuk.
Magyarhoz menni ő nekik? —
Nem! őket ott felköthetik.
Parancs ide, parancs oda,
Ki meg nem ugrik ostoba.
S már ugranék az öt vitéz,
Mikor a hadnagy visszanéz.

Csak egy tekintet s tudja már,
Mit gondol az öt jómadár.
„Ti rongyosok, van még eszem!
Azt a bolondot nem teszem.
Eb megy Magyarhoz! én soha,
Hisz már ez az út se' visz oda;
Ez lassan délfelé kanyarg,
Ezen kerüljük el Magyar!
A mi urunk is tudta ezt —
Ki nem velem jön, rajta veszt.“

Könnyebb az ötnek már a sor,
 Ha ilyen jártas itt Kaczor;
 Ő tudja merre jobb az ut,
 Ki rosszra téved botba fut.
 Kaczor is csitítja már lovát,
 Lépést haladnak mind tovább.
 „No jó, vezess hát hadnagyunk,
 Mi most már mindent rád hagyunk,
 De ha bolondot tész velünk,
 Öten vagyunk mi, megölünk.“

Kaczort a düh majd szétveti:
 Őt rongy mer szólni így neki!
 Már őt se' tisztelik, magát
 Kaczort, Hunornak hadnagyát?...
 Hej, volna csak a jobbja ép,
 Látna csodát e czondra nép!
 De így csak némán nyel nagyot,
 Őt rongy lebír egy hadnagyot,
 Kivált, ha három látta őt
 Megrogyni egy vén hős előtt.

A hat lovas mind balra tart,
 Kerülve gondosan Magyarat.
 Nem törhet át az haddal itt,
 Mert erre sok a domb, csalít.
 Lenézve innen, jobb felül
 El messze gazdag sík terül.
 Hosszába futja azt folyó,
 Lovashadaknak az való,
 Mig bujdokolva a zsvány
 Hegy-völgyet, bokrot s fát kíván.

Ilyen helyen egy lombja-sok
Rejtekre találnek a gyilkosok.
Gonddal fürkészi a hadnagy át,
Csak aztán vernek itt tanyát.
Bokros helyen a fák alatt
Üdíti őket korty s falat.
Patak is buggyan itt elő,
Van itató és bő legelő;
Közelben a hat ló füvel,
Kaczor beszél, az öt figyel:

„Urunk, Hunor, ne féljeteK,
Csak jót akarhat véleteK.
A szó s a szándék nála más:
Az ijesztés, ez hál'adás.
Ha fennen gyilkos után kutat,
Parancsban ád egérutat.
Hogy ő MagyarK köszönteti,
Azt nem szíve súgta ám neki,
Csak azt akarta: fussatok,
Nehogy hurokra jussatok.”

Mért félne még az öt lator,
Ha ennyi szót vesz rá Kaczor?
Rongynépnek ez lágyság jele,
Elkapva visszaél vele.
Felel is egy: „bezzeg szorúl,
Nem henczeg már a hadnagy úr!
Csakhogy nem úgy volt, nem úgy ám!
Nem ingyen adtam a gunyám'...
Úgy volt: ha mindent megteszünk,
Mi is mind hadnagyok leszünk.”

Egy másik is szól: „persze nem!
Ezt fizetésül nem veszem.
Jól fogtam én a kés nyelét,
Hogy fel nem kötnek nem elég.
Elfutni s bújni mint a vad —
Az kisebb tettért is szabad.”
A többi is mind kiabál:
„Nem ilyen olcsó egy halál!
Mi vért folyattunk, nem vizet,
Meghal az is, ki nem fizet.”

Kaczorban undor háborog,
Most nyíl meg rá a pokoltorok,
Most ébred, eszmél, lát, remeg:
Óh szörnyü, szörnyü gazemberek!
Ezekhez képest ő — maga
A becsületesség csillaga.
S nem érti, mi balsors üldözé,
Mi süllyeszté e szenny közé?...
Mert nincs az igaznál még igazabb,
De minden gaznál van gazabb.

Győz mégis életöszöne:
A nagy szón rajta vesztene.
Csak csendesen csitít, ígér:
Meglesz a dús fejedelmi bér!
Gazdag nagy úr lesz, a ki vár
A míg Hunor lesz a király.
És az király lesz csakhamar,
Hiába dül-ful már Magyar.
Ha Lődért kellene vér neki —
Lőd sorsa Magyart is elérheti.

„S tudod te — kérdi egy zshivány —
 Hogy Lőd miatt ő vért kíván?
 Hisz' még a hír oda el sem ért,
 Hogy mi leböktük a vén vezért“...
 „De biz elért, — Kaczor felel —
 Galamb a légben vitte el“ —
 „Hogy tudhatod?“... izgúl az öt —
 „Mert a galamb már visszajött;
 Rákötve Magyarnak rótt jele
 Szemem elé került vele.“

Az öt bitang nem érti ezt,
 De most megújra félni kezd.
 Elmondja aztán hadnagyuk:
 Sok a madárnak oly nagy ut,
 Pihenni szállt idő előtt,
 Egy tábori őr elcsipte őt
 S mert rajta rótt vesszőt talált,
 Mindjárt Kaczornak adta át.
 Ez volt a vesszőn: „nyergelünk,
 Szörnyü boszúra siet seregünk.“

Leszáll az éj. Mord, hallgatag
 S aludni készül mind a hat.
 Őt mélyen alszik már, mikor
 Kaczorban még a vak düh forr.
 Az öli ezt, hogy nem lehet
 Megölnie az öt vérebet. —
 De hallga!... felfülel: mi ez?
 Gyorsan közelgő messzi nesz.
 Lovascsapat?... Figyelve ül:
 Nem is Magyar, de Hunor felül...

Szétnéz az alvó gaz körön
 S szívében újong káröröm:
 „Aludjatok csak rongy ebek,
 Ezek királyi fogdmegek“...
 Mint kígyó siklik már tova,
 Hamar kezén van jó lova.
 Oly halkan, a hogy csak lehet,
 Vezeti a míg csak mehet.
 „De hó megállj!... feküdj lovam!...
 Balról utunk már zárva van“...

Hall suttogást, figyel nagyon,
 Azt hallja: éjbe veszett a nyom.
 De azt is hallja: reggelig,
 Majd napvilágnál meglelik,
 Mert bizonyos, hogy itt pihen
 A gyilkos banda e sűrűben,
 S hogy el kell állni a kanyart,
 Hisz a látott nyom mind balra tart.
 Szabad a síkság jobb felül,
 Olyat a gaznép mind kerül.

Lapít Kaczor, lapúl a ló —
 Imé, a legjobb terv csaló.
 Mert a mit minden üldözött
 Legjobbnek gondol mind között,
 Az mindig olyanféle ut,
 Mely másnak is eszébe jut.
 A nyúllal érez az agár,
 Csakhogy Kaczor most róka már
 S oly vészes útat tervez ő,
 Mit el sem képzel az üldöző.

Halk csöndesen vonszolja át
A sűrűn jobb felé lovát.
Mire kigyúl a hajnali ég,
Előtte már a sík vidék
S mire kibukkan már a nap
A síkon jó lovára kap.
Szilajul vágtat, döng az ugar —
Talán csak nem jön még Magyar?
Mögötte eddig már az öt
Gúzsban a fogdmegek között.

Vágtat Kaczor, nem rejtezőn,
Napfényben úszó sík mezőn.
Mindenki látja, a ki lát,
Ránéz a nyílt, a nagy világ.
Dübörg a föld, a hol kemény,
Felhőt vet ott, a hol fővény,
Neszt fog a gyep, zörg az avar —
Talán csak nem jön még Magyar?
Vágtat Kaczor, vágtat s figyel:
Nyugat felé még semmi jel.

Vágtat Kaczor észak felé,
Már a folyót is átszelé;
Verdesi lucskos hű lovát,
Nyugatra pillant s hajt tovább.
Északra tart, nyugatra néz
S felbukkan ott most — egy vitéz!
Egy másik!... tíz-húsz!... mind lovas.
Gyűh pejko! lesz most ne mulass!...
Még nem a had, csak kis csapat —
„Vágtass lovam, északra csak!”

A kis csapat most szerte vál,
Félkörbe' jönnek — ez halál!
„Gyűh pejko!... jól van, jó lovam!
De mégis, egy nyomomba van“...
Kaczor lefekszik gyors lován,
Ott érzi mégis azt nyomán...
„Állj meg Kaczor! gyilkos, bitang“...
Lőd fia Lantosé e hang.
Repül a pányva — szívet, fület
Riaszt egy rémes hördület.

Kaczor lován már nincs teher,
Elvágtat az, ő itt hever;
Vívódva hápog, fuldokol,
De ne várja őt se ég se pokol!
Földéi csak a vadállatok,
A kikben lélek nem lakott.
És mégis, e szív, e húsdarab
Kapott egy égi fénysugarat:
Urát szerette, híve volt
És érte gyilkolt, érte holt.

Halála szörnyü, csúnya kín,
Vér habzik szedres ajkain,
Elfordul onnan Lőd fia,
Hogy meg ne kelljen szánnia.
De Csík, a hű lovászlegény,
Ki él a Lőd-ház kenyerén,
Nyergébül ugrik, itt terem,
Kaczorra hajlik hirtelen,
Hogy rá dühét lehelje még —
S lekanyarítja zord fejét.

Igy, melyet Lődfi eldobott,
A pányva sem vesz kárba ott;
Csík felcsavarja — rend a fő,
Balján fityeg a szörnyű fő;
Melyet dagasztott a hurok,
Nyakából sűrű vér csurog.
Csík, fogva a fej kócz üstökét,
Lovára ismét felszökék,
S mit Lőd fia tenni elfeledt,
Ő rázza a rút diadaljelet.

A többi vitéz köréje gyűl,
Kurjong, ujong kegyetlenül,
Hogy megkerült a fej hamar,
A melyért díjat ígért Magyar.
„No, Csík öcsém, szerencsefi! —
Kiált ez is az is neki —
Fordulj, siess, vágtsass vele,
Szedd érte a zsákot jól tele!“...
Meghallva e cselédi neszt,
Lőd fia rútnek érzi ezt.

Az ifju lantos hű szívét
Apja halála gyötri még.
Hogy hurkon akadt Kaczor, a gaz,
Fiúi gyászra nem vigasz.
A sors akarta, nem szive,
Meg kelle a gyilkost ölnie,
De mióta Gerle hírét vevé,
Ugy érzi: szent bú az övé;
Temetni megy, boszúlni nem,
S csitítva a rút zajt, szól szeliden:

„Az, hogy kiirtunk rossz ebet,
 Dicsőkké minket nem tehet;
 De az igaz, hogy Csík a bért
 Kérdemlé e rút fejért.
 Urunkhoz azt, Csík, ám vigyed —
 S gyerünk tovább mi többiek!...
 Nyugatnak indul vissza Csík,
 Vérpettyes utána a pusztasík;
 Keletnek indul Lőd fia
 S csapatja, tíz-húsz dalia.

Egy test fejetlen ott marad,
 Átfekve a most gyűlt vérsarat.
 Ha e testben a szív dobogna még,
 Ha nyakán a fej is forogna még,
 Ha a fejből szem ragyogna még,
 Ha Kaczor felülni tudna még:
 Látná egy óra múlva már,
 Mint nyüzsg nyugaton a szemhatár,
 Lovas hadával mint kavár
 Ércvillogásu port Magyar.

De a fejetlen tönk feje
 Nincs ott, a hol eddig volt helye.
 Karóra tűzve hozza e főt
 Csík a kemény had éle előtt.
 Mint fergeteg, mint forgatag,
 Olyan viharzó gyors a had.
 A véres tönkön vaspaták
 Ezre meg ezre tiprat át...
 Mire a síkra száll az est,
 Eltűnt a had — s nincs már a test.

XIII.

URDUNG VÉRE.

Ős templomában Túr király,
Mögötte Gerle s a Lőd-fi áll.
Túr súgva mondja: „itt pihen
S én itt is áldom — írigyen“ . . .
E szóban szíve búja van:
A nagy király boldogtalan.
Ott Gerle s Lantos tédre hull
S zokog sokáig szótlanul.
Túr alkonyán ez ifju pár
Frigye a végső fénysugár.

Künn átok, átok mindenütt,
Ide az áldás még besüt,
Nem láthatón, nem ablakon át
Deríti a holtak otthonát;
Nem tűz be fényköd-vonalat,
Hogy rezgjen az árnyas bolt alatt,
Csupán mint érzett sejtelem
Hat nyugtatón e bús helyen,
Melenget három hű szívet
S talán egy új nagy sirkövet.

Túr — s ha ezer gond gyötri őt —
 Szép tette mindig lel időt.
 Lantosnak, a mint megérkezők,
 Kezébe tette a lány kezét:
 „Szeresd, fiú, szeresd, imádd,
 Lőd úgy fog áldva nézni rád!
 Szép homlokán szent sebhelye
 Tanúm, hogy boldog lész vele.“
 És csöndben, kímélvén a gyászt,
 Megkötteté velük a nászt.

Az esküvőről jött ide
 Velük a templom mélyibe,
 Hogy Lőd sirjánál gyermeki
 Könnyét e pár hadd sírja ki,
 S a két szerelmes hű kebel
 Az ihletést itt nyerje el:
 Hős így lehet zord létcsatán,
 Így bölcs, szelíd a harcz után,
 Így élhet, halhat oly hiven,
 Mint a dicső, a ki itt pihen.

Végzett e frigygyel Túr király,
 Mi még reá vár, rút, sivár.
 Hét fia anyját, hitvesét,
 Mi szállhatá meg szép Mesét?
 Nőstény vad is, ha párja van,
 Párját ha bántod rád rohan —
 Mesétől nem várt ennyit ő,
 Csak azt: ne lenne pártütő;
 De az Hunorhoz pártol át,
 Gyűlölve férjét s Lőd porát.

Óh hitvesi hűség! . . . Óh szerelem!
 Tar bokrod átkot is terem? . . .
 Oly keserű a nagy király,
 Nem is tud rajta sírni már.
 Ne volna égi Ős fia,
 Meg kellene ebbe' halnia;
 Elbirja így, a mi rászakadt,
 Az átkot és az átkokat.
 Magasból néz ő s messzi lát,
 Birálja sorra hét fiát.

Hunor! . . . a hősök hőse ő,
 Csupa feszengő őserő,
 Elméje éles, mint vasa,
 A tett s a szó hatalmasa;
 Fenséges, büszke, parancsoló,
 Hadélre s trónra is való —
 De mégse'! . . . Ádáz, vad, kevély,
 Szívében titkos vész es éj,
 Lőd árnya rávet . . . Rettenet!
 Bízni Hunorban nem lehet.

Magyar! . . . nyugodtabb s biztosabb,
 Jobban dülőre visz sokat;
 Mikor merészen bátor is,
 Ügyel s eszén jár akkor is.
 De nagyralátva, mást lenéz,
 Örökké versengésre kész;
 Mert senki mást nem ismer el,
 Daczával daczra ingerel —
 S ha nagyra szítá így a bajt,
 Kemény bíról rajta hajt.

Som és Ugor! . . . Jó, hű szivek,
De fittyet hánynak a többinek.
Külön kis körben élnek ők.
A nagyban el nem férnek ők,
Kinek a kis rész nagy egész,
A nagy egészt kicsinyelni kész,
Mert a kicsinyben úgy ragyog,
Mint a kinél úr nincs nagyobb.
A nagy faj így darabokra vál —
S ez a nagyságnak kész halál.

Turk és Tatár!... Tűz-láng fiak,
Ország remeg, világ riad —
A merre hódít fegyverük,
Fajunk nagy híre jár velük.
De jaj, ez drága büszkeség!
Szövődnek rólunk rémmesék
S a rettegésből, úgy lehet,
Kikél az ádáz gyűlölet,
Hogy irtsa Ős egész faját,
Mint a világ nagy közbaját.

És végre Nap!... Kis furcsa Nap,
A mind közt legfurfangosabb,
A legmerészebb tervelő,
A legerősebb agyvelő —
Megvetve titkon bátyait,
Követte szíve vágyait,
Hajóra szállt és tova tűnt,
Itt hagyva faját, az erényt, a bűnt...
Elnyelte őt a végtelen —
S keleti végünk védtelen.

Minden turánok apja, Túr,
 A gondban elmerült nagyúr,
 Hét hős fiát így mérve meg,
 Nemes fajáért megremeg.
 Mért szállt le Ős uj, isteni
 Nagyvérü fajtát nemzeni,
 Ha már a másodnemzedék
 Kihívja önnön végzetét?
 Vagy már egy nemzedék után
 Ős vére meg van rontva tán?

Rég szunnyad Túrban e gondolat,
 De most felébredt s nem lohad.
 Kelletlen emlék, félretett,
 A melyet nem hitt, megvetett;
 Félfüllel ellesett csodás
 Babonaízü suddogás —
 Igen!... kezd újra élni az,
 Akkor hazúg volt, most igaz —
 Igaz, mert sok talányt megold:
 Mese az ördög lánya volt!

Mi benne női, a szép, a jó,
 Tőled való az Kincs anyó:
 A szende, édes anyai gond,
 Mely híven áldoz, tűr, lemond,
 Mely, míg a bölcső nem üres,
 Csomót a kákán nem keres.
 Mindaz, mi vonzó, nyugtató
 S hatást nem várva megható,
 Mi gyöngéd bájos gyöngeség —
 Diszíté egykor mind Mesét.

De már az élte hajnalán
 Szeszélyes volt ő s furcsa lány,
 Csakhogy előbb még báj az is,
 Mi megrögözve rossz, hamis:
 A hajszott férfias szerep,
 Mit férfi nőben nem szeret,
 A harczba-kotnyeleskedés,
 Sok hetykeség, siker kevés —
 Ma már világos Túr előtt:
 Csak ördög készlet erre nőt!

Kaland királyfi név alatt
 Urdung király is szép alak,
 S nem ritka a földi nő, a kit
 Mint Kincset, az ördög elvakít,
 S ártatlanúl, tudatlanúl
 A rossz ficsúr karjába hull...
 Így támad földi nemzedék,
 Melyben a poklok tüze ég.
 S a faj a vért, mely ördögi,
 Öröklő átkaúl nyögi.

Itt, végzetes véletlenül,
 Pokoli s égi vér vegyül!
 S az Ős-utódok hő eriben
 Urdung vad vére nem pihen.
 Amannak vére, az isteni vér,
 Dicső hatalmas fajt ígér,
 Egységben áldott szép nemeset,
 Világ urául érdemeset,
 De feltör Urgund vére is —
 És félre nagyság! félre dics!

Csodás erénynyel ékesek
 Kaján bűnökre képesek;
 Magasztos lendülés után
 A sárba' csúsznak el sután;
 Mint győztesek nagylelkűek,
 Kímélik ellenségüket,
 De mint testvérek irigyek,
 Hiába isznak vér-frigyet —
 Ha már dicsük az égis ér,
 Pokolba dönti az ördögi vér.

Nehéz gond mind e gondolat,
 Túr roskadoz a súly alatt,
 De rátör nem vigasztaló
 Új vészhirekkel a való —
 S Túr újra büszke és kemény,
 A dacz segít, ha nincs remény.
 Hunortól itt a gyorsfutár:
 Az ő földjén dül Turk s Tatár.
 „Mit? még Hunor tesz ily panaszt?
 Földjére siessen s védje azt!”

Új hírek: hozza már hadát
 Magyar a felső Lápon át;
 Som és Ugor már Aknahon
 Határit járja északon;
 A Naptól elhagyott Kelet
 Vad népei közt baljós jelek,
 Mert Lőd halála nem titok,
 S hogy baj van itt, azt érzik ott,
 S ha a testvérharcz itt nem csitúl,
 Betörnek irgalmatlanúl.

Parancsokat küld Túr király,
De érzi, hogy hiába már.
Parancs, hogy a testvér-hadak
Földjükre visszavonúljanak;
Parancs, hogy a királyi had
Eláll kaput, utat, hidat.
Nyíl a parancs, de érzi Túr:
Nem így pendült a régi húr.
Lesz, a mi lesz!... Ismét egyedül,
Túr újra a gondok mélyibe dül.

Már nagyhitén gondvéste rés,
Ott már kísért a kétkedés.
Tusáz vele: „hess, léha árny!
Enyém a kard, enyém a szárny.
Megtörni hat királyfiat
Enyém a hű királyi had!“...
De Túr kinéz, mert vad vihar
Ezer meg ezernyi hangja rival,
Künn zajlik a város, dobog az út:
„Éljen Magyar! Lődért boszút!“

S lát a király, — óh rettenet! —
Karó hegyén egy szörnyfejet.
Magasra tolva fel, e főt
Hordják Magyarnek serge előtt.
Mert itt van az! — a királyi had
Kaput nyitott e királyfinak;
Éljenzi, áldja — dobog az út...
„Vesszen Hunor! Lődért boszút!“
Túr látja, hallja s felhörög:
„Már itt az átok, mely örök.“

XIV.

TÚR ALKONYA.

A város végre csendesül,
A két had békén egyesül.
Hunort gyűlölvéen Túr hada,
Magyarhoz könnyen állt oda,
Mert Lőd halála gyötri még
Volt katonái hű szívét.
Azt is hiszik, mert híre jár,
Hogy így akarta a király;
Magyar kapóra jött neki,
Most végre Hunort megtörheti.

Magyar letérdel apja előtt,
Az szomorúan kelti fel őt:
„Fiam ez hódolat jele,
De már vesződnöd kár vele.
Te vetted tőlem el hadam',
Nem érzem uradnak már magam'.“
„Értsd meg apám! — Magyar kiált —
Én védeni jöttem a királyt!...“
Felel apja: „ne űzz gúnyt énvelem,
A kit te védesz — védtelen.“

Arczát kezébe rejti Túr,
Nem szól Magyar, de elpirúl.
A nagy királyért lelke fáj,
De a hadak útján nincs megállj.
Hunorral félbe' még ügye,
Kell, hogy dülőre most vigye.
Most nyerte meg apja sergeit,
Som és Ugor neki most segít...
Bús apja kezére csókot ad,
Kimegy — s az útján megy tovább.

Amint le a nyüzsgő térre ér,
Jön éppen a sátras szép szekér,
Mely a hosszú úton a had mögött
Dísz-őrizet közt döcögött.
Ott rázza már fehér kezét
Iné, ki fiával érkezék.
Magyar felett az ég derül,
Van csók, ölelés a szekér körül.
Karján kicsi sarja, siet Iné,
Hogy Túr királyt üdvözléné.

Magyar, keresve Lőd fiát,
Hogy az is békítse a királyt,
Most hallja csak, hogy az új frigyét
Az erdei házba rejti még,
Hol Gerle Lőd védelmiben
Dicsőül vérezett és hiven.
Nem volt még ifju pár, a ki
Az üdvét így csatázta ki —
S kívánja Lantost bár, Magyar
Szerelmes uj párt nem zavar.

Most jelzik éles kürtjelek:
 Som és Ugor közelgenek.
 Magyar a városon kívül
 Fő hívei közt nyeregben ül.
 A messzeségből érkezők
 Rendben lépék el a sík mezőt,
 De már nem a régi nép ezek,
 Ruhájuk dúsan prémezett
 S a nem nyírt, porbehavazta lovak
 Már szinte bundát hordanak.

A két csapatból egy sereg
 Nem nagy s nem is éppen egy veret.
 Soméi a szürkébb zárt sorok,
 Az mind parancsra áll, forog;
 Ugoréi lazább kötésűek,
 Sok színű a dolmány, ék, süveg;
 Míg gyorsan eltelepszenek,
 Magyarnak mégis tetszenek,
 Ki mint nagy észak hőseit
 Köszönti kettős öccseit.

Magyar szavára a nép rivalg,
 Csap örült, lelkes hangvihart;
 De észak nem kurjant nagyot,
 Ott már a hang is megfagyott.
 A két iker nyugodt komoly,
 A báty kebelére nem omol.
 Som szól: „siettünk délre mi
 Király apánkat védeni.
 Neki ajánljuk fegyverünk —
 Bátyánk vezess, Ugor gyerünk!”

Hűs szél fuval észak felül,
 Magyarnek szíve is lehül.
 De nem tehet mást — hármason
 Vonulnak át a városon;
 Éljenzi őket a tömeg,
 Az északi két öccs jéghideg.
 A palotát így érik el,
 A királyhoz megy be a két iker,
 Magyar lehülve künn marad,
 De hülve is ércz az ércz-akarat.

Siet hadához, a mikor
 A lépcsőn eltűnt Som s Ugor.
 Apjához e kettő most belép —
 S már Túr nem az, ki volt előbb;
 Mosolygva ül s ott hempereg
 Előtte egy édes kis gyerek;
 Ép, szép fiucska, már gagyog,
 Tündéri szemében a lelke ragyog —
 És rajta s az anyján, boldog Inén,
 Játszódva sugárzik az égi fény.

Ezt nézi Túr s fel sem tekint
 Ki jött, ki nem — csak csendet int.
 Zord sejtelem és zord való,
 Hess!... itt van, itt a vigasztaló.
 E kis fiu az, csak ez itt egyedül,
 Kiben Ősnek s Lődnek vére vegyül;
 Az égi dicső s a földi derék:
 Mily ördögöt irtó vérkeverék!
 Mind, mind e magból kél ki majd
 A hős, ki megőrzi az ősi fajt!

Tán ez mosolygott mint remény,
A gyermek-néző Túr szemén,
Míg végre azt két ifja felé,
Ocsúdva lassan felemelé.
Majd, mint kit a féltés meglepett,
Szívére zárta a gyermeket,
Aztán Inének adta át:
„Lőd lánya, őrizd Ős fáját!”
Magasra tartva a kis fiut,
Iné rajongva, ujongva kifut.

Kilesve végig a két iker ezt,
Egymásra nagy szemet mereszt.
Azt mondja néma tekintetük,
Hogy sok nem tetszik itt nekik.
Leverniök mit ér Hunort,
Ha itt Magyar ül diadalmi tort?
Ha Túr így imádja e kis fiut,
Az ő fiaiknak majd mi jut?
S mért lenne Lődnek lánya, Iné,
Nagyobb jogú, mint bárkié?...

Som szólni erről kezdene,
De szivükben olvas Túr szeme
S ő kezdi el: „mért jöttetek?
Ki hívott hadra bennetek?
Hunor s Magyar testvér-dühét
Mivégre kell tetézni még?
Elég keserves énnekem,
Ha őrvöng két vad gyermekem,
Két áldott isteni ősi vér,
Kit ördögi átok-árny kísér.

De ti, szőke fiak, hű kékszeműek,
 Nektek a testvérharcz minek?
 Vagy bennetek is forr, lázadoz
 Fajunk vesztére már a rossz?
 Nyugodt szivekben is lakik
 Ördög, ki elmét elvakít?
 S nem sejtitek azt, mit lát, a ki lát:
 Mint feni kését ránk a világ?...
 Így, itthon bármint dől el a per,
 Az átok minket elseper.“

„Ugorral én — Som így felel —
 Király, csak érted jöttem el.
 A te helyedre tör Hunor,
 Magyarban ádáz bosszu forr;
 S a mit Hunor s a mit Magyar —
 Turk és Tatár se' mást akar.“
 Folytatja Ugor és szól kereken:
 „Én biz' e négyet nem szeretem,
 S nem lesz soha más én rajtam úr,
 Csak mindnyájunknak apja, Túr!“

A szót megint átkapja Som
 S Ugor helyesli hangoson:
 „Óh nagy király, ím láthatod,
 Mi szentnek tartjuk bánatod',
 Mi testvérharczba nem fogunk,
 De kérjük ismerd el jogunk':
 A ránk esett két tartományt
 Add ki szabad ország gyanánt,
 S hogy ott mi legyünk, a mi itt te vagy,
 Nekünk királyi rangot adj!“

Rég sejti e vágyat a király,
 Kimondva mégis hallani fáj.
 Hanem mit érne gáncs, harag!
 Az átok itt van s itt marad.
 Nemet csak néma jellel int,
 Mint a ki pillét ellegyint,
 De mert dacz ég a fiak szemén,
 Ismétli szóval is: „nem én!”
 „Miért nem? — kérdi a két iker —
 Hogy ellenedre érvük el?”...

„Igen! — Túr hangja most kemény —
 Elértek már könnyedén.
 De királyi hadam ha volna még,
 Én karddal is ellentmondanék.
 Egység az áldás, az erő,
 A csodatevő, a nagyra törő;
 Züllés az átok, a kaján
 Ördögi átok Ős fáján —
 Egy nagy királyt se tűrjeteK,
 Dirib-darabra zülljeteK!”...

Riadtan az éles hang miatt,
 Kisietnek a királyfiak.
 Dohognak: „gyöngül a vén király,
 Öregtül újat kérni kár;
 Tán Lőd halála törte meg,
 S nincs gondja más, csak a kis gyerek.
 Hunorhoz át nem állhatunk,
 De Magyarral okos szót válthatunk.
 Királyokúl ha elismer ő:
 Nekünk elég, neki több erő.”

Magyart csikósai közt lelik,
 Kik méneiket már nyergelik.
 Mily enyhe szél észak felül!
 A báty s a két öccs felmelegül.
 S ki nem vesz kétes harcz előtt
 Akármí áron új erőt?...
 Két új ország — az alku kész,
 Két új király a két vitéz —
 S holnap korán a többi sereg,
 Somé s Ugoré is, útnak ered.

De már ma indul, lopva csak,
 Tíz-húsz lovasnyi sok csapat,
 Mint hírhozók, mint kémlelők
 Zsibongni majd a had éle előtt.
 Zsongnak az éjben halk szavak,
 A főhadak még alszanak.
 Az álomtenger mélyiben
 Temérdek nagy hal még pihen,
 Míg éberen nyüzsg apraja,
 Mint néma titkok gyors raja.

De a mint az égen megjelen
 Az első hajnal-sejtelem,
 Mely riadó!... Mily hangosok
 A harsány harczy rézkakasok!
 Lombár tülök is bődül el —
 Ez még az erdei ősi jel,
 S Túr kebliben, ki fenviraszt,
 Beh sok emléket felriaszt!
 Dicső mult, rombadőlt remény...
 „Mi voltam én!... S mi lettem én!”

Minden Turánok apja Túr,
A földön az első ős nagyúr,
Ki ha csak egy szót elvetett,
Termett belőle büszke tett —
A büszke tettből lett csodás,
Öröknek látszó alkotás —
Ki ha parancsolt, megtevék,
Kinek tilalmát rettegék —
Most az a Túr, az a nagy király
Jótehetetlen senki már.

Már hadja sincs, hogy küzdene
S künn egyre zeng a kürtzene.
Más dallamot sikong a jel,
Ha más meg más had indul el.
Túr ismeri minden had jelét:
Magyar vonúl ki legelébb.
„A második jel!” — Túr riad —
„Most indul a *volt* királyi had.”
Fujják a Somét... fujják Ugorét...
S keleten kipiroslik a bíboros ég.

Túr ablakához támo­lyog:
Az égen felhő-táborok.
Még ívezetén nincs ott a nap,
De felle­ges alja mind pirosabb.
A felhők összegomoly­ganak
És lesz belőlük két alak:
Egy óriás, szép, hófehér,
Feje a tiszta égbe ér,
S egy csúnya sötét szörny, mely komoran
Orvul a szép tüneményre rohan.

Kezdődik hosszú viaskodás:
Átfogja a szörnyet az óriás:
Széttépi, ledobja, rátipor,
De az megujra összeforr,
S mint fekete kígyó siklik el...
A győztesé csak félsiker —
Mert tudja Túr: ha alkonyúl
Az átok ujra felnyomúl...
Most kél a nap, az égi fény,
De alkonyi árny ül Túr szivén.

XV.

L Á T O M Á N Y.

Túr isteni Ősnek egyfia,
 Jövőbe is kell látnia.
 Most a jelenre fátyolúl
 Nagy sűrű bánat árnya hull,
 De szent haraggal áthatott
 Lelkének nyílnak távlatok.
 Már messze évezrekbe lát
 S még látja mindig Ősfaját —
 S talán vigasz, talán panasz,
 Hogy íme, halhatatlan az.

Bősz testvérharczban népgomoly
 Rongyokra tépve szétbomol.
 „Egyért a hét, hétért az egy,”
 É bölcs nagy eskü füstbe megy.
 Vontatva, verten, vérezőn
 Vonúlnak más és más mezőn,
 Ködben, homályban mindenik,
 Egymást s a multat feledik.
 Vak éj ül mind a hét nyomán —
 Reménytelen a látomány.

De ím!... az éjben itt, amott
 Lát Túr egy-egy szép csillagot
 És itt is, ott is, mintha már
 Derülne a nagy szemhatár.
 Felkél a nap s óh mily csoda!
 Mire sugárzik? — nézz oda!
 Tánczos paripákon büszke sereg
 Itt is, amott is útnak ered,
 Szép fegyvereken szikrázik a fény...
 Mind Ős faja ez! mind ősi erény!

Egy rész nyugatnak hömpölyög...
 Nézd, nézd hova vágtat a hún kölyök!
 Reszket előtte a messze világ...
 Nézd a királyi nagy daliát!
 De ah!... megtorpan a roham,
 Gyászt sir a kürtszó búskomoran.
 Nincs nagy király!... Testvér-fiak
 Irigy kezén, hol a hősi had?...
 Túr ujra vak éjbe révedez:
 Az átok!... Urdung vére ez.

Az éj sem örök, uj nap ragyog:
 Kik e fénybe vonulók? — A magyarok!
 Mily ékes, úri, ősi faj!
 Ha kell okos, ha kell szilaj;
 Hódítani száll nyugatra át,
 De nem világot, új hazát.
 A régiből kitúrta már
 Két vad vitéz faj — turk s tatár.
 Közös áldott-átkos véreik
 Már egymást meg sem ismerik.

Fáj Túrnak ez, de ím, derül:
Nincs felleg már a kép körül.
Az ősi nép nyugat felé
Uj szép hazáját meglelé,
S a hol a hún nép gyors halált,
A magyar uj éltet talált.
Ős vére pezsg a fajban ott,
Tervez, tesz, alkot sok nagyot.
Az ördögi vér csak vár, leselg,
Kajánul kontat s szövi a cselt.

Mert míg az ország boldogan
Ugy érzi, hogy jó dolga van,
A rontó észrevétlenül
Búvik az áldott fény elül;
De a balsors első rossz jelét
Megérzi bárkinél elébb
S gaz kárörömmel lázadoz:
Legyen ha egy volt, száz a rossz!
S buzog, ha kétes a jók ügye,
Hogy a romlást teljessé tegye.

Mily ország!... Égi kert ez itt,
De idegen fajták környezik:
Az égtől ihletetlenek,
Kiket pokol sem ejte meg;
Gyalog-gyors földi dolgosok,
Jók, rosszak, kapzsi szorgosok,
Erényük, bűnük mind csupa más,
Nem lendület s lecsappanás —
S az ősi faj, testvértelen,
Szemet szuró e szép helyen.

Riasztja Túrt uj látomány:
 Éj gyűl megint a nap nyomán.
 De a vak éjből is kivál
 Megújra egy-egy fénykirály.
 Az első Túrnak ismerős,
 Él abban újra az isteni Ős
 S egy hős királyban Túr maga,
 Mint földi tusázók csillaga...
 S él!... él az ős-faj a harcztereken —
 „Megfogyva bár, de törve nem.“

És más időkben s más helyen
 Még mennyi holt él s megjelen!
 Mint hívek leghivebbje, Lőd
 Nem egyszer áll a trón előtt;
 Ha félre áll is, meg nem ing —
 S beh sokszor áldozat megint!
 Mert mindig támad uj Kaczor,
 Ki mindig gyűlöl és daczol,
 Lel mindig az ármány gaz fület,
 S ha tele súgta: nincs becsület!

De, irtja bár ezernyi baj,
 Néppé növekszik az ősi faj.
 És egyre vérzik bár, a nép
 A nemzetek sorába lép.
 S ah! ekkor, melyet rég feledt,
 Viharzik testvér-napkelet —
 Iszonyodik Túr — s mint az ár
 Hömpölyg ide is be a vad tatár,
 S mire a véres ár lefoly,
 Az ősi nemzet nincs sehol.

A látó nem birná e kint,
De ím, a nemzet van megint.
Barlangok odvas rejtekén
Sötétet oszlat gyöngé fény;
A lápok sásai hajlanak,
Kibukkan egyre több alak;
Az élet éled, nyüzsg a tér,
A hű király is visszatér,
Sürög az ember-hangyaboly —
A nemzet él, a munka foly.

Túr megvigasztalódva lát,
Míg jobb jövőbe néz tovább,
Két nagy királyt, egy hős vezért,
Kiket a hű, nagy nemzet ért.
De itt-ott — átkos megszokás! —
Megint foly álnok suttogás.
Mert új vihart gyűjt napkelet
S azt erre hozzák vad szelek,
Pezsg újra a rontó ördögi vér:
A nagy baj nagy sikert ígér!

Nagy bajjal a bűn itt szörnyen iker:
Jön a török, — mily szép siker!
Megint egy ősi fajrokon
Ül tort a magyar testhalmokon.
Az ősi nemzet újra nincs,
A népen kettős rabbilincs —
S ha már le is ráz egy vasat,
A másik az még kínosabb;
Még azt sok isteni-vérbeli
Nagy hős hiába tördeli.

A hősök hullnak, zülленek,
Szél űzi a hervadt bús levelet.
De, ha műl a t l, lesz űj levél:
Dermedt a nép, de mégis  l.
Hallga! mi hang ez?... itt valahol
L d fia Lantos űjra dalol,
 bred a vágy s a képzelet:
Volt már a nemzet s m g lehet —
„Nem volt, de lesz!” lángelme csodás
J shangja ez — feltámadás!

S van nemzet űjra, de m g a rab
Rozsdás bilincse rajt maradt;
Nagy munka közt, idő után,
Mag tul is lehullna t n,
De a büszke faj haragja ezt
Nem t ri már, h s harczba kezd,
Bukik — leny gzi tetszhalál,
De bölcse sug l r  — talpra áll
S indúl, a mint Uk rendel ,
A nagy, dicső jobb kor felé.

Nem b lcznek a bölcs űt nehéz —
Hamar meg nja sok merész.
A sz jas pártok r t, sivár
D h nek nem szent semmi már...
De  m, egy férfi l p el ,
Nagy elme, nagy erkölcs és nagy erő,
T r  s L d sok vonása rajt',
Megfojtja ez a czéda zajt...
T r enyhül: „ily h  ihletett
Méltó vezetni nemzetet!...”

Jövőbe látó Túr szivét
 Nagy új remény hevíti még,
 Mikor már minden szétomol
 S kavarg mint éjsötét gomoly.
 Az ég dörög-e? A pokol röhög-e?
 Az emberiség jajgat s hörög-e?
 Még soha ily vad harczi zavar!
 Zeng isteni hangon: „előre magyar!”
 Ezt lerikoltja az ördögi vér:
 „Nincs haza, nemzet! csak napi bér!...”

Utálat! Szégyen! Borzalom!
 A látomány: egy csonka rom.
 A nemzet hőse rárogyott,
 Az isteni Ős-vér megfogyott,
 Az ördögi vér lett rajta úr —
 Kétségbeesve látja Túr.
 Keletre nézzen vigaszért? —
 Török s tatár dics véget ért.
 Ugor fájára? — E szegény
 Halódik észak zord jegén.

De mégis, látó lelkivel
 Lát egy kis uj fényt... néz... figyel.
 Nagy messze durva járom alul
 A Somtul eredt faj, ím, szabadul.
 Ez gránit szirtre épített
 Rég új hazát és új hitet;
 Nem nagy, de hű faj, megszokott
 Túrve lerázni zsarnokot,
 S ha az ördögi vér ott vakmerő,
 Kiontja az isteni őserő.

S még egy, utolsó látomány —
 Túr ámul nem várt nagy csodán:
 Ott, szélső napkelet felé,
 Hol Napot a távol elnyelé,
 Aranysugáros már a hab,
 Kikél belőle a sárga nap,
 Káprázatos nagy fényt vető,
 Szinte világot fenyegető...
 De Urdung vészes fénye-e?
 Vagy az ősi faj reménye-e?

Minden turánok apja Túr
 Lelkére fáradt köd borúl.
 Jövendők árnya s fénye mind
 E tompa ködbe vész megint;
 Csak a zord jelen ül szívéen, agyán,
 Körüle néma csend, magány...
 Elmult a nap, bealkonyúl,
 Nyugat már vérpirosra gyúl.
 Túr ablakához támolyog,
 Az égen felhőtáborok.

A felhők összegomolyganak
 S ott küzd megint a két alak.
 A fényes fellegóriás
 S a fellegrém közt foly vivás.
 Hanyatlik a szép hófehér,
 Palástszegélyén piros a vér;
 A fekete szörny fölébe nőtt
 S elfödi vaksötétet őt —
 Túr nagy szívét kín járja át,
 Mert Urdung rontja Ős fáját.

XVI.

TÚR HALÁLA.

Ne volna drága nedv a vér,
Mely sárba ontva mitsem ér;
Ne volna kár, ha rút madár
Víjogva emberhúsra jár;
Ne volna bú, hogy mind a holt
Egy haza, egy faj hős fia volt:
Ujonganának az égiek,
Mert ők se' láttak még ilyet,
Ily szép csatát, mint mely vadúl
Túr hat fia közt hat napja dúl.

Robogó paripák, lobogó daliák,
Csupa láng, csupa szín, csupa hang a világ.
Mily szörnyü széltől kergetett,
Kigyúladt erdő-rengeteg!
Épp nyílt a virága, ujúlt levele,
A menny köve akkor sujta bele;
Orkán kicsavarta s úgy űzi szét,
Hogy bős rohamokban emészsze diszét,
Majd összesodorja a szerteszakadt,
Egymást gyönyörűen ölő hadakat.

Látja az Ég: ez a nép szilaj
S mégsem lehet csak földi faj;
Erében más is, több is ég,
Nem pusztá lomha földiség.
Hisz' lám, mihelyt nyeregbe ül,
Még gyors lova is átszellemül,
Kantár se', szó se' kell neki,
Gazdája vére kergeti...
E fajnak, mely vesztébe rohan,
Isteni vére s — ördöge van!

Magyar előtt Hunorra már
Reátört délről Turk s Tatár,
De mert Magyarra még irigyebb,
Hamar Hunorral köt frigyet.
Kelet felül, de messzi még,
Elevenül a sík vidék,
Zúgó vihar felhőt kavar,
Huj! Huj! riong, — ott jön Magyar!
Hajrá!... Hunor elébe vág,
Ragadva, röpítve remek hadát.

A felhőt gyorsan éri el,
Átfúrja kardja élivel,
De már az akkor ott üres,
Nincs benne már a kit keres,
Már délen oldalg a vihar,
Huj! Huj! riong — ott jön Magyar!
Dühöng Hunor e kis cselen:
„En ezt, öcsém, rég ismerem!...“
De késő már a gondolat,
Fordítani kell a hadat, lovat.

Hunor menekszik, ám Magyar
A futó had oldalába mar,
S ah, mint kitépett húsdarab
El mennyi vérvő hún marad!
Kurjog a „huj! huj!“ robog a föld,
De hallga! uj vihar üvölt.
Ott van Magyar nyomába' már
Nyílzáporával Turk s Tatár —
Igy lesz a két sereg között
Az üldöző is üldözött.

Sok messze lőtt nyíl röptiben
Nem méri jól ki, le hol pihen;
Ha czélt Magyarében nem talált,
Hunor hadába visz halált.
Sebaj! — ugy érzi Turk s Tatár:
Haszon, ha itt, ha ott a kár.
Hadával e közben ott terem
Som és Ugor is a harczteren
S a nyilazó hadra úgy nyilaz,
Hogy böszül visszafordul az.

Som balra, Ugor meg jobbra kitér —
S ujra telibb a harczitér,
Mert, hol a két had rést nyitott
A királyi had már látszik ott.
Rendes, kemény had, zárt sorok,
Remeg a föld, hol átrobog.
Turknak, Tatárnak van eszük,
Fel most a harczot nem veszik,
Eltűnnek arra, hol az est
Már mindent vérpirosra fest.

Hunor is lerázta már Magyar,
 Az arra, ez meg erre tart.
 Sebzett oroszlán mindenik,
 Nyalják sebük', foguk' fenik.
 Beforr a seb, nem tört ki fog!
 Ma nem ment — holnap menni fog!
 Eléri mind a táborát,
 Testvér valamennyi, de nem barát.
 Megállt a harcz, feljött a hold —
 Liheg az élő, hallgat a holt.

Ez volt az első harczi nap,
 A többi öt se' volt vigabb.
 Mindenki mindig támadott,
 Tett enfajában kárt nagyot,
 S mind oly gyönyörűen tette ezt,
 Mint a ki nyer, s nem mint a ki vesz.
 Ha egyesítnék mind az erőt,
 A világot verhetnék le ők!...
 De hiába fényes e küzdelem —
 Ki győzhet győzhetetlenen?

Hunor, Magyar s két pár iker,
 Mindre mosolygott már siker;
 A királyi hadnak érczfalát
 Még egy roham se' törte át;
 Mégis, hatodnap estején
 Mind ott lihegett a régi helyén.
 A változás csak annyi volt,
 Hogy hallgatott ezernyi holt
 S a vérpocsolyás dúlt harczi teret
 Ellepte az éhes varjusereg.

Magyarnál aznap éjjelen
Hunor követje megjelen;
Rovást hoz: „Kettőnk dolga miatt
Hiába halnak a hadfiak.
Kár annyi vérért! itt vagyunk,
Nem dönthet itt más, mint magunk.
Páros vivásra jöjj velem,
Ölj meg ha tudsz és vedd fejem’
Ha nem tudsz, a te föld enyém —
Állj ki, ha vagy olyan legény!”

Magyar felel rá és komolyan
Ismétli a gúnyt: „Vagyok én olyan!...
Pihenjenek a hős hadak,
Szállj síkra velem ma egymagad;
Én reggel ott rád nyargalok
S ha meg nem öllek, meghalok.
Ne legyen ott más, mint magunk,
Öcséink, s néhány hadnagyunk.” —
Megkapva öccse válaszát,
Hunor hajnalba’ síkra szállt.

Magyarnak csöndes álma volt,
De ő is időben ellovagolt.
Több hadnagy, az öccsök, senki más,
Künn várta, mint lesz a vivás.
S egymásra rohant a két dalia,
Túr két haragos testvérfia —
Ám ekkor ijesztő hang rival ott:
„Túr városa ég, a király halott!
Megállj Hunor!... Magyar, megállj!
Elesett hősül Túr király!”...

Hunor s Magyar lesujtva áll,
 Dermedt, halovány, mint a halál;
 Öccseik és a hadnagyok
 Erében a vér is megfagyott.
 Mintha zokogna, dübörg a mező,
 Vágtatva közelg az érkező;
 Habos lovának ereje fogy,
 Tajtéka véres, összerogy;
 A dúlt lovas élő jaj-panasz,
 Túr hű palotása, Atval az.

Elsírja sorra mint esett:
 „Már vad kelet ránk rég lesett,
 Mert annak ott is híre ment,
 Ha itt bomolt a régi rend.
 S a mióta Nap elbujdosott
 S Lődöt megölték gyilkosok,
 Csak e testvérháboru kelle még,
 Rovásunk ezzel megtelék:
 Királyunk had nélkül maradt —
 S betört a szörnyű áradat.

„Mely nagy keletet, mint tartományt
 Fékezte őrseregünk gyanánt,
 A kis had a lázadt ördögök
 Nagy sokaságán megtörött.
 Leölték rútul a javát,
 A többi fut árkon-bokron át,
 Nyomukban elöntik a sík mezőt
 A gyáva kegyetlen üldözők —
 S ha nincs a ki ott fegyverre kel,
 Túr városáig érnek el.

„De a nagy király, a bús, idős,
A vészben, íme, a régi hős.
Az égi kardot felövezé,
Úgy ment a rémült nép közé:
„Az asszonyok ne sírjanak,
Fegyverre mind a férfiak!
Akármilyen jó ma fegyverül,
Ha jó a kéz, a melybe kerül;
Pótol a réz s a bot is vasat,
Csak üssön a férfi hatalmasat!”

„S imé, mely gyáván sírt elébb,
Hős lesz e szóra a büszke nép.
Gyűl rendbe férfi, agg, gyerek,
Kezükben akármi fegyverek.
A király fehér szent ménen ül,
Tündér-fehér félistenül.
Mögötte szegényes kis sereg —
Ezt látva a könnyem is megeredt,
De hadára szemét ha ő veti,
Azt is dicsővé ihleti.

„Útközben — ez szerencse még —
Derék segítő érkezék:
Megtudva az erdőn Lődfi a vészt,
Vágtatva hoz száz jó vitézt
S oly hű szívet, mint apja Lőd
Hozott urának rég ezelőtt;
A királylyal mindig Lődfi járt,
Csapatja őrzé a királyt —
Aztán a keletről jött gazok
Hadjával a had találkozott.

„Az első rajta-rajta riad,
 Ő zengi ezt a királyi agg,
 S repül, röögöt sem ér lova,
 Kápráztató fehér csoda!
 Az égi kard, mint égi tűz,
 Keleti csürrhét messzi űz.
 De úgy ragadja a hősi harag,
 Hogy Lődfi s a többi is elmarad;
 Bár pereg a sarkantyúkon a vér,
 Nagy Túr nyomába egy sem ér.

„Csodálva s féltve a királyt,
 Utána mennyi hang kiált!
 Hiába!... fel-feltündököl,
 Mind távolabb dül, öldököl.
 Hol égi kardja villan elő,
 Ott vív egyedül ezerekkel ő.
 Jaj! végre a szemhatár alatt
 Kihúny a végső villanat...
 Mire Lődfi s a száz eléri, már
 Vérében a hős, a fehér király!

„Hét nyíl furódott keblibe,
 Mind éppen ott, hol vert szive.
 Melyet reábizott az Ég,
 A kardot a holt hős fogta még;
 Szent ménje, mert az is kimult,
 Holtában is hozzá simult;
 Sok ellenség, a kit levert,
 A téren szerteszét hevert,
 A többi gyáván megfutott —
 S mi a győzőt sírva sirattuk ott.

„A téren hagyva félseregünk’,
 A hős tetemével útra kelünk,
 Hogy városába zokogva vigyük,
 Ott Őshöz, Indához tegyük.
 De mikor meglátjuk a rónaság
 Tulsó felén Túr városát —
 Felhő-e, por-e? — nem! — füstgomoly,
 Mely ott kel, ott gyűl, ott omol —
 S egyszerre piros a haragos ég,
 Kicsapnak a lángok, a város ég!

„Óh, nem várt újabb rettenet!...
 Vágtatni a holttal nem lehet,
 Hanem mi, néhányadmagunk
 Rémulten előre vágtatunk.
 Nem érünk még a városig,
 Robognak onnan már kocsik;
 Azokon sok nő, agg, gyerek,
 Mind kesereg, jajgat, sír remeg —
 S mi halljuk, mért menekül e nép:
 A városon úr a csőcselék!

„A csőcselék, mely mindenütt
 Gonosz, ha bármi baj beüt,
 Mely minden alkalmat kiles
 És mindig az ellennel frigyos;
 A mely csak ott nem vakmerő,
 Hol féken tartja a nyers erő —
 A csőcselék, nem látva itt
 Már sem a királyt, sem bátrait,
 Csinál magának jó napot:
 Gyujt, rabol, öl, törvényt tapod.

„Mily szégyen és gyalázat ez!
De Túr fiait felrázza ez;
Ezért vágtattam én ide,
Én, Atval, apátok vén hive.
Belőlem szól a holt király:
Két tűz köze az, hol Lődfi áll;
Míg oltja a várost, úgy lehet,
Uj harczi lángra gyúl kelet...
Anyátok és más kedvesek
Gyötrelme sikoltja: siessetek!”

Ezt Atval úgy süvölti már
Mint nyíltalálta vészmadár.
Csönd hirtelen, csak szótlanúl
Kap vén szívéhez s porba hull.
Túr hat fia mind a kínpokol
Tüzeben őrzöng s fuldokol;
Egy bennük végre a jó s a rossz,
Mind egy boszuszomjban sorvadoz,
Melyet nem olt egyéb nedű,
Csak isteni tett és ördögi düh.

Túr szíveszakadt vén híve felett,
Feledve a testvér-gyűlöletet,
Testvér-kezet fog mind a hat,
Gyorsan riad fel mind a had,
S mint nagy, hatalmas, egy sereg
Dicső boszúra dicsően ered.
Robogó paripák, lobogó daliák,
Csupa láng, csupa szín, csupa hang a világ —
S ujongtak fenn az égiek,
Mert ők se' láttak még ilyet.

XVII.

V É G Z E T.

„Siessetek!“ — ez az egy ige
 Most ezrek szívét zengi be.
 Szilaj szélvészről tova ragadt,
 Villámmal terhes fölleg a had.
 A hol a várost látni már,
 Melyet rakott nagy Túr király,
 A másult képre riadva néz
 Túr hat fia és a sok vitéz:
 Tetőtlen házak, füst, korom,
 Csupasz falon megdőlt orom.

De egy-egy tornyon jó jelek,
 Királyi zászlók lengenek.
 Benn már nem úr a csőcselék,
 Két tűz közül már egy nem ég.
 A másik azonban, ott kívül,
 Megint kigyúladt s el nem ül.
 Mit Atval érzett, ím bevál:
 Még kishadu Lődfi ellenáll,
 Hanem a csürhe egyre nő
 S hátrálva fogy a csekély erő.

Siessetek Túr hős fiai!...
 Már ezt se kell itt mondani;
 Egy pillanat, egy gondolat,
 Egy szívvel száguld mind a hat;
 Utánuk ezer meg ezer dalia,
 Ki mind lehetne Túr fia.
 Tekintetük mily isteni!
 Nem tudja szó ezt festeni —
 De gyorsaságuk az ördögé,
 Huj! huj!... kanyarulnak a csürhe mögé.

Aztán arat a szent harag,
 Ép szál e tallón nem marad.
 A „vagyok olyan“ itt van helyén,
 Nagy rendet vág itt sok legény.
 Nem egy Túr tombol itt, de hat,
 S még sok ezer főnyi Túr-szivü had.
 Körül kerítve vad kelet,
 Kitörni élve nem lehet —
 S mire elcsitúl a harczmező,
 Mert nincs futó, nincs üldöző.

Hol a bőszen ellenség mind halott,
 Komor, de teljes a diadal ott.
 Túr hat fia egyszer győze így:
 Mikor egyikük sem volt irigy.
 Mikor egy keserves gyász miatt
 Versenyre nem kelt mind a hat;
 Mikor abbul a mi fáj, a mi bánt,
 Külön részt egyik sem kívánt;
 Mikor csak abban lelt vigaszt,
 Hogy a többi szintén érzi azt.

Nagy búa-bajában most legalább
Egy volt, erős volt a család.
Aztán se' nyílt gyors alkalom
Koczódni a roppant diadalon;
Mert Lődfi búsan elébük állt,
Jelentve új gyászt, kint, halált,
Mit tudniok kell, még mielőtt
Túr városába lépnek ők.
Kezdé hol Atval végezé,
Mint tört be az első tűz közé!

„A város égő máglya volt;
A csőcselék dúlt, ölt, rabolt,
Ki a vészben bátor tettere kélt,
A nagy királyné — már nem élt“ ...
Hat szív e szóra ott eláll,
Hat orcza halvány mint a halál,
S mint sziklaodúból gyors zuhatag,
Hunor szeméből a könny szakad;
A többi öt is küzd könnyeivel,
Míg Lődfi e gyászt beszéli el:

„Már a királyi nőt elébb
Sértegeté a csőcselék;
Tömegbe gyűlt palotája előtt
És hetykén éljenezte őt,
Míg Túr királyra átkozott
Gúnyt, szitkot bőgve kiáltozott.
E zajban egy odaérkezett
Vén, szörnyfülű kancsi vezérkedett;
Közhit szerint a rút, csodás
Tupri, az aknai volt kovács.

„Ez balga hit, mert Tupri holt,
De akárki volt, nagy gazfi volt,
Mert ő járt mindenütt elül
A csőcselék vezéreül.
A nagy királyné látva ezt,
Kardot kerít, nyilat, tegezt,
Felfegyverezve így magát,
Kitárja terme ablakát
S onnan sikolt, hogy zeng a lég:
„Takarodj el hitvány csőcselék!”

„Egyszerre csönd... de a szörny, az agg
A királyi nőre felkaczag
S orczátlan gúnynyal így kiált:
„Minket szeress, ne Túr királyt!”
A királyné könnyü fehér keze
A rémmel gyorsan végeze:
Kapta az íjját, vére forrt,
Szíven találta a vén bitort
És többi nyilát a tömeg közé
Biztos halálként küldözé.

„Már tegze üres volt... már falánk
Dühvel csaponga szét a láng;
Mit a téren a bösz tömeg rakott,
A tűz elérte az ablakot.
Már akkor alatt, a zárt kapunál,
A hős királyné karddal áll. —
A kaput betörte a csőcselék,
A királyné ott is küzde még...
Aztán megölték... s holt tetemét
Örülten ujongva tűzbe veték.

„Sok jót elért e sors, mire
Hozzánk jutott a vész hire;
De a mint a városban valánk,
Nekünk szolgált a tűz, a láng.
Mert abban egyenlően ég
A hű, derék s a csőcselék.
Boszús csapatom kit megfogott,
Mind sírt, vaczogott, de mind lobogott...
Másnap a város tiszta volt —
S bevonult Túr király, a holt.

„Tisztelve az ő uj otthonát,
Kímélte a tűz Ős templomát.
Sirva tevők ravatalra ott,
Ott várja sírját a halott.
Ott őrzik a táltosok, de mi
Rohantunk újra küzdeni...
S mi küzdünk — ám ti győztetek!
Megfogyva állunk köztetek,
S én átadom hódolva itt
Túr városának — romjait.“ ...

Lőd egyfia most elhallgatott,
Túr hat fia mélyen meghatott
S nem érti: mint is mérhetett
Rájuk a sors ily végzetet!...
De Magyarnak Lődfin még szeme
S ez szól, mielőtt az kérdene:
„Inét ne féltsd, se kis fiadat
Az erdőn, Gerle gondja alatt.“
Túr hat fia aztán szótlanúl
Túr városába temetni vonúl.

A nagy diadalra gyászmenet —
Fájóbb keserv már nem lehet.
A város színe mind csupa gyász:
Sok a füstös, kormos pusztá ház.
Sohajtva, sírva keres a gond
A hamuban éltet és vagyont.
Ki a lódobogásra felriad,
Dermedve nézi a hat fiat;
Mögöttük az egynek, Lődfinek
Könnyezve áldást integet.

Ős templomában a nagy halott,
Döbbenve tekint rá hat fia ott,
Mert görcsösen markolja át
Még most is a kardja markolatát.
A csoda kard ez!... az ég jele —
S a sírba szálljon ez vele?...
Azt súgja Lődfi: „bármilyen kár,
Ezt oda nem adja a nagy király,
Míg szent kezét czudar emberi
Erő eltörni nem meri.“

Nem! Nem!... ez szörnyű gondolat,
Megborzad ettől mind a hat!
Hisz' a ki merni merne ilyet,
Lesujtanák az égiek!...
Hunor fején ha titkoson
A rossz sugalat még átoson,
Már azzal az ő szíve is daczol,
Mert nincs se' Tupri, sem Kaczor —
Igy, sírba a karddal száll a nagyúr,
Minden Turánok apja, Túr.

Ős, Inda s Lőd között a hely,
Az apja-anyja felé a fej,
Vezéri híve a lábainál,
Ott nyugszik a hős, a nagy király.
Ő rendelé így élve még,
Fiai sírba így tevék. —
Mikor letörlék könnyeik'
Egyben megegyez mindenik:
Legyen előttük megnyitott
Az ércztoronyba zárt titok.

Az érczfalfedte sziklaszál
A templom udvarában áll.
Az ajtajánál mind a hat
Kutatja, hol van itt lakat.
S ha meglelné is, — kulcsa hol?
„Jöjjön a táltos!” — az lohol,
De így liheg már féluton:
„Én nem tudom, én nem tudom!”
„Ki tudja hát? — küldj az után!”
„Legfeljebb Tupri tudta tán.”

No persze, a mestere Tupri volt,
Lám, mégis baj, hogy Tupri holt!
De kár a sok okoskodás,
Elő akármilyen más kovács!
Jön is sietve előbb csak egy,
Vesződik, mégse' sokra megy;
Kell négy is e dologhoz itt;
A négy fúr, dönget, dolgozik,
Kinyítni a zárt, nincs rá hatalom,
De végre rés van az érczfalon.

A résen át belép a hat
S lehűti csalódott ámulat.
Nincs ott egyéb csak a szirtalap,
Emberi szemnek egy darab,
Egy helytt belőle víz zuhog,
Átmos néhány kő-zegzugot,
S mert folyni a bő víz nem szünik,
Betölti lenn a medert színig;
A víztükörben a tiszta ég —
Ez mind nem a titkok titka még.

Hová lett innen a nagy titok
A melylyel apjuk hódított? —
Egyek haragukban a fiúk,
Hogy nem lehet ezt megtudniuk.
Nézik: az érczfal fenn nyitott,
A szikla az égbe toronylik ott —
S nem sejtik azt, hogy mélyiben
Az isteni Ősnek szárnya pihen.
Igy ők ott azt sem sejthetik,
Hogy jobb, ha titok a szárny nekik.

Azt égbe röpítő toll-mezül,
Ki ölténé fel a hat közül?
Taposva lenn a földi rögöt,
Túrné-e ezt a többi öt?
S mit érne égi Turul diszét
Hat részre ronggyá tépni szét? —
Túr égi oltás, földi galy,
Félisteni hős, királyi sarj,
Te lenghetél a légbe' még,
De ah! — fiaidnak a föld elég.

Kit még a szárny magasba vitt,
Csak abban gyúlt ki a vágy, a hit:
Sok földi részt egy, isteni,
Szép rendbe egyesíteni.
Az égnek minden csillaga
Egy bolton ég, egy sincs maga;
Egy nap körül forg és ragyog,
Egymásra hat a kisebb, nagyobb...
A földön, mint az ég-iven,
Túr így akarta, — hat fia nem.

Rossz kedvvel a nagy kudarcz miatt,
Ott hagyta a tornyot mind a hat.
Aztán megülték Túr torát,
Kiitták újra Uk poharát:
„Egyért a hat, hatért az egy
Ezentul tűzbe-vizbe megy.” —
Nem nádor az este senki már,
A hat királyfi mind király,
A mi tartomány volt, az pedig
Országi rangra emelkedik.

Hunor, Magyar, Turk és Tatár
További osztózásra vár;
Hisz Erdő, Láp és Aknahon,
Még el nem osztott ősvagyon.
S ki lesz mindnyájuk apja Túr
Székvárosában fő nagyúr?...
Egyképpen számít erre e négy
S ott tartja s méri vitéz seregét.
De Somnak, Ugornak vágya betelt
S e két király s hada útra kelt.

Nagy ősi örökben élni jó,
Csak az osztozás kemény dió.
Két csontfogu elment, négy marad,
Mert vasfoga van s beléharap.
„Elsőszülötti szent jogon,
— Hunor szól — mindez birtokom!“.
Magyar mond: „itt a nép s a had
Velem van s téged megtagad!“
Turk és Tatár se szól, se beszél —
Felvágat haddal mint a szél.

Már-már fogoly Hunor, Magyar,
De süvítve dübörg fel uj vihar:
Mint forгатagos bűsz fergetegek
Itt vannak a hún s a magyar seregek.
Megmenti Hunort az, emez Magyar —
És pattog az íj és csattog a kard
S horkannak a vérző vad paripák,
Hörgő daliák egymást döfik át;
A turk, a tatár, a magyar, meg a hún
Őrjöngve, vakúlva vív iszonyún.

A zűrzavar iztózatos,
A négy had egy vérben tapos,
Nézd!... Nézd, a királyi négy vezért!
Láss ömleni isteni, ördögi vért!
Ki ellenség? Ki jóbarát?...
Testvér-e? — Ne bánd! csak üsd, nem apád!...
Négy hős király, egy vérbeli,
Az ő s fajt szerte tördeli;
Egyik se győz — s a bűsz gomoly
Rongyokra tépve szétomol.

A részek törten, vérezőn
 Vonulnak más és más mezőn.
 Majd évezerekbe vonúlva tovább,
 Hajrá!... rohamuk tesz újra csodát.
 Ujong az Ég: mily szép, szilaj,
 Isteni vérű ősi faj!...
 De ha dícsük már-már égis ér,
 Jön a végzet, az átok, az ördögi vér...
 Ezt látta jósul az ős nagyúr,
 Minden Turánok apja Túr.

